СБОРНИКЪ

ОТЪ

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПѢСНИ.

КНИЖКА I.

Юнашки пѣсни за Кралевикя Марка. — Превзимание-то наградове-тѣ: Сталѫка и Малта. — Двама братя Петѫръ и Павелъ.

Събралъ С. Ив. Б.

Издаватъ

НИК. ИВ. СѪБОВЪ и ГАВРИЛЪ СЕМКОВЪ.

СОФИЯ.
Народна печатница на Б. Прошекъ.
1884

Университетска библиотека София

СБОРНИКЪ

ОТЪ

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПѢСНИ.

КНИЖКА I.

Юнашки пѣсни за Кралевикя Марка. — Превзимание-то на градове-тѣ: Сталѫка и Малта. — Двама братя Петѫръ и Павелъ.

Събралъ: С. Ив. Б.

ИЗДАВА
НИКОЛА ИВ. СѪББОВЪ и ГАВРИЛЪ СЕМКОВЪ.

СОФИЯ.
Народна печатница на Б. Прошекъ.
1884.

Предговоръ.

Цѣль-та при сѫбирание-то и издавание-то на настоящи-тѣ пѣсни е била да се внесе въ нашѫ-тѫ литературѫ нѣщичко отъ произведенията на народно-то творчество, и да се приготви малко вещество за бѫдѫщи-тѣ изслѣдования на необработения ни язикъ.

Изворъ-тъ отъ който сѫмъ ги чершлъ е неизтощимъ. За доказателство служѫтъ сами-тѣ думи на слѣпия старецъ Н., отъ село-то Нидобрацко (Разложска Околия), който ми ги е диктовалъ: „Е, синко, мои-тѣ пѣсни ще се свѫрщѫтъ съ мои-тѣ дни; едва бихъ ги испѣлъ, ако бихъ живѣлъ още толкова“ ...

Намислилъ сѫмъ да раздѣлѫ всичкия сѫбранъ материялъ на нѣколко книжки, и ако тѫзи пѫрва книжка срѣщне добро приемание

отъ страна на почитаемѫ-тѫ публикѫ — тотова ще подпомогне поскорошно-то издаване на останалитѣ.

Въ произношение-то на пѣсни-тѣ не е нищо измѣнено: писѫлъ сѫмъ ги тѫй, както сѫмъ ги слушалъ подъ напѣвъ-тъ на слѣпия гусларь.

ЮНАШКИ ПѢСНИ ЗА КРАЛЕВИКЯ МАРКА.

I.

Произхождението на Кралевикя Марка.

Кралю Вулкашино више отъ Скопие
Чуди се, ка да земе Момчилица млада.
Книга пише, отъ широко Скопие
Та ѫ прати по пиле Соколово
Прати ѫ и си въ книга писалъ:
„Фного ти здраве, Момчилице млада,
„Ето ти тебе, книга допращамъ,
„Какво да мошъ[1]), Момчилъ да отровишъ;
„Да отровишъ, Момчилъ да погубишъ.
„Я да те зема, кралица да ми бѫдешъ
„'Сѐ[2]) ке те облека, у свила и у злато,
„И ке шеташъ кадифе душези,
„Ке те ра́не 'сѐ[3]) леба-симида,
„Ке те поя вино медовина
„И да бидешъ господжа на земя.
Отиде книга на града Пирота
Дадо'а книга, на Момчилица млада,
Сама беше тя си язаджика,

---

[1]) Мошъ = можешъ. ([2] Сѐ = цѣла. ([3] Сѐ = всѣкога. Апострофа замѣстява изпуснати-тѣ букви.

Развила е книга на колено.
Книга гле́да друга на пи́сува:
„Фного ти здраве кралю Вулкашине,
„Ето назадъ книга ти до пращамъ,
„Милувашъ ме та си до мене,
„До мене кралю, книга допратилъ.
„Я те милувамъ и искамъ да те зема,
„А ма немога, Момчилъ да отрове.
„Немамъ у мене нищо на раце-тѣ;
„Нема фощо [1]) отрова да туре;
„На Момчилъ си, я нищо неготве,
„Нито ручокъ, нито вечере.
„Той си има іедна сестра Яфросина,
„Тя му готви ручокъ и вечере,
„Тя му точи вино и ракия,
„Тя мене нищо на раце недава.
„Момчилъ си има, деветь малки бракя
„И си има, дванаесе браточеда;
„Има отъ градо четиридесе слуги,
„Та немога Момчилъ да отрове,
„Несмеа отъ негови-тѣ бракя.
„Ако искашъ кралю, мене да земешъ
„Мене да земешъ, я Момчилъ да отрове,
„Да пратишъ у гряда Букурещъ
„До онай гу Бегу Радулъ Бегу,
„Той си има до три добри слуги.
„Пржва ми е, Грѫчека Манола
„Той си ма'а сабя за триста юнака,
„Втора ми е Радо Словослава,
„Той си разбира, седемдесе язици.

[1]) Фощо = важъ що.

„Трекя слуга ми е, Гюра пияница,
„Той си пие за триста юнаци.
„Да ги калесашъ[1]) айлжкъ[2]) да имъ дадешъ,
„И да соберешъ три иляди воскя;
„Па да излезешъ на Разбой планина
„При онова синю езеро,
„Що истича изъ четири страни.
„Тамо ти чаджръ да опнешъ,
„И тамъ аскеръ да кордисашъ.
„Тамъ да чекашъ Момчила Войвода;
„Момчилъ има тежакъ адетъ:
„Когато дойде света неделе,
„Той излази по го́ра, по ло́ва,
„Та излази по Разбой планина,
„При онова синю езеро;
„Тамъ да мачишъ, Момчилъ да погубишъ,
„Тога бива мене, кралица да земешъ“.
Вжрна книга по пиле соколово;
Ойде книга у Више Скопие,
Ойде книга на кралюви-тѣ двори.
Тамъ си стжпи пиле соколово,
Стжпи у кралю на рамена,
Трепна съ криля, собори му книга,
Та я на колено кралю разви.
Та прегледа таа бела книга.
Книга гледа, и друга исписа,
Исписа и прати на Букурещъ,
До оной го, до Бегувитѣ двори,
До оной го Бегу Радулъ Бегу:
„Фиого ти здраве, Бегу Радулъ Бегу,

---

[1]) Калесашъ = поканишъ. [2]) Айлжкъ = заплати.

„Ето книга тебе ти пращамъ,
„Да ми допратишъ твои добри слуги;
„Я на нихъ аилѫкъ ке дамъ,
„Саде котъ мене да дойда'а".
И Бегу Радулъ Бегу на слуги каза:
Чуйте мене до три добри слуги;
Книга е отъ кралю до васъ дошла,
Ке ве води на Разбой планина,
Големъ айлѫкъ ке ви даде.
Слуги стана'а, коне си стегна'а,
Престегна'а, коне оседла'а,
Саби си, за себе закачи'а,
Саби и леки боздугани.
Изъ Бокурестъ слуги излена'а
Замина'а презъ поле Бокурешко,
Отидо'а на бели Дунавъ,
Не траса'а ни скеле ни бродъ.
Коне бутна'а, Дунавъ премина'а,
Отидо'а више на Скопие,
Отидо'а на кралювитѣ двори.
Кралю си нихъ весело посрѣщна,
И беше собралъ три иляди воскя,
Та си дигна'а до три баряка,
Та отидо'а више на Разбой планина,
При онова синю езеро.
Тамо си чедѫра опна'а,
И аскере кордиса'а.
Подъ чедѫръ седна'а до четири краля,
Седе'а тамо до шесть дена.
На седмиа денъ у св. Неделе,
Рано, рани Момчила войвода,
И отива на честита цркква,

Да се крѫсти богу да се моли.
Седé Момчилъ, до дека црѫква дрѫжа,
Дойде време црѫква испусна,
Зема си Момчилъ чиста летургия,
И си заведе деветина бракя,
И си заведе дванаесе браточеда,
И си заведе четиридесе слуги,
Седна'а на честна трапеза
Що беше сестра Яфросина,
Дома беше сичко приготвила,
По трапеза сичко наредила
Седна си Момчилъ съ деветъ бракя,
Седна'а браточеде съ четиридесе слуги
Садна'а ручокъ да ручаа.
Дойде време вино Яфросина да ги служи
Напанила Момчилова чаша,
Подаде на брата си Момчила:
Заповедай, брате, трапеза благослови;
А Момчилъ си чаша пофана,
Чаша пофана, и дремка го фана,
Та си испусна, чаша позлатена,
И големъ сонь си сонува́:
Пусна'а се до четири люти змии,
Една сосъ нозе си подгазихъ,
Втора съ конь дизгинъ[1]) напр'ихъ
Трекя сосъ сабя посекохъ,
Четвѫрта ме за срѫце изеде,
Изеде ме н фного ме заболе.
Чаша си фана и сонь на бракя си кажа,
Сички бракя се чуде'а

[1]) дизгинъ = на парчета.

И иемвже'а да се сета'а [1]),
Тоа сонь на що ке биде;
Да ли ке биде на тешка скапия,
Или ке биде на тешка мория,
Всички се чуде'а и несеща'а.
А Момчилица говори:
„Не бой се, господарю Момчиле!
„Тоя сонь не е на лошо:
„Кидете по гора зелена,
„Та ке срещнете три сурии елене
„Еденъ на тебе ке побегне,
„Та за него сръце ке те заболи".
А Момчилъ на люба си говори:
Чешки [2]) до тава да е.
И кахъ собране се обърна и рече:
'Айде сички да предремеме,
Та сетне по гора кидеме.
Сички бракя Момчилъ послуша'а,
Та на двори налега'а и заспа'а.
Момчилъ легна въ шарена водая,
А Момчилица Момчилъ распитува:
„Господарю, Момчилъ Войводо,
„Чула съмъ те, не съмъ те видела
„Ке си фного добъръ и юнакъ;
„Отъ пладнина до акшамъ,
„Дванаесе иляди воскя губишъ.
„Съ какво сръце, съ какво юнаство,
„Искамъ на мене ти да кажешъ".
А Момчилъ на Люба си казува:
Любо моя Момчилице млада;

---

[1]) Сетаа = погодѫтъ. [2]) Чешки = стига.

Слези долу въ я'ѫре [1]),
Та извади коня шестокрила,
Та пусни ко́не, низъ зелена бахчя,
Та ти се трѫгни и саиръ гледай;
Саиръ да погледашъ, конь ка игра'
Конь ка игра, така сабя ма'амъ,
Сабя ма'амъ воскя си губе.
Тя слезнала и коня извела;
Пусна́ла го изъ зелена бахча.
Тя се качи на кула висока,
Отъ кула саиръ да гледа
Да гледа, какво коня ке игра:
Коня игра по синю-то небо,
И спада по цѫрна-та земя.
Слезна Момчилица отъ кула на земя.
Та си фана коня шестокрила,
Та го фоведе у конски я'ѫри,
Та си го врѫза за ямлѫка [2]),
Па си зема свекя лоева,
Та на коне крила опали,
Да не може съ крила да фрѫка.
И си зе до четири сребрѫни клинци,
И сосъ нихъ му ноги окова,
Да не може по друмъ да'оди.
И се качи горе на диване [3]),
При Момчилъ войвода флезна,
На Момчила ти'о говори:
„Господарю, Момчиле войводо!
„Неке дидешъ на бой да се биешъ,
„Та си земашъ юнашко орѫжье,

[1]) Яѫръ = оборъ, подникъ. [2]) Ямлѫкъ = дирекъ на ясли.
[3]) Диванъ = чердакъ = софа.

Остра сабя тешка боздугана,
Защо тебе на поась да тегнеяа;
Кога Богъ иска да помогне,
Съ голи раце ловъ се лови.
Момчилъ на Люба си говори:
Дай ми Любо мало орѫжье,
Мала сабя и мала боздугана,
Да ми се найде за зла неволя.
Тя му сабя въ ножница турила,
Сабя му е мала до шесть педи
И тя баре́ да беше здрава,
Е ми е сабя прекрѫшена.
И даде му лека боздугана;
Уброжа се Момчилъ войвода
И съ него деветина бракя,
И дванаесе браточеда;
И отъ града четиридесе слуги.
Та си возседна'а свои брѫзи ко́не
И отидо'а по Разбой планина.
И тамо го Момчилъ дремка налегна;
Отъ коня на земя ке падне,
Отъ тая пуста дремка.
Ка си задрема и па сонь виде:
Срещна'а три тевни облаци,
Та се Момчилъ съ дружина разгуби.
И дружина му говоре'а,
Таа дремка не е на'убаво
'Айда ние назадъ да се вѫрнемъ
А Момчилъ на дружина говори:
Вѫрвете бракя да врѫвимъ,
Повръщанкя, лоша ке да биде;
'Айда какво ни Господъ помогне.

Излезо'а на Разбой планина,
На онова старо разбойнище,
При онова синю езеро.
Тамо си тѣ чудо виде'а
Край езеро три'иляди воскя,
Подъ чедѫръ до четири краля,
Край чедѫра три баряка побиени;
Ка виде'а деветина бракя,
На Момчилъ войвода говоре'а:
Леле брате, Момчиле войводо!
Таа воскя назе си чека
'Айда ние да се вѫрнеме,
Да се вѫрнемъ да побегнемъ.
А Момчилъ имъ люто продума:
Богъ Ви убилъ, Ваши женски сѫрца,
Отъ тава ле сесте уплашили,
Самѝ губе дванаесе иляди
Отъ пладнина до акшамъ.
Дружина си Момчилъ услуша'а,
Та отидо'а, котъ той бели чедѫръ.
Отъ чедѫръ излезо'а до три добри слуги,
Добри слуги, на Бегу Радулъ вегу.
Та погуби'а Момчилова дружина;
Момчилова дружина отъ деветь бракя
Деветь бракя, дванаесе браточеди
Дванаесе браточеди и четиридесе слуги.
Тога се Момчилъ люто разсрѫди,
Та си извадя сабя прекрѫшена.
Маана Момчилъ на десно, на лево,
Та си погуби до три добри слуги,
И се пусна въ воскя Вулкашинова.
Тога Вулкашинъ отъ чедѫръ излезе,

Та Момчилъ войвода нападна.
Момчилъ се отъ Вулкашинъ уплаши,
Та си бутна коня да бега.
Бута коня, конь не брѫза.
Отъ мѫки конь, на Момчилъ продума:
„Ой ле Господарю, Момчиле войводо
„Ка да брѫзамъ съ тебе да бегамъ
„Като Момчилица, криля ми опали,
„Криля опали, ноги окова;
„Да немога веке, съ криля да фрѫкамъ
Съ криля да фрѫкамъ съ нозе да 'оде.
Тога си се Момчилъ досети,
Ке му е люба, курава гидия,
И ке отъ неѫ ке Момчилъ загине.
Дорде Момчилъ вовъ кале да влезе.
Достигна го Кралю-Вулкашино,
Та кахъ Момчилъ сосъ сабя маана
Сосъ сабя маана, глава му отсече
Та си Момчилъ отъ коня падна.
Тога Вулкашинъ у Пиротъ дойде
И котъ Момчилови порти запре.
На порти чука, Момчилица вика;
А Момчилица у сарае седи
У сарае седи съ други любета весели.
Ка си чу ке се на порти чука,
На порти чука, Момчилица вика,
Погледна си отъ високи прозори.
Отъ прозори гледа, Вулкашину говори:
„Почекай Вулкашинъ порти ке отворе,
„Порти ке отворя, въ сарае ке флезешъ.“
Ка си Момчилица, тава изрече,
Врѫза си дете съ вѫже презъ крѫсти

Та си дете отъ прозорци спуща
Отъ прозорци спуща, порти да отвори.
До половинъ го спусне, па го издигне,
И съ това си Вулкашинъ мами
Вулкашинъ мами, любета да бегаа.
Виде Вулкашинъ, ке порти не отваря,
Порти не отваря, въ сарае да влезе.
Разсѫди се Вулкашинъ, порти строши
Порти строши, въ двори ѳлезе
Въ двори ѳлезе на сараѐ искочѝ,
Тамъ си найде Момчилица млада
Та на Момчилица люто говори:
Богъ те убилъ курова гидио —
Ти измами Момчила войвода
Измами го, погуби го.
Така ке и мене ти измамишъ.
Па си свали кралю Вулкашинъ,
Свали Момчилица отъ сарае надвори.
Та ѫ спусна въ дупка дибока
Коя бе пѫна съ лой и катрань.
Па си запали Момчилица млада
Коя горе три дни и три нощи,
Та стана на прахъ и пепелъ.
Тога Вулкашинъ зѐ Яфросина,
Яфросина, сестра на Момчила
Та Яфросина стана кралица.
А що беа до три добри слуги,
Добри слуги на Бегу Радулъ Бегу,
Нихъ донесо'а отъ Разбой планина,
Отъ онова синю езеро,
Донесо'а и Момчила войвода,
Та ѝ закопа'а край града,

Край града, града Пирота,
Кои гробища и сé седе
И сé седе, като паметници.
А Вулкашинъ Яфросина отведе,
Яфросина отведе, въ Прилепа града.
Та се води'а триста годинъ,
Та си роди'а до три деца:
Пѫрво дете Кралю Адрашина,
Второ дете млада Ангелина
Трекю дете Марко Кралевики [1]).

II.

Кралевики Марко отнима отъ Арапи-тѣ взета-та земя на Султанъ Муратъ.

Бре каде ке, чудо да гледаме;
Чудо да гледаме, о града Прилепа
Съ оной га Кралевики Марко.
Три книги на Марко допаднали:
Пѫрва книга отъ града Радомира
Отъ оная сирота влаина;
Книга пратила и въ нея писува:

[1]) Кралевики Марко се родилъ много време подиръ Адрашина и Ангелина, тѫй щото когато тѣ били заробени, за него били неизвѣстни. Сѫщо му билъ неизвѣстенъ и баща му, който умрѣлъ въ битката съ Султанъ Муратъ при града Едрене.

„Да дойдешъ, Марко, кумъ да ми бидешъ
„Кумъ да ми бидешъ дете да ме кѫстишъ.“
Втора книга отъ града Ривака
Отъ Ривака отъ краля Ривачки;
Калесва го на свадба да иде,
На свадба да иде синъ да му венче.
Трекя книга му е допаднала,
Допаднала, отъ града Стамбола
Отъ оной го, царъ Султанъ Муратъ,
Да иде земя да му отима
Земя да отима, отъ цѫрни Арапе.
Марко книги гледа́ и се чуди
Чуди се и на макя си казува:
Мале мила, што си ме родила,
Три книги ми са допаднали:
Пѫрва ми е отъ града Радомира,
Отъ града Радомира отъ сирота влаина,
Да 'ида дете да ѝ кѫсте.
Втора книга отъ града Ривака
Отъ оной го краля Ривачкия.
Калесуваме на свадба да ида
На свадба да ида, синъ да му венчемъ.
Трекя книга ми е допаднала
Допаднала отъ града Стамбола
Отъ оной го, царь Султанъ Муратъ
Ке се е Султанъ Муратъ научилъ;
Научилъ, ке сѫмъ фного юнакъ
Та ме вика, земя да му отимамъ
Земя да отимамъ отъ цѫрне Арапе.
Кажи ми, мале, научи ме
Дека по-напредъ да ида
Макя на Марко казува:

Сине мили Кралевики Марко;
Немой на царе дýма повраща
Царска се дýма назадъ невраща
Царе ле[1]) те калесва, котъ царе иди;
Царе каде те прати, тамъ кидешъ.
Стана си Кралевики Марко,
Та си оседла коня Шарка-Добра,
И си зема сабля боздугана,
Та си отиде у града Стамбола,
Котъ онойго царь Султанъ Муратъ.
Марко се на царе поклони,
И му тиомъ вели говори:
Защо ме викашъ царю Господарю?
Да ли викашъ[2]) да ме губишъ?
Ели некаде далекъ да ме пратишъ?
Тога рече царь Султанъ Муратъ:
„Чуешъ ле ме Кралевики Марко,
„Не те викамъ, да те губе;
„Ами ке те прате Арапе да гонишъ,
„Арапе да гонишъ, земя да ми отимашъ.“
Тога рече Кралевики Марко:
Чуешъ ле ме Царю Господарю!
Некю д'ида, Арапе да гоне,
Арапе да гоне земя да ти отимамъ.
Язе некю крѫвь да проливамъ
На тебе земя да ти отимамъ
Тога се царе люто разсрѫди,
И си Марко съ колай препрати;
Съ колай препрати у Едрене града.
У Едрене си Марко отъ коня слезна,

---

[1]) Ле = нали. [2]) Викашъ, тука значи „мислишъ“.

Отъ коня слезна на кепенкъ[1]) седна;
Туко си седна, и въ зандана падна;
Оти беше кепенкъ слабо подпренъ.
Марко си у зандана затвори'а,
А коня му во Филипе проводи'а.
Затвори'а Марко котъ ламя рамоядна,
Дано си ламя Марко изеде.
Марко на ламя колено подаде;
Ламя на Марко колено налапа.
Тога си Марко ногата исправи
И на ламя устата разчекна.
Фного беше юнакъ, Марко Кралевики
Кога найдеше фного ядеше,
Кога немаше фного тѫрпеше.
Юда-самовила му доносеше,
На денъ по поскора[2]) отъ небеса.
Седе Марко у тевна зандана
Тамамъ три години време,
Та си Марко въ немощь падна.
Кога сѫ арапе наделели[3])
Наделели, арапи насилели,
Насилели, въ Стамболъ да флеза'а.
Тога на Царица се приказало:
Ке ке има въ нийно царство,
Единъ ристенинъ силенъ юнакъ,
Име му е Кралевики Марко.
Той ке имъ царство отъ Арапе отевне.
Тога си царе, Марко испусна
Марко испусна, отъ тевна зандана
Та котъ царе, Марко доведо'а.

---

[1]) Кепенкъ = подпрена врата. [2]) Поскора = посфора.
[3]) Наделели = нападнали.

Царе на Марко вели говори:
„Чуешъ ле ме Кралевики Марко,
„Ти си юнакъ, та фного юнакъ
„Слушай мене, земя ми отевни
„Земя ми отевни отъ цѫрни арапе.“
А Марко на царе ти'о говори:
Ойле Царю, Царю Господарю,
Какю д' ида, земя да отевна,
Като три години въ зандана лежа;
Зандана ми е кости испила,
Та не мога бой да се бия;
Дай на мене три месеци време,
Да се оправе, на себе да дойда
Тога кю я, земя да ти отевна.
Даде му царе три месеци време;
Рани́ се Марко, на себе си дойде,
Отиде Марко на Тунджа се опита́,
На Тунджа се опита́, Тунджа да пре'рипи.
Опита́ се Марко Тунджа пре'рипи́,
Та котъ царе си, тога отиде
И на царе си, ти'омъ говори:
Ка кю я, земя да ти отевна
Като ми нема коня шара добра.
А царе на Марко, вели говори:
„Ойле тизе, Кралевики Марко,
„Слези долу, въ царски я'ѫри,
„Та си избери конь за тебе;“
Слезе Марко, въ царски я'ѫри,
Въ царски я'ѫри конь да си избира;
Коне си Марко, за опашки фаща
Кой ка потегли, на земята пада.
Отиде Марко котъ царь Султанъ Муратъ,

Та на царе вели, вели говори:
Ойле царю, царю господарю,
Нема за мене, конь вовъ я'жри;
Я ке се искаче, на високо тепе,
Съ уста ке свирна, конь кеми дойде.
Искачи се, Марко, на високо тепе
Съ уста си свирна, до више небо.
Де го до чу, негова Шарка добра,
Отъ Филебе града, дека вода вози.
Ка го до чу, негова Шарка добра,
Завчасъ, котъ Марко си отиде.
Марко си фана, коня Шарка добра
Та право, котъ царь Султанъ Муратъ отиде,
И на Султана вели говори:
Ето ми моя, коня Шарка добра;
Дай ми мухлетъ, три месеци време,
Да ми се оправи, моя Шарка добра.
Даде му царе, три месеци време,
Ранѝ Марко своя добра коня.
Ага[1]) наближи'а три месеци време,
Марко си опита́, коня Шарка добра
Те́гли си Марко, коня за опашка;
Коня тегли, коня въ земя пропада,
Въ земя пропада, деветь педи дибоко.
Па си ранѝ Марко ,своя добра коня
Кога измина'а три месеци време,
Втори пакь си Марко коня опита́.
Тегли Марко, коня за опашка
Той тегли, конь се не поклаща.
Тога Марко, коня си оседла
Коня оседла, котъ царе отиде,

[1]) Ага = кога.

Та на царе ти'омъ говори:
Ойле царю, царю господарю,
Дай ми сега, шеесе 'иляди воскя,
Тога бива азе, арапе да гоне.
Марко му поиска, шеесе 'иляди,
А царе му даде сто 'иляди.
Стана Марко воскя-та поведе,
Да си гони цѫрни арапе,
Да ѝ гони презъ Пеперли планина.
Прегони ѝ и замина'а,
Замина'а, презъ Пеперли планина.
Арапе бе'а зели, петнаесе конаци,
Марко си ѝ отъ арапе зема́,
И още петнаесе отъ нихъ, отевна.
Назадъ се Марко, съ воскя повѫрна,
Назадъ повѫрна, кахъ[1]) Стамболъ да дойде.
Ка стапи'а на таа, Пеперли планина,
Та найдо'а таа чешма студена,
Всичка воскя на преди вѫрви,
На преди вѫрви и вода пие;
Кой ка се напие и замине,
А Марко най-отзади воскя чува.
Сéсе[2]) напи'а и подрумъ отидо'а,
Марко най-отзади вода ке пие;
Кога нéма, Марко фного трѫпи,
Кога найде. той фного пие.
Наведе се Марко, вода да пие
Наведе се, и коня Шарка добра,
Ага Марко и коня, вода пиѣ'а,
Тога стигна'а кралюви, деветь сина

[1]) Кахъ = къмъ. [2]) Сéсе = всички се.

Отъ краля, краля Юкански;
Та си Кралевики Марко фана'а,
Бели му раце, на опако врѫза'а,
Раце му врѫза'а назадъ го вѫрна'а;
Та го откара'а, о града Юкана,
Та го затвори'а, у тевна зандана,
Та го дрѫжа'а, три години време.
Нему́ дава'а, ни лебъ, ни манджа,
Ни вода, ни вино червено;
Нему дава'а, ни премене,
Ни свекя, ни кандило.
Седи Марко у тевна тевница;
А що бе'а до деветъ бракя,
До деветъ бракя кралюви синове,
Тиа има'а, една милна сестра,
Милна сестра, арабка девойка.
Арабка криома на Марко даваше,
Даваше му, рочокъ и вечере,
Ручокъ и вечере, вино и ракия,
Вино и ракия, свекя и кандило
Свекя и кандило и бела премена.
Три годинъ го гледа́, рани, пои,
Покара веке[1]) четвѫрта година.
Арабка, покрай Марко, се научи
Научи се Бугарски да ду́ма;
Марко покрай девойка, се научи
Научи се, арабски да ду́ма,
Девойка фного, залиби Марка,
Поиска девойка, Марка да земе.
Та го попита арабка девойка:

[1]) Веке = вече.

„Чуешъ ле ме Кралевики Марко,
„Я кю тебе лепо разпитамъ:
„Кайлъ ле си за люба да ме земешъ?
„Я на тебе люба да си бида?
„А ти на мене сайбия да станешъ?“
А Марко на девойка говори:
Чуешъ ле ме, Арабко девойко,
Я сѫмъ каилъ, тебе да те зема;
А ми какю те, тебе зема,
Кату сѫмъ у зандана затворенъ.
А Арабка на Марко говори:
„Тизе саде каилъ Марко падни[1]),
„Я тебе отъ зандана ке пусна.“
А Марко на Арабка говори:
„А ми живали е, коня Шарка-Добра?
„Жива ти е коня Шарка-Добра
„Котъ моята коня е врѫзана,
„И ситна детелина е ранена;
„Вечеръ и Футрина е зобена.“
Тога ѝ Марко вели говори:
Каилъ сѫмъ девойко ке те зема,
А ми каке ние да бегаме.
Да бегаме, отъ твои деветь бракя?
А девойка на Марко казуваше:
„Небой се ти, кралевики Марко
„Мои деветь бракя, на ловъ отидо'а
„На ловъ отидо'а, съ мой стари татко“.
Падна Марко каилъ, арабка да земе,
И девойка го, отъ зандана пусна,
Та си Марко съ премена нареди,

---

[1]) Падни = стани.

Нареди го съ господарски дре'и,
Даде му леко оруже на раце,
Леко оруже, сабя-боздугана
Теслимъ [1]) му ги на раце очини.
Па изведо'а коня Шарка-Добра;
И за неа коня лестовица.
Оседла'а си коне, остегна'а,
И зе'а три товара имане.
Ке да бегать отъ бащини двори
Отъ бащини двори, отъ кралюви.
Избегна'а по поле широко.
Вѫрвели са по поле, бегали са,
Бегали са, три дни и три нощи;
Туко бегали, и ичъ се незапирали;
Коне се са, фного изморили
Изморили, за трева изгладнели.
Марко си се назадъ обѫрна,
Та арабка девойка погледна,
Та ѝ виде бело-то лице,
Бело лице като черна главня.
Тога си се Марко досети [2]),
И въ ума си тио проговори:
Леле Боже, сполейти [3]) на тебе;
Какво ке воде, таа арабка девойка
Арабка девойка по наша земя,
По наша земя, чиста Булгария.
Кой ка види, какво ке ми рече:
За Марко нема, бела булгарка,
Е ми си води цѫрна арабка.
Чуди се Марко, ка отъ арабка да бега.

---

[1]) Теслимъ чини = вручи ги. [2]) Досети = размисли
Сполей = благодарьх.

Тога рече Марко, на арабка девойка:
Чуешъ ле мене, арабко девойко
То стана три дни ка бегаме,
Три дни ка бегаме и три нощи
Коне-то ни гладни огладне'а,
Гладни огладне'а и се умори'а.
Айда слеземъ коне да пуснемъ.
Коне да пуснемъ, ние да поспимъ.
Девойка си, Марко послуша
Та си слезо'а. коне пусна'а
Коне пусна'а, трева да паса,
А тия си двама, леко заспа'а·
Собуди се Марко, и си ти'о стана,
Ти'о стана, та си коня яхна;
Да си бега юнашко бегане.
А що беше коня лестовица,
Ле се научи, съ коня шарка-добра,
Ке три години наедно живели,
Зѐ [1]) да цвили, више до небеса.
Разбуди се арабка девойка,
Поскоро си коня фана, и яхна,
По дира отиде Марко да гони,
По дира го гонѝ, и го стигна.
Па вика арабка девойка:
„Богъ те убилъ кралевики Марко,
„Що ме излагà, та ме отъ двори изведе;
„А сега ме тука, на друмъ оставешъ.
„Какю се я назадъ повѫрна,
„Котъ моитѣ деветь бракя,
„И котъ мой стари татко.

---

[1]) Зѐ = земя.

„Кадето ти и я съ тебе кида
„Нема време назадъ да се вѫрна“.
Марко истегли своя остра сабя,
Та на девойка глава отсече.
На девойка глава, по земя рипаше,
И сосъ язико на Марко думаше:
„Богъ те убилъ, кралевики Марко!
„Що ме мене, на правина погуби
„Що ти тебе, азе прегрешихъ.
„Арамъ да ти е що те поихъ и ранихъ
„Поихъ и ранихъ три годинъ време
„Дано и тебе сабя сосече“.
Отиде си Марко на своя града
На своя града, града Прилепа.
У града Прилепа, на свои равни двори.
Макя му излезе, та го посрещна:
„Добре ми дойде, кралевики Марко
„Каде се губишъ, шестъ годинъ време;
„Тази е веке, седма година
„Каде одишъ, каде се губишъ“.
А Марко на макя, вели говори:
Мале ле мила, що си ме родила
Язе си мале, тебе не слушахъ
Тебе не слушахъ, на царе дума повѫрнахъ.
Та ме проводи'а, у Едрене града,
И ме затвори'а у тевна зандана.
Лежахъ тамо, до три годинъ време.
А кога арапе-то наделели.
Наделели въ Стамболъ да флеза'а,
Тога ме царе, па повика
Та ме прати земя, да му отимамъ,
Земя да отимамъ, отъ цѫрни арапе.

А га се веки отъ бой вращахъ,
На врѫхъ Пеперли планина,
Котъ онаа чешма студена,
Тамо мене, арапе фана'а
Арапе фана'а, и въ Юканъ откара'а.
Тамъ ме фѫрли'а, въ тевна зандана,
И ме дрѫжа'а, три годинъ време;
Тамъ си имаше, кралюва щерка
Кралюва щерка, арабка девойка.
Тиа ме ранеше мамо и поеше
И ме отпусна, отъ тевна зандана
Отпусна ме, и съ нея бегахме;
Бегахме три дни и три нощи,
Та се фного мале, изморихме
Коне-то гладни огладне'а,
А ние съ девойка, за сонь ожаднехме.
Кога бегахме по поле широко,
Тога и видехъ бело-то лице;
Бело лице като черна глааня.
Я си се мале, жално досетихъ
Даа доведа тука, ке ми се смеятъ:
Ке нема за Марко бела Бугарка,
Еми си води, черна арабка;
За тава ѫ мале, я погубихъ,
Ке нема кой, срамо да ми носи.
Тога му рече стара-та му макя:
„Арамъ да ти е що те е ранила,
„Що те е ранила, и вино поила
„Ранила и поила три годинъ време,
„Та отиде сину, та ѫ погуби.
„Ако нефте [1]) за люба, да ѫ земешъ,

[1]) Нефте = неще я.

„Неможе ли, за сестра да ѫ фанешъ?
„Ако нефте, за сестра да ѫ фанешъ,
„Неможе ли, за робиня да ти биде?
„Робиня да ни биде, изметъ да ти чини;
„Ке сѫмъ я, стара остарела,
„Та не сѫмъ веке, я кадѫръ
„Не сѫмъ кадѫръ, изметъ да ти чине.
„А тизе синко, добро непозна
„Добро непозна, та девойка погуби.
„Голема си грешка, синко напр'илъ [1])
„Ти отъ Бога, прошка немашъ
„Гр'еовенъ ке синко, да умрешъ.
„Тебе гробъ, неке ти се знае;
„Каквото те е девойка клела,
„Такова кете синко достигне.“
Ни'стина така и станало.
Каквото го е девойка клела,
Такова го отъ Бога стигнало.

III.

Кралевики Марко избавя щерка-та на Султанъ Муратъ да не стане Арабска кралица.

Сараé гради цѫрна арапина
Сараé гради, по край бело море,
Ка и́ гради три години време.

[1]) Наприлъ = Направилъ.

Досети се кралю Арапина:
Богъ ве убилъ, шарени сарае,
Що ве градихъ, три години време;
Я да умра куму ке ве оставе,
Като си немамъ ниде никого;
Нито люба, нито рождени братъ,
Нито има сестра мажско дете.
А што да рече кралюва сестра:
„А, мой брате, кралю Арапине,
„Ти да идешъ у града Стамбола,
„Да идешъ у царскитѣ дворове,
„Да идешъ котъ царе Султанъ Муратъ;
„Той има негова милна керка.
„Та ѫ искай на тебе за люба
„Та ти за неѫ да се оженишъ,
„Та деца вие да зародите,
„Да зародите да оставите
„Да оставите сайбии на сараé.“
Стана кралю, та си коня яхна,
Яхна коня, коня дебеляна;
Та отиде у града Стамбола,
Отиде си у царскитѣ двори,
При онойго царь Султанъ Муратъ;
И кралю го лепо посрѣщна'а
Посрещна'а царскитѣ капеджии,
Та на кралю коня пофана'а,
И кралю отъ коня си слезна,
Та се качи горе при царе.
Седна кралю котъ царь Султанъ Муратъ;
Седна си на шарени миндери.
Та си на царе вели говори:
Чуешъ ле ме царъ Султанъ Муратъ!

Защо сѫмъ до тебе допадналъ;
Да ми дадешъ твоя милна керка,
На мене люба тя да ми биде
Да ѫ сторе кралица на земя.
Малко ти се сосъ добро-то моле,
А повеке сосъ злемъ ке ѫ зема,
Мога Стамболъ съ оганъ ке изгоре,
Ама ке зема твоя милна керка.
Царе се фного отъ краль уплаши,
Та на него се малко по фтаса[1])
Пофтаса се керка да му даде,
И кралю на царь Султанъ зарѫче:
Чуешъ ле ме Царь Султанъ Мурате!
До петóкъ девойка си да стегашъ,
Да стегашъ та да ѫ испроводишъ
Я ке дойда съ три иляди свата,
Девойка сватове съ даръ да дарува,
Да дарува. немой да се сраме;
Та до петóкъ свадба ке биде
Съ три илади свата ке ви дойда,
Да си зема туркина девойка
Туркина девойка, твоя керка.
Стана кралю, коня си возседна,
Та си право у дома отиде,
Та си калеса всички Юкана,
И сичко-то арапско поле.
Та си собра три иляди свата;
Кого калеса, сé му дойдо'а;
И си калеса свирки и тѫпане,
И си зема позлатна кочия,

[1]) Фтаса = обѣща.

Киде на Стамболъ за невеста,
За царска-та милна дещера.
Отидо'а у града Стамбола,
У града Стамбола, у царски двови
Сичкиа градъ Стамболъ се затвори
Отъ онойго, краля арапина,
Отъ ония китени сватове,
Китени сватове, като цѫрни гарване,
Напѫни'а царски-тѣ дворове,
Да си зема'а царска-та дещеря,
Да ѫ зема'а и да си ѫ вода'а
Да си ѫ вода'а у града Юкана.
А царь Султанъ беше калесалъ,
Калесалъ беше Кралевики Марко,
Кралевики Марко, отъ Прилепа,
Отъ Прилепа, отъ лепа вароша.
Царе на Марко, азна пофтаса
Азна му пофтаса, шесть товари.
Отъ мома-та поклонъ, два товара
И отъ царица-та два товара.
Една гуня[1]), въ разбой не турена,
Ами е отъ злато исплетена.
Това ти, Марко, поклонъ даваме,
Саде дойди, Кралевики Марко,
Дойди, та ни керка кортолисай[1])
Кортолисай ѣѫ отъ арабски раце.
Прати'а книга по брѫзи татаринъ
Прати'а книга, на града Прилепа.
Отиде татаринъ на Маркови порти,
На порти чука, и Марко вика;

---

[1]) Гуня = дрѣха. [2]) Кортолисай = избави.

Излезе си Кралевики Марко,
Излéзе си, изъ равни-тѣ двори,
Отвори порти, на сокакъ излезе.
Татаринъ му книга-та подаде;
Седна си Марко ванка на порти
Та си разви книга на колена,
Та прегледа таа бела книга.
И на макя си ти'омъ казува:
Мале мила, стара Яфросино
Книга ми отъ Царе допадна,
Допадна отъ царь Султанъ Муратъ
Съ книга ме, мале, царе калесува,
Да ида, мале, керка да му отевна
Керка да отевна отъ арабски раце
И въ книга ми царе фтасýва
Фтасýва ми шесть товари азна.
Отъ мома-та два товари поклонъ
И отъ царица-та два товара;
И фтасува една лепа гуня,
Лепа гуня, въ разбой нетурена,
Ами е отъ злато исплетена.
Да ида ле, мале, ели немой?
А макя му вели отговори:
„Сину мили, Кралевики Марко,
„Царь нале те кани, ке да идешъ
„Царска дума се назадъ невржща.“
Марко стана на ноги юнашки,
Та си флезна у конски яжри
Та изведе коня Шара-Добра
Та му тури позлатно седло,
И му тури позлатни зангий,
И му тури юзда позлатена,

И си зема сабя боздугана,
Та се качи кони на рамена;
Бутна си коня съ остри маймузи,
Та си тржгна по равни друмове,
Та отиде у града Стамбола.
Встредъ чаршия Марко си анъ найде,
Анъ си найде, анъ крушумлия;
Въ него си Марко отъ коня слезе,
Отъ коня слезе, на вжнъ излезе;
На вжнъ излезе да се прошета;
Та отиде по край бело море,
Марко саиръ по море ди погледа,
И гледа каде царски-тѣ конаци,
Каде излази царска-та щерка,
Царска-та щерка, туркина девойка,
Каде иде право на морето.
А Марко ѝ вели говори:
Каде идешъ, туркино девойко?
Като идешъ на море за во́да,
Каде ти са позлатни ебрици?
А тя на Марко тио говори:
„Не ида на море за во́да,
„Ами ида, у море да се фжрле,
„Безъ време млада да се удаве,
„Дано ме изеде Кита риба.“
А Марко ѝ вели говори:
Мари девойко, царска дещерко,
По кой край кидешъ въ море да се фжрлишъ?
Кажи на мене що ти е неволя,
Я ке ти неволя поздравити.
И девойка на Марко казува:
„Ой ле, чуешъ ле незнайна делио!

„Утре ни е день петóкъ,
„Я сѫмъ млада оглавница,
„Оглавница за кралю арапино;
„Утре ке дойде за мене,
„Ке дойде съ китени сватове,
„Мене да земаа, отъ таткови двори
„Да ме заведá в'арабски двори;
„А я некю, арапинъ да гледамъ,
„Камулети любе да му бида.
„Три пѫти Марку книга пращахме,
„Книга прѣщахме, Марко да дойде,
„Фтасахме му десеть товари азна,
„Фтасахме му една лепа гуня,
„Лепа гуня въ разбой не турена.
„Ами е отъ злато исплетена;
„Кога а облече на воскя диде,
„Сабя неке може да го фата;
„А Марко си сé нефте да дойде.“
Тога се Марко на девойка обади:
Чуешъ ле ме туркино девойко,
Туркино девойко, царска дещеро?
Я сѫмъ Марко Кралевики,
Родомъ отъ Прилепа града;
Я сѫмъ кондисалъ у стредъ Стамбола,
На празни ана крушомлия.
Фного здраве на татко ти
На мене вечере да допрати.
Ке сѫмъ сосемъ много огладнелъ.
И повеке вино до допрати.
И на коне таинъ да допрати.
И още това на царе кáжи:
Утре ага арапино дойде,

Ага дойде тебе да поиска,
Немой татко ти да те запира,
Ке немога съ конь по Стамболъ играмъ,
Ке са фного сокаци-тѣ тѣсни;
Нема на каде сабя да замахна.
Нека те дадá, нека те изведá;
Да те изведá отъ Стамбола на вънъ,
А я тебе на поле ке стигна,
Отъ поле назадъ ке те върна,
Ке си те воде въ бащини двори.
Мома си се фного зарадува,
Ке си виде Кралевики Марко,
Стана девойка дома си отиде,
Та на татко си казуваше:
„Ой татко, царъ Султанъ Мурате!
„Марко е отъ Прилепа достигналъ,
„И по мене така зараче:
„Вечере да му отпратишъ,
„И повеке вино да му пратишъ,
„И на коне таинъ да му пратишъ,
„Той е кондисалъ остреди Стамбола,
„На единъ празенъ анъ крушумлия.
„Още зараче, Кралевики Марко,
„Утре кога дойде Кралъ Арапинъ,
„Не мойте мене да запирате.
„Ке неможе Марко по Стамбола,
„По Стамбола съ коня да си игра;
„Ке са сокацитѣ фного тесни;
„Нема на каде сабя да замахне;
„Той ке ме стигне въ поле широко,
„Отъ поле мене назадъ ке върне.“
И царе му вечере испрати,

Испрати му крава яловица,
Испрати му до три фурни лепъ,
Испрати му до две бачви вино,
И на коне таинъ отпрати,
Отпрати на ана крушумлия.
Зема́ Марко коня си на зоби,
Па си седна на златна трапеза,
Да си вечере таа сладка вечере.
Са́[1]) ношъ седи, са ношъ вино пие,
Вино пие и си коня пои.
Кога савна отъ зарана въ пето́къ,
Достигна си кралю арапино,
Съ три иляди китени сватове;
Та напѫни'а, туй града Стамболъ,
Напѫни'а и царски-тѣ двори.
Посрещна'а кралю арапино,
Всички ѝ е дарба дарувала,
Кому ѫглѫкъ, кому шамия;
На едни даде цѫрвена чуа.
Зема'а туркина девойка,
Тури'а ѣѫ о златна кочиа,
Изведо'а ѣѫ отъ царски двори;
Ке замине посреди Стамболъ,
Покрай они анъ крушумлия,
Всичка чаршия бѣ затворена,
А, ана крушумлия отворенъ;
А що беше Кралевики Марко,
Той си беше Шарка-добра, яхналъ
И се криеше задъ анеки врата.
Всички сватове измина'а

[1]) Са́ = всичка.

Най отзадъ, кралю арапино,
И сосъ него, златна кочиа,
Вовъ кочиа туркина девойка.
Що да рече кралю арапино:
„Мили Боже сполайти на тебе,
„Всичко се е Стамболъ затворилъ,
„Отъ мои-тѣ китени сватове,
„А тоа анъ седи отворенъ.
„Да ли е некоя луда бугарина,
„Ели е некоя пияница?
„Да флеза да виде кой е внетре“;
Флезе кралю у празни ана,
А Марко си бутна Шарка-добра,
Та излезе изъ Стамболски сокакъ.
Таманъ си сватове излезо'а,
И Марко ги на пате достигна.
Ка истрѫгна сабя позлатена,
Та си флезе въ китени сватове,
Като вѫкъ, вовъ овчо стадо.
Маа сабя на лево на десно,
Та погуби три иляди свата.
Отъ задъ си иде на стига,
На стига иде кралю арапинъ;
Ка си виде Кралевики Марко,
Ка го виде, та го позна.
Па си вика кралю арапино:
„Богъ те убилъ Кралевики Марко,
„Що ти на мене, свадба порази,
„Та ми китени сватове посече“;
Истрѫгна си лека боздугана,
Да удари Кралевики Марко;
А Марко му боздугана фана,

Боздугана фана и ѣх повѫрна,
Та удари кралю арапино,
Удари го, муги двете очи.
Падна краля отъ конь на земя,
Загина си кралю арапино,
Загина отъ Кралевики Марко.
Тога Марко коня назадъ вѫрна,
Коня вѫрна, съ китена невеста
Ке си ѣх кара у бащине ѝ.
Откара ѣх на царски двори,
Всички царски слуги излезна'а,
Излезна'а, Марко посрещна'а:
Излезе царица султаница,
Та си на Марко коня пофана.
И царица на Марко говори:
„Добре дойде Кралевики Марко,
„Заповедай отъ коня на земя,
„Да те воде у цареви сараи".
Уведе го въ шарена одая,
Котъ царе честити, Султанъ Муратъ,
Тия[1]) на Марко говоре'а:
„Заповедай Марко, приседни
„Ние тебе даръ да даруваме,
„Що си сме на тебе пофтасали";
Дарува'а го онаа лапа гуня,
Що не е въ разбой турена,
Ами е отъ злато исплатена.
Дадо'а му ѫ и му казува'а:
„Сполайти Марко, ке ни керка вѫрна,
„Отъ арабски раце, кортолиса;

[1]) Тия, тука означава царе и царица вмѣсто, тѣ.

„Таа гуня ти, тебе даваме,
„Кога идешъ съ воскя да се биешъ,
„Ти сосъ нея да си се облечешъ;
„И сосъ нея, да се не боишъ
„Неа, ни сабя, ни крушумъ фата“.
Дадоа му десеть товара азна,
И си Марко тия испрати'а.
Испраща'а го и му говоре'а:
„Айде сосъ здраве Кралевики Марко,
„Ама кога те па [1]), потрасиме,
„Па да ни услушашъ, да ни дойдешъ,
„За неволя да ни се найдешъ“.
Марко си съ имане, дума отиде.
Посрещна го стара му макя
Посрещна Марко и му говори:
„Мили сине Кралевики Марко!
„Каде ти сѫ сине царски даруве“?
Марко си майци, гуня показа,
Гуня показа и десеть товари азна.

IV.

Кралевикя Марко убива Сѫрбинъ добѫръ юнакъ и Вида Охридчанка.

Зажени се Сѫрбинъ добѫръ юнакъ,
Добѫръ юнакъ, отъ града Крушево.
Затраси си за себе прилика,

[1]) Па = пакъ.

Обишелъ е деведесеть и деветь,
Деведесеть и деветь градове,
Па неможе прилика да найде.
Излезе си изъ града Будима,
Па си премина Будимско поле,
Па си ѳлезе у О'ридско поле.
Коня игра като самовила,
Па си се сосъ коня разговаре:
Богъ те убилъ коня шестокрила,
Заради тебе азе немога,
Немога девойка да си найда,
Що прилега за мене прилика,
Прилика за мене и за двори.
Ка го гле́да Вида отъ О'рида,
Ѳного севда на него ѳжрлила.
Таманъ Сжрбинъ у О'ридъ ѳлезе,
И Вида отъ сарае си ѳжрли,
Ѳжрли си таа златна ябока,
Та удри Сжрбинъ въ десни образа.
Сжрбинъ вдигна очи на нагоре,
Та погледна Вида отъ О'рида,
Ѳного си Сжрбина аршикъ падна,
Аршикъ си падна, за бела Вида.
Ка я виде ѳного а беендиса,
Беендиса и ѳного ареса.
Ѳного беше лична и прилична:
Два образа, — два гюла червени
Черни очи, — капка муракепъ
Танки вежди — морски пиявици
Руса коса — китка ибришимъ.
Ѳного беше Вида пременена,
Пременена Вида наредена:

На половинъ — два златни колана
На нозе, позлатени папуци,
Като стои, ясно слѫнце грее
Като оди, силенъ ветеръ дуе.
Фного я е Сѫрбинъ аресалъ,
Аресалъ, фного беендисалъ.
Поиска ѫ Сѫрбинъ добѫръ юнакъ
Поиска ѫ отъ краль О'риданскн:
Чуешъ ле ме кралю О'риданскн
Защо сѫмъ до тебе допадналъ?
Да ти искамъ Вида да ми дадешъ,
Вида на мене люба да биде,
А я на тебе зетъ да ти стана;
Ние съ тебе кралю да се сродимъ.
Кралю на него севда имаше,
Искаше сосъ сѫрбе да се сроди,
Та на Сѫрбинъ си ти'о говори:
„Ой ти Сѫрбинъ добѫръ юначе!
„Бива Сѫрбинъ, оти да не бива,
„Я искамъ родъ въ Крушево да имамъ";
Кралю на Сѫрбинъ девойка даде.
Дава си Сърбинъ прѫстенъ позлатенъ,
Щото чини три товари азна.
Дорде годешъ да си направа'а,
И дорде препивъ да опияа.
По'арчи Сѫрбинъ още три товара;
Стана'а що е Сѫрбинъ по'арчилъ.
По'арчилъ шесть товара имане.
И стана Сѫрбинъ дома кесиде,
А кралю на Сѫрбина говори:
„Ой ле зето сѫрбаче юначе!
„Немой ми сѫрбе, въ двори доводи,

„Ке сѫ сѫрбаци, фного кавгаджий.
„И на вино фного пияници,
„И на коне фного бинаджий,
„И на саби фного кесаджий;
„Ка ке дойда'а на мои двори,
„Некоа кавга ке повдигна'а,
„Та тебе назадъ ке повѫрна'а.
„Назадъ ке вѫрна'а безъ невеста,
„Та ти подъ срамъ ке останешъ.
„Боле я земи, та си ѫ води
„Води си ѫ каде тебе драго,
„Саде сѫрбе, у менъ недовождай".
А Сѫрбинъ на кралю говореше:
Немамъ на що Вида да си каче,
А кралю на Сѫрбинъ говори:
„Чуешъ ле ме Сѫрбаче юначе!
„Я, за девойка и коня ке дамъ
„И сосъ коня, чеизо [1]) ке дамъ;
„Води си ѣѫ на града Крушево".
Даде коня, даде и чеизо
Оседла'а коня, остегна'а
Та си Вида на коня качи'а
На коня качи'а и испрати'а.
Поведе ѫ Сѫрбинъ добѫръ юнакъ,
Излезо'а изъ града О'рида,
Па флезо'а у кочанъ дервена.
Богъ да бие Секула войвода
Секула войвода отъ Сибина.
Секула одеше сосъ шеесе,
Сосъ шеесе, отбрана дружина;

[1]) Чеизъ = прика, вестра.

Одеше по качанъ дервена,
Та си срещна сѫрбинъ добѫръ юнакъ,
Каде води Вида О'риданка.
Подуна си ветеръ Румѫнлия,
Та на Вида прекровка повдигна,
Та на Вида бело лице откри.
Съ лице Вида, дервене освети,
На Секула очи си освети.
Почуди се Секулъ що да чини,
Кавга ли сосъ сѫрбинъ да повдигне;
Еле си е сѫрбинъ добѫръ юнакъ,
Не сме е Секулъ да се закачи.
Па стана Секулъ, та си отиде,
Пусна коня сами да се шета,
А той си седна на студенъ камень,
Та си плаче дребни сѫзи рони.
Каго догледа́ стари му татко,
Татко Секула, распитуваше:
„Защо плачешъ дребни сѫзи ронишъ?
„Та що ти е неволя голема?
„Дали си немашъ пиене, ядене?
„Ели си немашъ пари за арчене?"
А Секулъ на татко си говори:
Сичко ни е, татко, Господъ далъ.
Ами кату оде сосъ шеесе
Сосъ шеесе отбрана дружина,
По тоя пусти кочанъ дервена,
Та си срещнахъ сѫрбинъ Крушовлия,
Каде води Вида отъ О'рида;
Сѫрбинъ знае че си люба има.
Преведе ѫ презъ кочанъ дервене,
Та ми тя съ лице очи освети.

Искахъ сосъ сѫрбинъ кавга да повдигна,
Кавга да повдигна да ѫ отевна.
А татко на Секула говори:
„Сакѫнъ синко не се закачей,
„Не се закачей сосъ сѫрбинъ юнакъ;
„Сѫрбе сѫ синко, фного кавгаджий,
„Кавгаджий синко, тебе ке фана'а,
„Тебе ке фана'а, кете погуба'а;
„Каке те тебе татко прежали.“
А Секулъ на татко си казува:
Ой ле татко, мили стари татко
Некю я ида самъ да се бия,
Самъ да се бия сосъ сѫрбинъ юнакъ;
Еми ке калесамъ, ке калесамъ,
Ке калесамъ, седемъ осемь краля
Седемъ, осемъ краля, мой побратима
Тия на менъ на ярдѫмъ[1]) ке дойда'а.
А татко на Секула говори:
„Послушай мене. синко Секула:
„Остави се отъ Вида О'риданка;
„Страхъ ме е синко ке уградисашъ,
„Та немате синко, я прежале.“
Секулъ татко си не послуша,
Туко си зе́ Секулъ та написа,
Та написа Секулъ, до седемъ книги:
Пѫрва прати въ града Етропола,
До оной га Алекса Етрополецъ:
„Фного ти здраве мой побратиме,
„Мой побратиме, Алекса Етрополецъ,
„Да ми дойдешъ сосъ иляда души.

[1]) Ярдѫмъ = помощь.

Втора прати до града Кратово,
До оной га Кратовски Радойна:
„Фного ти здраве мой побратиме,
„Мой побратимъ, Кратовски Радойна.
„Ето до тебе книга допращамъ,
„Да ми дойдешъ сосъ иляда души,
„Кидеме сосъ сѫрбинъ да се биемъ.
Трекя прати до града Прилепа,
До Прилепа вовъ лепа вароша.
Въ лепа вароша, на чича му Марко:
„Фного ти здраве мой чичо Марко,
„Ето до тебе книга допращамъ,
„Да ми дойдешъ сосъ иляда души.“
Четвѫрта прати до Марковъ фнука,
До Марковъ внука, Груйца войвода:
„И тизе побрати ме да дойдешъ,
„Да ми дойдешъ сосъ иляда души.“
Пета прати на косово поле,
До уйка му Янкула войвода:
„Фного ти здраве Уйко Янкуле,
„Ето до тебе книга допращамъ,
„Да ми дойдешъ сосъ иляда души.“
Шеста прати на града Призренъ,
До оной го Милуша войвода.
„Фного ти здраве побратимъ Милуше,
„Ето до тебе книга допращамъ.
„Да ми дойдешъ сосъ иляда души.“
Седма прати до стара София,
До оной го Шакерли Илия:
„Фного ти здраве побратиме Илия,
„Да ми дойдешъ сосъ иляда души.
Кого ка калеса се му дойдо'а.

Доведо'а му седемъ иляди,
Седемъ иляди отбрана воскя.
И Секулъ собра иляда души.
Та си вдигна'а осемь баряка,
Та си излезо'а отъ Сибина,
И си отидо'а кахъ Крушево.
Излезо'а изъ качанъ дервене,
Та на пани'а Крушевско поле.
А що беше Вида О'риданка,
Седнала бѣ више на дивана;
А сѫрбинъ беше на скута задремалъ;
Вида ѫ дремка нефаташе,
Сé си гледа по поле широко;
Ка си виде таа силна воскя,
Отъ воскя сé поле, почернело,
Вида си се сама досетила,
Ке таа воскя си за нихъ иде.
Заплака Вида, сѫзи зарони,
И не кайдисува да разбуди,
Да разбуди, Сѫрбинъ добѫръ юнакъ.
Падна сѫза на Сѫрбачки образъ,
Сѫрбинъ юнакъ се тога разбуди,
Дигна очи, та Вида погледна,
Вида е о сѫзи потанала.
А Сѫрбинъ си на Вида говори:
Любо мари, Видо О'риданка,
Защо плачешъ дребни сѫзи ронишъ?
Та си осѫзи Видо потанала?
Дали любо мене не бендиса?
Ели си немашъ дре'и да носишъ?
Ели немашъ ядено, пиено?
Ели ми двори не беендиса?

А Вида си на Сѫрбинъ казува:
„Господарю, Сѫрбинъ добѫръ юнакъ.
„Аресахме се, та се зехме;
„Сичко ние Госпокь напратилъ,
„Двори ти са Сѫрбинъ, фного арки.
„Ами дали сме се Господарю,
„Дали сме се фного водили?
„Фного водили фного любили?
„Та идаа пусти твой душмане,
„Твои душмане насъ да растураа?
„А погледни по Крушовско поле,
„Какво си е поле почернело;
„Та ѫ воскя за назе си иде.“
Кога Сѫрбинъ по поле погледна,
Та виде осемь иляди воскя,
И осемь баряка развиени,
Облече се Сѫрбинъ добѫръ юнакъ,
Облече се у джобе. похлопе,
И си заклупи сабя на рѧка,
И си флезе вовъ конски яѫри,
Та изведе коня шестокриля;
Оседла си коня, остегна го
Остегна го съ дванаесе колана;
Та си яхна, коня шестокрила
И си зема крѫстатия барякъ,
Та си на люба милно говори:
„Ела ми любо порти отвори,
„Па по мене порти затвори;
„Та се ка́чи горе на диване,
„Отъ диване саиръ да си гледашъ
„Саиръ гледай по поле широко.
„Гледай Видо, гледай мила любо;

„Ако видишъ любо, кеке падне,
„Кеке падне крѫстатия барякъ,
„Дойди́ любо, порти да отворишъ,
„Порти да отворишъ. да посрещнешъ
„Да посрещнешъ, любо осемь краля“.
Ойде Вида порти му отвори,
Излезе си Сѫрбинъ добѫръ юнакъ,
Вида по него порти затвори,
И се качи горе на диване;
Отъ диване Вида саиръ да гледа,
Саиръ да гледа по поле широко.
А що беше Сѫрбинъ добѫръ юнакъ,
Коня разигра. сабя извади,
Да си посрещне до осемь краля;
Богъ да бие Кралевики Марко
Той си беше курува-гидия
Нейде, нейде аиръ направеше,
А, повеке пакость направеше.
Като виде Кралевики Марко,
Като виде ке лошо ке стане,
Фного Сѫрбинъ, маки ке разплаче,
Фного жени, вдовици ке оста'и.
Бутна Марко коня Шарка-Добра
Та си Марко най-напредъ излезе.
Отъ далеко иде и си вика:
„Постой ми брате Сѫрбинъ войвода,
„Скрий си остра сабя о ножница;
„Ние не идемъ, съ тебе да се биемъ,
Ние те сме чули ке си правишъ,
„Ке си правишъ Сѫрбинъ тешка свадба,
„Та си си довелъ арна невеста,
„Та ти идемъ госте неканени;

„Идеме ти тебе на честито.“
Измами се Сѫрбинъ, змия го изеде
Скри си остра сабя о ножница,
Та си на кралюве думаше:
„Добре ми дошли до осемь краля
„Заповедайте дома на двори.
„Дома я Вазе ке да посрещна“.
Поведе си госте, осемь краля,
Напредъ вѫрви, Сѫрбинъ добѫръ юнакъ,
А по него Кралевики Марко.
Марко вѫрви, назадъ се обрѫща
Назадъ се обрѫща съ кралюве се скима:
Кой ке кайдиса Сѫрбинъ да погуби.
Никой отъ нихъ не си кайдисува,
Не кайдисува сабя да извади
Сабя да извади Сѫрбинъ да погуби.
Богь да бие Кралевики Марко,
Кри'ома си сабя истрагна
Сабя истрагна, сосъ сабя махна,
Та удари Сѫрбинъ добѫръ юнакъ,
Та му отсече руса глава.
Падна Сѫрбинъ отъ коня на земя,
Падна и крѫстатия барякъ,
Виде Вида ке баряка падна,
Слéзе си долу, та порти отвори,
Та си посрещна до осемь краля,
Та ѝ тури на честна трапеза,
Та ѝ гощава и вино служи.
Осемь краля сé у Вида гледа'а
Секой вика: я Вида ке зема,
Вида на мене люба ке биде.
А Секулъ си на кралюве вика:

Защо ве сѫмъ канилъ да дойдете,
Менъ се Вида пада, мене ке биде;
А Кратовски Радойна викаше:
Глава си да'амъ а Вида неда'амъ
Мене Вида за люба ке биде.
А Кралевики Марко викаше:
Я ке Вида зема за мой уйка
За мой уйка, уйка Груйца.
А Янкула войвода викаше:
Я кю за мене Вида да зема.
А Шикерлия Илия вика:
Глава си да'амъ, а Вида неда'амъ
Я кю Вида на мене да зема.
Извади'а седемь осемь саби,
Еденъ другъ, кралюве да се губаа
Да се губаа, Вида да си отимаа.
Виде Марко лошо ке да стане,
Та на кралюве говореше:
Чуйте мене, бракя седемь краля,
Скрийте си саби оножници;
Защо да гинемъ седемь осемь краля,
Заради една женска пола?
Истрагна си Кралевики Марко,
Истрагна си своя остра сабя,
Та посече Вида О'риданка.
На Сѫрбинъ си двори поплени'а,
И сé си дома отидо'а.

V.

Кралевики Марко убива Гина звездалия.

Служба служи Кралевики Марко,
Служба служи на день Св. Никола.
Собралъ е сички кралюве,
Сички кралюве и Банове,
Сички негови побратима.
Калесалъ іе до седемдесе
До седемдесе кралюве;
Не калеса Гина Звездалия.
Седна'а кралюве на златна трапеза,
Ядá и пиá, а не се весела'а.
Марко на кралюве говори:
А бре, седемдесе краля,
Седемдесе краля, мой побратима,
Ядéте и пиéте а се не веселите;
Що сте кажрни и неволни?
А кралюве на Марко говоре'а:
А бе Марко, нашъ побратиме,
Служба служишъ на денъ Св. Никола;
А камо ти риба отъ О'рида?
Да прелега служба на Св. Никола?
Служба сосъ риба си прилега.
А Марко на кралюве казува:
Пийте и яжте седемдесе бракя,
Седете ми за утре сабао
На сабао риба ке достигне.
И Марко коня си престегна,
Престегна си коня Шарка-Добра,

Трѫгна Марко по тесни дервене,
По тесни дервене, край река Вардаръ;
Таманъ стѫпи на тесна клисура,
Марко го дремка налегнала;
Дремка налегнала отъ конь ке да падне;
И коня си се тога просупналъ,
И Марко си на коня говори:
Ойле моя Шарка-Добра,
Мене ме дремка налегна,
Ами тебе звезда ле те освети?
Та се отъ камень просупна?
А коне Господару казува:
Ойле Марко, Кралевики Марко,
Страхъ ме е Гино ке не срещне,
Та голема пакость ке направи,
Отъ друмъ назадъ ке не вѫрне.
Таманъ коня дума издума,
И Гина на друмъ излезна;
На друмъ излезна, на Марко каза:
„Добра среща, незнайна делио.“
Марко Гина познава,
Гина Марко не познава.
Марко на Гина казува:
Ой ти Гино Звездалио,
Отъ де идешъ каде кидешъ?
А Гино на Марко казува:
„Язе кида у града Прилепа,
„У Прилепа, у лепа Вароша,
„У Маркови-тѣ равни двори.
„Калесалъ е Марко, калесалъ е,
„Калесалъ е седемдесе краля,
„А мене Марко не калеса,

„Та ми е атѫръ останалъ,
„Та ке ида да му напра'а
„Да му напра'а голема пакость;
„Ке ида трапеза да му растуре,
„И равни дворе да му поплене.“
Подмина го Гина Звездалия:
Гина отиде за Прилепа,
А Марко отиде за О'рида.
Досети се Кралевики Марко,
Та на коня си говори:
Ой ле коня, коня Шарка-добра
Да ли на Гина да се кажемъ;
Ако се не кажемъ, дома киде,
Дома киде, срамъ ке ни тури.
А коня му вели говори:
Господарю, Кралевики Марко,
Да се не кажемъ, ке заминемъ
Ама той у дома ке иде,
Предъ кралюве, ке не засрами;
Боле, ние да му се окажемъ,
Та какво Господъ ни помогне.
Тога Марко отъ конь се извикна:
Чуешъ ле ме Гино Звездалио!
Съ Марко думашъ, Марко непознавашъ.
Тога се Гино назадъ повѫрна,
Та си фана Кралевики Марко,
Бели му раце на опаки врѫза,
И на раце двой белезии тури,
А на нозе трой бокагии,
А на шия дроби синджири;
Ке го кара у Маркови двори,
У Маркови двори котъ кралюве.

Марко на Гино говореше:
Ой ле тизе Гино Звездалио,
Карай ме каде ке ме карашъ,
Саде ме не карай, котъ Трѫна
Котъ Трѫна, Трѫна крѫчмарица,
Ке ми е, тя фного душманинъ;
По инатъ, Гино тамъ го закара
Отъ далеко, Гино се провиква:
Чуешъ ле ме Трѫно крѫчмарице!
Излези Трѫно та ме посрещни
Ке ти карамъ големъ борчлия,
Големъ борчлия, твой душманинъ;
Твой душманинъ Кралевики Марко.
Излéзе си Трѫна крѫчмарица,
На посрещна, Гина Звездалия:
Добре ми дойде мой побратиме,
Мой побратиме Гино Звездалио!
И ми водишъ моя душманина.
Моя душманина мой борчлия.
Що е длѫженъ петстотинъ алтѫна.
Та си на Гина коня пофана,
Врѫза го въ конска конюшница.
А побратима Гина фоведе,
Фоведе го въ шарена одая,
И го тури на меки душези.
А Кралевики Марко закара,
Закара го у тевна тевница,
Ке имъ е Марко пѫрви душманинъ;
Така Гино, на Трѫна зарѫчé.
А що беше Трѫна крѫчмарица.
Не закара Марко у тевница,
А го закара въ дибоки зимникъ,

Дето имаше вино и ракия.
Марко на Гина не бе душманинъ,
А и́ беше пѫрвия побратимъ.
И му вика Трѫна крѫчмарица:
„Ой ле тизе Кралевики Марко,
„Невиде ли дека Гина си тури,
„Дека тури, ключи отъ окови?
„Да извадимъ тебе отъ окови“?
А Марко на Трѫна казува:
Гледай Трѫно о десни тозлука,
Тамъ си ключеве Гина окри;
Излезе си Трѫна крѫчмарица,
Да си служи сосъ ройно вино,
Да си служи Гина Звездалия.
Вино беше съ билки обрѫкала,
Та си Гина сосъ вино опила,
Та легна Гино и тешко заспа.
Брѫкна му Трѫна у десни тозлукъ,
Та извади ключи отъ окови,
Та си слезе долу о зимника;
Отиде котъ Кралевики Марко,
Та разкова Кралевики Марко,
Разкова белези и бокагии,
И на Марко раце развръза.
Тога си Марко окови зема
Та флезе у шарена одая,
Дека спеше Гина Звездалия,
Та Марко, Гина тешко окова:
Трой окови на нозе му тури,
Двой белезии на раце му тури,
А на гѫрло синджиръ му обеси;
И го рита Кралевики Марко:

Стани, стани Гино Звездалио,
Време дойде Марко да погубишъ!
Гино се разбуди, врѫзанъ се найде,
Тога го зе Кралевики Марко,
Та го изведе вѫнъ отъ дукяне,
На друмища на крѫстопѫтища;
Та го пита Кралевики Марко:
А бре Гино, Гино Звездалио;
Като ме беше тизе овржзалъ,
Какво мислеше съ мене да сторишъ?
А Гино на Марко говореше:
„Кехъ те сека, мрѫвка по мрѫвка
„Голема мрѫвка, що мравка носи“.
Тога Марко, зема Гинова сабя
Та на Гино люто говореше:
Кога кеше ти Марко погубишъ,
Нека Марко, тебе да погуби;
Що кеа мравки, Марко да носа'а
Нека мравки, Гина да разнеса.
Махна сосъ сабя, Гина сосече,
Гина сосече мрѫвка, по мрѫвка
Голема мрѫвка, що мравка носи.
На си яхна Марко Кралевикя
Яхна си коня Шарка-добра,
И съ него забра, коня на Гина,
На отиде о града О'рида,
Да товари риба отъ О'рида.
Товари си риба отъ О'рида,
Занесе ѫ у града Прилепа,
У Прилепа, на свои двори.
Посрещна'а го седемдесе краля,
Та си на Марко говоре'а:

„Идешъ ли побратиме, носишъ ле,
„Носишъ ле ни, риба отъ О'рида,
„Носишъ ле риба за Св. Никола;
„Каде се бави́, каде остана,
„Фного си Марко, ти одоцне.“
А Марко на кралюве казува:
Чуйте ме мене мой побратима.
Мой побратима седемдесе краля;
Като такнахъ, за риба да ида,
Срещнахме се на тесна клисура,
Срещнахме се съ Гино Звездалио,
Тами Гино бели раце вржза,
Нозе ми съ трой букагий окова,
На раце ми двой белезии тури,
На шиа ми синджири обеси,
Та ме забра по друмъ да ме кара;
А я на Гино ти'о говорехъ:
Карай ме Гино, каде ке ме карашъ.
Саде ме Гино не карай,
Не карай, котъ Тржна Кржчмарица,
Ке ми е Тржна фного душманинъ.
По инатъ ме Гино, котъ нея закара,
Тржна си Гина, лепо посрещна,
Та го заведе у шарена одая.
А за мене Гино на тржна зараче:
Да ме води, у тевна тевница.
Заведе ме Тржна, кахъ тевница,
Не ме Тржна, въ тевница затвори,
Еми ме отведе, въ дибоки зимникъ,
Дето имаше: вино и ракия;
Оти не бѣхъ на Тржна душманинъ,
Еми имъ бехъ, пжрви побратимъ.

Качи се Трѫна, Гино да служи,
Гино да служи, сосъ ройно вино.
Вино било. съ билки обрѫкано,
Та е Гино сосъ вино опила;
Опи̑ла го, та си тежко заспалъ.
Тога Трѫна ключи муизвади,
Ключи извади, отъ десни тозлукъ,
Та ми съ ключи окови разкова,
И си ми бели раце развръза;
Тога си я, сé окови зехъ
Та съ нихъ въ шарена одая флезохъ,
Та съ окови си Гино оковахъ,
И съ негова сабя глава му земахъ;
За това си я малко одоцнехъ.
А кралюве на Марко говоре'а:
„Просто да ти е побратиме Марко,
„Знаеме ке човекъ испратихме,
„А незнаемъ що ке по пѫть срещне.
„Това не ти е Трѫна помогнала,
„А ти е помогналъ Св. Никола,
„Ке на Св. Никола служба служишъ,
„Та той си е тебе кортолисалъ,
„Кортолисалъ те е и отевналъ,
„Отевналъ, отъ Гина Звездалия".
Тога се кралюве развесели'а,
Отъ риба си гозби наготви'а,
Та си на трапеза натури'а,
Наседа'а сички кралюве,
Сички кралюве, се побратима
И сичка си града покани'а
Пи'а, ядо'а, и се весели'а
Весели'а се, три дни и три нощи,

За Св. Никола служба прави'а
На Марко си, за здраве моли'а,
Ке си е Марко живъ останалъ,
Живъ останалъ, отъ Гина кортолисалъ,
Отъ Гина кортолисалъ и отевналъ,
Отъ Гина, Гина Звездалия.
Тава е отъ Марко останало,
Отъ Марко останало служба да се служи.
Служба да се служи на тоа день,
На тоа день, Св. Никола.

VI.

Кралевики Марко убива богатъ и много юнакъ Еврейнъ.

Дека излази, дека излази,
Дека излази, добѫръ юнакъ,
Добѫръ юнакъ отъ града Солуна.
Фного юнакъ и фного зангининъ,
Та товаре до триста товари,
Триста товари, тешко имане;
Та ке ѝ кара на Св. Гора,
Да прекупи чиста Св. Гора,
Да ѫ направи чефутски аври.
Телярът пусна'а отъ село въ село,
Отъ село въ село, отъ града въ града,
Да си вика и да казува:
Нема ле некой, юнакъ надъ юнака,

Отъ макя роденъ, Ристенска вера?
Да излезе и да си отевне,
Да отевне, чиста Св. Гора,
Отъ тия мрѫсни чефутски раце?
Ка си дочу Кралевики Марко,
Кралевики Марко Прилепченинъ,
Та си яхна коня Шарка-добра,
Та отиде у града Солуна,
У Солуна у тевна чаршия;
Тамо си срещна жѫто чефутче,
Жѫто чефутче фного зангинче,
Декато си иска да прекупи,
Да прекупи, чиста Св. Гора,
Да ѫ направи чефутски аври.
Марко си на чофутче говори:
Чуешъ ле ме ти младо еврейче,
Сарабашицки милни сино,
Я си сѫмъ до тебе допаднало,
Дошелъ сѫмъ съ тебе да се обида[1]),
Да видимъ кой ie юнакъ надъ юиака;
А еврейче на Марко говори:
„На що да се фанемъ Марко съ тебе,
„Съ тебе Марко, да се обидимъ?
„Да се фанемъ борба да се боримъ,
„Мегдань нема борба да се боримъ;
„Тука е стреда́ тесна чаршия.
„Да земеме каменъ да фѫрлеме;
Мегдань нема каде да фѫрлеме.
„Айда земемъ да се надрипаме,
„У стредъ Солунъ у тевна чаршия.
„Мегдань има каде да рипаме“.

[1]) Обида = опитамъ.

Заигра се Марко, отъ далеко,
Отъ близо си рипна, та пре'рипна,
Та пре'рипна, до шесть дукяна;
А еврейнъ се на Марко подсме:
Богъ те убилъ Кралевики Марко,
Що си дошелъ съ мене да се обидишъ.
И еврейнъ се отъ далекъ заигра,
А отъ близо' рипна, пре'рипна,
Пре'рипна дванаесе дукяна,
За дванаесе мегдань надмина.
Марко иска сѫрце да му види,
Убѫрна се та му сѫрце удри,
Сѫрце му удри съ гола рака,
Съ гола рака, сосъ гола плесница;
Еврейнъ си стои ичъ не усеща,
Не усеща ке го е ударилъ,
Ударилъ го е, Марко Кралевики.
И еврейнъ на Марко дигна рака,
Дигна рака, та Марко удари,
Марко удари съ гола плесница,
Съ гола плесница, по голи грѫди;
Марко го е фного заболело,
Дори му се душа затаила,
На малко остана да не падне.
Тога на Марко атѫръ остана,
Та си яхна коня Шарка-добра,
Отиде си у града Прилепа,
Отиде си на свои равни двори,
Пусна си коня сами да шета.
Марко си седна на студенъ каменъ,
Та си плаче, дребни сѫзи рони,
Та си жали чиста Св. Гора;

Догледа го стара-та му майка,
Стара майка, стара Яфросина,
Каде плаче дребни сѫзи рони.
Майка си милно сина попита:
„Защо плачешъ, дребни сѫзи ронишъ?
„Да ли си те некой, вино надпи?
„Ели те некой борба надбори?
„Ели те некой каменъ надфѫрли?“
Марко на майка си говореше:
Мале мила, стара Яфросино,
Никой ме вино мале, не надпи,
Нито ме некой борба надбори
Борба надбори каменъ надфѫрли.
Туко си излази у Солуна,
Еденъ юнакъ, фного е зангининъ;
Да е ристенинъ просто да му е,
Просто да му е мое юнаство,
Туко си е мале друга вера,
Друга вера проклета еврейска.
Та си товаре триста товари,
Триста товари, чисто имане,
Иска да прекупи Св. Гора,
Да ѫ направи чефутски аври.
Отидохъ мале да го обида,
Да го обида, колай да трасе,
Колай да трасе, него да убия,
Да колторисамъ чиста Св. Гора.
Фанахме се на юначко рипане,
Я се мале отъ далекъ заиграхъ,
Отъ далекъ заиграхъ, отъ близу рипнахъ.
Та пре'рипнахъ до шесть дукяне;
А еврейче ми се мамо, подсме:

Та се и то отъ далекъ заигра,
Отъ далекъ заигра, отъ близу рипна,
Прерипна дванаесе дукяна,
И за дванаесе мегдань надмина.
Поискахъ сржце да му обида,
Та го удрихъ сосъ гола рака.
Съ гола рака съ гола плесница,
А той се ичъ нито поклати·
Обжрна се и то, та ме удри,
Удри ме и то съ гола рака,
Съ гола рака, по голи гради,
Та мене мамо фного заболе,
На малко остана да не падна.
Та на мене атжръ фного остана,
За това си мале язе плака,
Плака мале, дребни сжзи роне.
А, майка си на Марко говори:
„Мили сине Кралевики Марко,
„Немой плака немой сжзи рони,
„Майка неволя ке ти оздрави:
„Да си яхнешъ сине, да си яхнешъ,
„Да си яхнешъ, твоя Шарка-добра,
„Да си идешъ на Косово поле,
„При уйчоти Янкула войвода,
„Той си е кераджия-башия,
„Башия е на триста кераджий;
„Ти на него неволя прикажи,
„Той ке да иде въ града Солуна“,
„Съ еврейнъ кирия да пазари,
„Да пазари до триста товари,
„Триста товари тешко имане,
„Да ѝ кара въ чиста Св. Гора.

„А па ти синко да се облечешъ,
„Да се ое облечешъ въ калугерски дреи
„Остави си косми до пояси,
„Направи се младо калугерче,
„Та да идешъ сине, та да идешъ,
„На друмъ отъ Солунъ за Св. Гора.
„На порта-та „Гелемеръ капия,“
„Тамо ке найдешъ чешма студена.
„Тамъ синко седни, за душа проси,
„Проси синко и за Св. Гора,
„И на всекому водица давай;
„И еврейнъ отъ тамъ ке да замине,
„Шесть саата сѫ синко отъ Солунъ,
„Отъ Солунъ до „Гелемеръ капия“.
„А вода по пате ниде нема,
„Еврейнъ ке за вода зажаднее,
„На тебе той вода ке поиска,
„Вода ке поиска, алтѫнъ ке ти дава;
„Сакѫнъ синко, просто да не ти е,
„Отъ еврейнъ пара, ти да не земешъ,
„Той ке тога земе вода да пие,
„А ти кри'ома сабя истрѫгни,
„Сабя истрѫгни, глава му отсечи.
„И тога ти, ке колторисашъ,
„Ке колторисашъ, Св. Гора,
„Света Гора, отъ еврейски раце.“
Тога майка му на Марко даде,
На Марко даде, таткова му сабя,
Дето се сабя, като рименъ вие.
Сабя му дава, и му зарече:
„Тури ѣѫ синко, у скришна пазва,
„У скришна пазва, да не се види.“

Па си яхна Кралевики Марко,
Яхна си коня Шарка-добра,
Та отиде на Косово поле,
При уйчо си Янкула войвода.
Марко си неволя на уйчо казува:
Ой ле ти уйко, уйко войвода,
Уйко войвода кераджи-башия
Я сѫмъ уйко до тебе допадналъ,
До тебе допадналъ, неволя да си кажа.
Неволя имамъ фного голема:
Охъ, ке излази уйко, ке излази
Ке излази, еденъ добѫръ юнакъ,
Фного юнакъ уйко, фного зангининъ,
Сарабашицки уйко милни синъ.
Та товаре уйко, та товаре,
Триста товари, тешко имане,
Тешко имане, сé су'о злато.
Та ке ѝ кара на Св Гора,
Да прекупи чиста Св. Гора,
Да растури чиста Св. Гора,
Да ѫ прави на чефутски аври.
Айда да идешъ уйко да идешъ,
Да идешъ, на града Солуна,
Да пазаришъ сосъ еврейнъ кирия,
Да товаришъ до триста товари,
Триста товари, тешко имане,
Тешко имане сé су'о злато;
Та да го карашъ на Св. Гора,
И да поканишъ триста кераджий,
Да има уйко, съ тебе дружина;
А я ке ида да се облека,
Да се облека въ калугерски дреи,

Да се напра'а младо калугерче,
Та ке ида уйчо ле, ке ида,
Ке ида, на „Гелемеръ капия,“
И тамо си вазе ке пречекамъ.
Я ке си просе за Св. Гора,
Секому за душа вода ке да'амъ,
И секой дарба да ме дарува;
Тамъ ке замине и жѫто еврейче,
Сарабашицки милни синъ,
Да мачимъ уйко, тамъ на водата,
На водата него да убиемъ,
Да кортолисаме Св. Гора,
Света Гора, отъ чефутски раце,
Да си не губимъ ристиянлѫко.
Стана си Янкула, та отиде,
Отиде, на Солуна града,
У Солуна града въ тевна чаршия;
Сосъ Сарабашицкия милни синъ,
Кирия да си пазари;
Да пазараа, трист'а товари,
Триста товари, чисто имане,
Да го кара у Св. Гора:
Пазари'а и искара'а,
Искара'а, по друмъ такна'а.
Марко стана младо калугерче,
И отиде котъ„ Гелемеръ капия,“
Котъ онаа, студена чешма;
Тамъ си Марко седна, и си проси,
Проси си за чиста Св. Гора;
Кой замине водица му дава,
Отъ долу ида'а, кераджи-баший,
Янкула иде съ триста товари,

Триста товари чисто имане;
Та го караа на Св. Гора;
Ке си минаа котъ младо калугерче;
На секому водица подаде,
И секой си го даръ дарува;
А по нихъ иде младо еврейче,
Сарабашицки милни синъ.
Еле даде Господъ вѫрла жега,
Зажадне и срѫце му загоре;
Отдалеко иде и си вика:
„Ой ле тизе младо калугерче,
„Напани ми сребрѫно тасче,
„Сребрѫно тасче, студена вода,
„ Ке ке те, алтѫнъ дарба дарувамъ.“
Калугерче му вода подаде,
И на еврейче си отговаре:
Я сосъ пари вода не пода'амъ,
Я си тука за душа пода'амъ.
Еврейнъ си алтѫнъ у пазва тури,
И си подигна вода да пие:
Калугерче скришно, сабя извади,
Та си задъ еврейче сабя маана,
Сабя маана еврейнъ да погуби.
А еврейнъ сабя съ очи догледа,
Та си на конски сапи полегна,
И сабя му глава измина,
Та си падна на негови скути,
На негови скути на колена,
Та си му пресече двете нозе,
Двете нозе и то до колена.
Рипна евреинъ отъ коня иа земя,
Та си на колена Марко гони,

Бега Марко на здраве юначко;
Още малко евреинъ Марко да стигне,
Да го стигне съ раце ке го скаса;
Марко виде ке ке да загине,
Колкото можé уйка си вика:
Трѫчи уйко съ триста кераджий,
Мене младо да си отевнете,
Да отевнете отъ еврейски раце;
Пусна'а се триста кераджии,
Триста кераджии, съ триста помагалки [1])
Отъ евреинъ помагалки потроши'а.
Евреинъ отъ помагалки не усеща,
А гледа Марко да достигне,
Ка си Марко по друмъ бегаше;
Насреща си виде тешокъ каменъ,
Тешокъ каменъ до триста оки;
Наведе се Марко и си рече:
Боже мой мили, тебе се моле,
Помогни ми да се колторисамъ,
Да се колторисамъ отъ еврейски раце,
Да колторисаиъ и Св. Гора.
Марко си лесно каменъ подигна,
Каменъ подигна, назадъ се обѫрна,
Назадъ се обѫрна, каменъ фѫрли,
Каменъ фѫрли, та евреинъ удри,
Евреинъ удри, въ грѫди юнашки;
Тога си евреинъ на земя падна,
На земя падна съ душа раздели.
Тога си Марко стана та земá
Та си земá, до триста товари,

[1]) Помагалки = вѫстегарки, помагалки.

Триста товари чисто имане,
Та го закара на Св. Гора.
Та отиде Марко та отиде,
Отиде у чиста Св. Гора;
Тамъ си имаше до дванаесе,
До дванаесе манастира,
Кралевики Марко съ имането,
Съ имането напр'и още,
Напр'и още дванаесе,
Дванаесе манастира,
Та стана'а дваесе и четири.
Манастире и до днеска седе,
До днеска седе, и работаа,
Работаа, и Марко споменуваа.

VII.

Кралевики Марко убива дете Дукатинче

Вечера вечере, Кралевики Марко,
Нема разговоръ съ кой да си чини.
Вечера вечере́, и изле́зе.
Изведе си коня Шарка-Добра,
Изведе го по поле широко.
Изгрѣла бе звезда вечерница
Та на звезда Марко говореше:
Мила звездо, звездо вечернице,
Се́ вечерь изгрѣвашъ и се мѫчи́шъ,

Кажи се [1]) нещо и си продумай,
Продумай и мене раздумай.
Вечерница си тога продума:
„Ойле тизе Кралевики Марко,
„Кралевики Марко отъ Прилепа.
„Богъ те убилъ Кралевики Марко,
„Що се толкова фалишъ за юнакъ.
„А знаешъ ле града Дукатина?
„Що е отъ тука фного далеко,
„Фного далеко, до шесть конака?
„Тамо има едно малко дете,
„Малко дете на седемь години,
„Това дете е юнакъ надъ юнака,
„Седемь ката по юнакъ отъ тебе".
Ка си до чу Марко тиа луми,
Безъ болесть си Марко боленъ стана,
Три годишна треска Марко фтресе
Па си се Марко чудо за чуди:
Какво ке е това малко дете,
Малко дете, на седемь години,
Седемь ката по юнакъ отъ мене.
Я кида съ него да се опитамъ.
Оседла си коня Шарка-Добра,
И си заклупи сабя на рака,
Па си Марко Шарка-Добра бутна.
Ага Марко отъ Прилепъ ислезе,
Саато минуваше дванаесе,
На сабао въ Дукатина стигна;
Шесть конака место далеко,
За дванаесе саата земá,

[1]) Се = сега.

На край Дукатина Марко найде,
Найде Марко Дукатински деца,
Дукатински деца, въ зора игра'а.
Марко си на деца продума:
Добро утро Дукатински деца,
Защо сте толкова подранили,
Подранили игра да играте?
А дѣца на Марко говоре'а:
„Далъ Богъ добро чичо отъ незнайна,
„Ранимъ въ зори да играме,
„До дека спи дете Дукатинче;
„То кате стане кале обикале,
„И по пате живо не оставе.“
А Марко на деца говори:
Кажете ми деца, дека седи,
Дека седи дете Дукатинче,
Я си сѫмъ до него допаднало.
А деца на Марко казува'а:
„Бутай чичо, коня по друми,
„Негови сѫ порти нишанлии,
„Ке те срещне сребрани калдрѫмъ,
„На калдрѫмъ железни капии,
„На капии сребрани крѫстове,
„На крѫстове безцени камене,
„И капии съ чуа покриени“.
Бутна Марко коня по друми,
Найде си порти нишанлий,
Срещна го сребрани калдрѫмъ,
На калдрѫмъ железни капии,
На капии сребрани крѫстове,
На крѫстове безцени камене,
И капии съ чуа покриени.

Вика Марко дете Дукатинче,
Вика Марко и на порти чука,
Нема никой да се озове,
Нито парти да отвори.
Бутна Марко коня Шарка-Добра,
Съ коня си Марко портн пре'рипи,
Та въ зимникъ Дукатинче найде,
Де си пие съ чаша ройно вино,
Коя бере сто и дваесе оки.
Марко си на дете говори:
Добро утро Дукатинско дете.
А дете на Марко отговаре:
„Далъ Богъ добро чичо отъ незнайно,
„Заповедай чичо, та поседни;
„Отъ дека идешъ и каде кидешъ?“
А Марко на дете отговаре;
Я ида отъ Прилепа града,
Чулъ сѫмъ за Дукатинче дете,
Ке е дете, юнакъ надъ юнака,
Та ида съ него да се опитамъ.
А дете на Марко отговаре:
„Я сѫмъ чичо, дете Дукатинче,
„Земи да пиемъ по едно вино,
„Та я кида майка да попитамъ,
„И отъ майка прошка да си зема.
„Тога кидемъ да се опитаме,
„На край градо по поле широко.“
Зема си Марко, вино да пие,
Пие марко и негѡ испива.
Зема дете чеша позлатена,
Сѐ ѣ испи, ни капка не ости[1]).

[1]) Ости = остави.

Марко се отъ дете фного засрами,
Фного засрами и чудо зачуди.
Отиде си дете Дукатинче,
Отиде си котъ негова майка,
Мами си казува и ѫ пита:
Дошелъ си е мамо еденъ юнакъ,
Еденъ юнакъ Кралевики Марко,
И иска съ мене да се опита,
И не се знае кой ке надвие.
За това мамо дай ми прошка,
Я кида съ него да се опитамъ.
А майка си на дете говори:
„Леле чедо едно ми на майка,
„Не иди синко да се опиташъ,
„Бугаринъ е курва и гидия,
„Ке излезе юнакъ надъ юнака,
„Та ке синко тебе да погуби,
„Ка ке тебе майка да прежали.“
А дете майци си говори:
Прошка ми дай мамо и не се бой,
Я си юнака съ вино надпихъ,
Ке даде Господъ ке му надвия.
Майка си на дете прошка даде;
Дете си оседла коня пеливана,
Коня пеливана, коня шестокрила,
Та такна'а кахъ поле широко;
Кога беа на стредъ чаршия,
Тога Марко на дете говори:
Ой ти дете, дете Дукатинче,
Айда слеземъ тука на стредъ чаршия,
Съ надрипане да се опитаме;
Слезо'а юнаци да рипаа,

Засили се Марко та прерипи,
Прерипи зорле[1]) до три дукяна.
Засили се и дете та прерипи,
Прерипи дете, шесть дукяна,
И още за шесть мегдань надмина.
Засрами се Марко и отъ рипането,
Та отидо'а на поле широко,
На поле широко, камень да фърлаа
Камень да фърлаа до триста оки.
Зема Марко, та камень фърли,
Фърли го три са'ата далеко;
Зема го и дете Дукатинче,
Та го фърли три дни на далеко,
Неможеа веки, камень да найдаа.
Тога се Марко фного засрами,
И на дете Дукатинче говори:
Ой ле тизе дете Дукатинче,
Ти мене надрипи и надфърли;
Сега дидемъ въ цръкви-манастири,
И на Бога да се помолимъ,
Дано душмане да си погубимъ;
Измами се дете Дукатинче,
Измами се змия го изеде,
Та послуша Кралевики Марко;
Отидо'а въ цръкви-манастире,
Тамань кога въ цръкви да флезаа,
Марко си криомъ сабя извади,
Та удари дете Дукатинче,
Удари го глава му отсече.
Съ глава заедно и коне удри,
Удри го, задница му пресече;

[1]) Зорле = едвамъ.

Глава на дете по земя рипа,
По земя рипа на Марко дума:
„Богъ те убилъ курува гидио,
„Бугаре сѫ курвини гидии,
„Бугаре отъ канонъ не отбираа.“
А коне съ половина отиде,
Отиде у дете Дукатинче;
Ка го виде детинска майка,
Съ гласъ извика съ уста продума:
„Богъ те убилъ Кралевики Марко,
„Бугаре сте курвини гидии.“

VIII.

Кралевики Марко, Реля Шестокриля, Дойчинъ войвода и Милушъ войвода упленяватъ Пройдурски краль.

Собрали се до четири краля:
Кралевики Марко отъ Прилепа,
Дойчинъ войвода отъ Солуна,
Милушъ войвода отъ Призрена,
И Реля Шестокрила отъ Реля.
Собрали се и се зговорили,
Да идаа на госте у Пройдура,
У Пройдура у Пройдурския краль.
Тржгна'а презъ море замина'а,
Замина'а въ въ Пройдура ойдо'а.

Тамъ ѝ посрещна Пройдурския краль,
Та ѝ заведе у свои сарае,
Та наседа'а ванка на кепенци,
Кои беа слабо подпрени.
Туко кралюве наседа'а,
И кепенци се откачи'а,
И кралюве въ зандана падна'а.
Кепенци отъ горе заключи'а,
А кралюве отдолу остана'а.
Тога си си се кралюве досети'а,
Ке ѝ въ зандана затвори'а
'Рана̀ имъ отъ ванка доносеше,
Доносеше Реля шестокриля.
Седе'а кралюве затворени,
Затворени три години време,
А на четврѫта-та година,
Извади ѝ Реля шестокриля:
Марко зема отъ десна страна,
А Дойчинъ зема отъ лева страна,
Та си Реля съ нихъ префрѫкна,
Съ нихъ префрѫкна, презъ морето,
Та отидо'а у градъ Солуна.
Тамо си фанаа Джигарина,
Джигарина, синъ на Пройдурски краль;
Фана'а и люто го мѫчи'а
Мачи'а и на краля прати'а,
На краля прати'а, зарѫчеа:
Ой кралю, кралю Пройдурски,
Пусни ни Милушъ отъ зандана,
И се готви, госте да посрещнешъ,
Ке ти дойдемъ втори пакь на госте;
Отъ зарѫчка се кралю уплаши,

И си Милушъ отъ зандана пусна;
Приготви се госте да посрещне.
Дойдо'а му па до четири краля,
Гостува'а си що гостува'а
Тамань до три години време.
Краля си госте лепо посрещна,
Кога стѫпи четврѫта година,
Кралюве гостуване устави'а
Па си остри саби извади'а,
И си кралския родъ погуби'а
А кралски двори поплени'а,
И се си дома отидо'а.

IX.

Кралевики Марко убива Филипъ Маджарина, а Филипица зима робиня.

Вечера, вечере Кралевики Марко,
Емъ вечере емъ се подъ мустакъ подсмива;
Догледа го стара-та му майка,
Та на Марко си говори:
„Сино мили Кралевики Марко,
„Вечера вечерешъ, и се подсмивашъ
„Да ли се смеешъ на су'а вечере?
„Или на мене на старости?
„Ке сѫмъ стара остарела,

„И безъ заби останала.“
А Марко на макя си говори:
Мале мила що си ме родила,
Не се смеа на су'а вечере,
Вечера ıе Г'осподова.
Не се смеа тебе на старости,
Млади сме ке остарееме,
Ке остарееме като тебе,
И безъ заби ке останеме.
Ми се смеѫ на Филипъ Маджарино,
Ке е погубилъ седемдесе робе,
Загубилъ ıе седемдесе робини,
Има мале още три да губи:
Да погуби Дойчинъ отъ Солуна,
Да му земе Тодора невеста;
Да погуби Реля отъ Реля,
Да му земе Едренка невеста;
И мене мале да погуби,
Язе мале невеста немамъ,
Тебе мале стара ке земе,
Стара тебе ке зароби,
На старо време изметъ да чинишъ.
Та се мале това на Филипъ пресмивамъ.
Лесно мале той ке погуби,
Ке погуби мене и Дойчинъ,
Ами ка ке Релю да погуби?
Като се бие съ мѫгли и облаци?
Знаешъ ле мале павнишъ ле,
Ага бехме четворица юнака;
Я, Милушъ, Дойчинъ и Реля,
Та ойдохме госте да гостуваме,
Госте да гостуваме, пленство да плениме,

Пленство да плениме, кяръ да кяруваме,
Презъ морето у града Пройдура.
Излага́ не кралю Пройдурски,
Та не тури на зандански кепенка,
Да не гости, вино да не служи.
И ние мале на кепенци седнахме;
Богъ да убие кралю Пройдурски,
Мрѫдна и кепенка се отвори,
А ние въ зандана паднахме,
Та не дрѫжа три години време.
А що беше Реля шестокриля,
Кога беше на четврѫта година,
Релю ни майсторски кортолиса;
Фана мене отъ десна-та страна,
Дойчинъ фана отъ лева страна,
Та изфрѫкна отъ тевна зандана,
Та сосъ назе мале Реля падна,
Падна мале въ Солунско поле.
А ние Реля попитахме:
Побратиме, Реля шестокриля,
Да ли ти фного дотегнахме?
А Релю на насъ кажуваше:
„Побратимъ Дойчинъ ми дотегна,
„Дотегна, колко лека боздугана.
„А Марко, колко остра сабя.“
Това се мале чуде на Филипа,
Ка ке Реля да погуби;
Да му земе Едренка невеста.
Тебе мале ке попитамъ:
Тука ли Филипъ да чекамъ,
Или котъ него да си ида:
Макя Марко си учеше:

„Сино мили Кралевики Марко,
„Немой тука да до'ожда,
„Ке ке тука ке се борите,
„Кой да гледа ваши крѫви;
„Ваши сѫ крѫви фного люти,
„Та ке на каща сенкя нападне,
„И кой на каща веке остане,
„Ра'атъ въ неа неке има;
„Боле тамо, котъ него иди.“
Марко майка послуша,
Стана, коня си оседла,
Оседла си коня Шарка-Добра,
Та си на Маджаръ отиде;
Замина презъ Маджаръ-планина,
Та спадна на река Ситница,
Тамъ найде седемдесе робини,
Каде белатъ на таа бела плющиа,
Каде белатъ, тава цѫрно платно,
Да го напреяа бело да падне;
Марко на робини говори:
Доброутро Ви седемдесе снаи,
Седемдесе снаи мои сестри.
Далъ ти Богъ добро чичо отъ незнайна;
Марко си робини попита:
О, сестри седемдесе робини,
Чие е тава платно що белите?
А робини му право казуваа:
„Ой ле чичо, чичо отъ незнайна,
„Еле питашъ право ке ти кажемъ!
„Филипову е пусто да остане;
„Погубилъ ıе наши-тѣ сайбии,
„Та е назе, Филипъ заробилъ,

„Назе заробилъ, назе попленилъ,
„Та не [1]) е накаралъ да белиме,
„Да белиме тава пусто платно,
„Цѧрно е, бело да го напра'име.“
А Марко си па робини попита:
Юнакъ ле е Филипъ Маджарина?
Робини на Марко казува'а:
„Юнакъ не брайно какво не е,
„Видишъ ле таа бела плющиа.
„Той ѣх дига коню до зангия.“
Тога Марко си на нихъ говори:
Чуйте мене седемдесе снаи,
Я трѧгнете седемдесе платна,
И язе да се по-опитамъ,
На таа бела плющиа,
Да ли ке мога, и я да ѣх вдигна,
И я да ѣх вдигна, като Филипъ.
Що беа седемдесе робини,
Трѧгна'а си седемдесе платна:
И Марко се отъ конь наведе,
Та си фана таа бела плющиа,
Та ѧ дигна више спроти него,
Та ѧ одари, о цѧрна земя,
И ѧ раструши на седемдесе,
На седемдесе малки парчета.
Викна'а робини заплака'а:
„Леле, леле чичо отъ незнайна,
„Оти ни напри таа пакость,
„Та ни потруши таа бела плющиа;
„Ке ке дойде Филипъ да види,

[1]) Не = насъ, ни.

„Та ке назе млади да погуби.“
А Марко си имъ ти'о говори:
Небойте се седемдесе снаи,
Седемдесе снаи мои сестри;
Небойте се и неплачете,
Еми ми кажете дека седи,
Дека седи Филипъ Маджарино.
Робини на Марко казуваа:
„Чуешъ ле не, чичо отъ незнайна;
„Негови сѫ порти нишанлии,
„Бутай коня право по друма,
„Та ке флезешъ въ калето у Маджаръ;
„Като флезешъ у тесни сокаци,
„Ке те срещне отдесна страна,
„Отдесна страна, сребрѫни калдрѫмъ,
„На калдрѫмо железни капии,
„На капии сребрѫни крѫстове,
„На крѫстове безцани камене,
„И капии съ чуа покриени,
„И по калето отъ наши юнаци,
„Отъ наши юнаци глави наредени.“
Бутна Марко, въ кале-то флезе,
Та си флезе Марко низъ Маджаръ;
Срещна го сребрѫни калдрѫмъ,
На калдрѫмо железни капии,
На капии сребрѫни крѫстове,
На крѫстове безцани камене.
И капии съ чуа покриени,
И по калето глави наредени.
Викна Марко порти почука,
Нема никой порти да му отвори,
Тога се Марко люто разсѫрди,

И си вдигна лека боздугана,
Та си удари железна капия,
Искратиа сосе прагове;
Паднаа порти въ стреди двори,
Тога Марко коня си бутна,
Коня си бутна въ двори флезна.
Гледа Марко на лево на десно,
Загледа си Филипица млада,
Каде седи подъ дрво Кипареса,
Та си везе на златенъ гергевъ.
Марко на неа тио говори:
Доброутро Филипице млада,
Каде е побратимо Филипъ?
Дума ле камень и тя да продума,
А Марко си па продума:
Продума, грцки Арбанашки,
Чуешъ ле ме, коню Шарка-Добра,
Я дигни своя десна нога,
Та и удри златни гергеви,
Та на Филипица гергеви потруши;
Коня си дигна десна нога,
Та на Филипица гергеви потрщуи.
Тога си Филипица продума:
„Богъ те убилъ коню Шарка-Добра,
„Да би те щета изели,
„Що напри таа щета голема,
„Та на мене гергеви потруши;
„Саибиа ти, сабя пресекълъ.“
Тога се на Марко срде налюти,
И се Марко фного разсржди,
Разсржди се атржъ му остана,
Та си дигна своя десна ржка,

Та ѫ удри съ малкия прѫстъ,
Удри ѫ по десни образи,
Та и́ искрати трийсетъ и два заби,
Та и́ се заби изрони'а,
Изрони'а по скути падна'а.
Тога Филипица назадъ падна,
Назадъ падна, въ крѫви потана;
А Марко пресегна та и́ зема,
Та и́ зема отъ бело гѫрло,
Зема и́ три врѫви жатици;
Та се Марко назадъ завѫрна,
Та на Филипица нарѫче:
Чуешъ ли ме Филипице млада,
Я ке ида на ладна меена;
Кога дойде побратима Филипъ,
Да му кажешъ котъ мене да дойде,
Да го служе една чаша вино,
И той отъ зараръ да закачи.
Бутна си Марко Шарка добра,
Та си отиде на ладна меена,
Фрѫза коня за менджицки врата;
А Марко флезе у ладна меена,
Та си седна вино да пие;
Вино пие на коня зарачува:
Чуешъ ли ме коню Шарка добра.
Да не давашъ пиле да превѫкне,
Камо ли човѣкъ да премине.
Седи си Марко и си вино пие.
Дойде си Филипъ Маджарино,
Дойде си отъ гора зелена;
Ка си види ке му сѫ порти поразени,
Поразени порти потрошени.

На стреди двори порти паднали,
Ядовито Филипъ коня бутна,
Коня бутна, въ двори си флезна.
Виде си своя пѫрва люба,
Пѫрва люба въ крѫви останала;
Триесе и два зѫба потрошени,
Потрошени, по скути паднали;
Гергеви предъ неа строшени,
Тога ѝ рече Филипъ Маджарино:
Мари любо, моя пѫрва любо,
Кой ти изрони заби по скути?
И гергеви предъ тебе потруши;
Тога рече Филипица млида:
„Ойле мой Филипъ Маджмрино,
„Дойде едно бесно куче,
„Та ни то порти потруши;
„То мене съ малкия пръсть удри,
„И ми заби по скути изрони,
„И гергевъ предъ мене потруши;
„И ми зе́ три врѫви жатици,
„Та отиде у ладна меена,
„И за тебе ми пораче:
„Кога дойдешъ котъ него дидешъ,
„Дате служи чаша вино,
„Отъ зарарь и ти да закачишъ.“
А Филипъ на люба говори:
Позна ле го любо, да ли е юнакъ.
„О, господарю, Филипъ Маджарино:
„Фного кучета сѫ ду'ождали,
„И се са тука побесневали,
„Това куче двори ке ни запусти;
„Фного е юнакъ господарю Филипе:

„На устата носи рудо ягне,
„Коня има, коня шарена.“
Филипъ ичъ отъ коня не слезѝ,
Направо у меена отиде;
Иска Филипъ у меена да флезе,
Коне бие съ боздугана по сапи,
А Шарка добра му недава;
Догледа го Кралевики Марко,
Догледа го отъ ладна меена,
Провикна се Марко отъ меена:
Ой коню, коню Шарка Добра
Пусни Филипъ да замине,
Да замине при менъ да дойде;
Да го служе една чаша вино,
И той отъ зараръ да закачи.
Коня се завръжте, на Филипъ пакь даде,
Та си Филипъ котъ Марко флезе;
Марко му чаша вино подаде,
Филипъ чеша отъ Марко незима;
А го бие съ лека боздугана,
По негови яки плещи.
А Марко на Филипъ говори:
Заповедай побратиме чеша вино,
Немой ме би по плещи юначки,
Не плаши ми бѫи[1]) у кожуси.
А Филипъ на Марко думаше:
Богъ те убилъ Кралевики Марко,
Що дойде та ми двори порази.
Марко се тога люто разсѫрди,
Та си съ раце Филипъ фана;

[1]) Бѫи = бѫхи.

Ка го дигна више спроти него,
Та го удри о цѫрна-та земя,
Накара го деветь педи у земя;
Па стана Кралевики Марко,
Та отиде у Филипови двори,
Та му оплени имане отъ конаци.
Две му деца сосъ сабя посече.
Емъ и́ сече имъ имъ говори:
Богъ ве убилъ Филипови деца,
Отъ васъ коренъ да не остане;
Па си зема Филипица млада,
Зема ѫ робина да му биде,
Да ѫ води у града Прилепа.
Отидо'а коть река ситница,
Котъ оныа седемдесе робини.
Та си Марко на робини говори:
На ви сестри по единъ алтѫнъ,
Та си секоа по дома идете,
И съ алтѫнъ си потреба купете.
А Филипица дома заведе,
На неговитѣ равни двори.
Та на майка си говори:
Ой ле мале, стара мале,
Ела да видишъ Филипица;
Додо кеше и ти робуваше'
Нека ти сега тя изметъ чини.

X.

Кралевики Марко се нахожда съ брата си Андрашина.[1])

Собрали се седемдесеть краля,
Собрали се вечере да вечераа,
Вечера да вечераа, вино да пияа,
Вино пияа, съ позлатена чеша.
Отъ софра имъ чеша загинала,
Зафана'а кралюве да се кѫнатъ:
Кой се кѫне у майка и татко
Кой се кѫне у люба и деца,
Марко се кѫне у коня и оруже.
Кралюве на Марко говараа:
„Ой ти Марко, Марко Кралевики.
„Що се канешъ у коня и оруже?
„Конско месо, кучета го ядатъ,
„Остра сабя студено железо;
„У тебе е чеша позлатена.“
На Марко се фного нажалило,
Та си отиде у бащини двори,
И си седна на бела плющиа,
Та си жално плаче и сѫзи рони.
Ка го догледа стара му майка,
На Марко си вели говори:
„Ой ле сине Кралевики Марко,
„Защо плачешъ и сѫзи ронишъ?
„Да ли те некой каменъ надфѫрли,
„Да ли те некой съ коня надигра,
„Ели те некой песень надпе?“

[1]) Отъ тѫзи пѣсень се срѣща почти половината въ Гребенарова пѣснопойка.

А Марко на майка си говори:
Неме мале никой съ каменъ надфѫрли,
Нито ме некой съ коня падигра,
Ели па, некой песень надпе.
А ми се бехме мале собрали,
Собрали се бехме седемдесе краля,
Вечере да вечереме, вино да пиеме,
Вино да пиеме съ чеша позлатена.
Отъ вечере мале чеша загина,
Секой се кле, у братъ, у сестра,
У братъ и сестра, у люба и деца
А я мале си немамъ нищо,
Ни братъ и сестра, ни люба и деца
Та се клехъ мале у коня и оруже.
Мене мале кралюве на беди'а,
На беди'а ке сѫмъ чеша я укрилъ.
А Майка на Марко говори:
„Мѫчи сине и сѫзи не рони,
„Ти си имашъ сине, братъ Андрашина,
„Братъ Андрашина, сестра Ангелина;
„Кога беа размирни години,
„Турци си нихъ робе закара'а,
„Робе закара'а въ далечна земя
„Въ далечна земя Анадолска."
Кѣкво зачу Кралевики Марко,
Брѫже стана и коня возседна,
Та отиде въ града Анадола.
Напри се на младо дервишче,
Та си флезе у турско кафене;
Тамъ завари турци анадолци,
Дека кафе пияа и кюкюнъ пушаа;
Марко си тио настрана седна,

Ни кюкюнъ пуши, ни за кафе зараче.
Тога турци на Марко говор'еа:
„Ой ти младо дервишче незнайно,
„Отъ коя си земя, и отъ коя града?
„Та ни кюкюнъ пушишъ ни кафе пиешъ?“
А Марко на Турци тио говори:
Ой ле Вие турци Анадолци,
Я си сѫмъ отъ каурска земя,
Та немога безъ вино и ракия;
А ке Ви дамъ сто дуката,
Да пиете кюкюнъ и кафе,
Я на мене Вие кажете,
Дека има вино и ракия.
Турци на Марко отговаратъ:
„Ой ле младо дервишче незнайно,
„Прошетай си се по наша града,
„Ти ке видишъ порти позлатени;
„Тамо седи краля Андрашина,
„Той си има вино и ракия.“
Прошета се Марко по нихна града,
Найде си порти позлатени.
На порти чука и вино иска,
И за вино дукати си дава.
Излезла е Андрашица млада,
Та на Марко си вели говори:
„Ой ти юначе дервишче младо,
„Вино съ пари ние не прода'аме,
„Вино ако искашъ, качи се горе,
„Качи се горе котъ Андрашина,
„Съ него ке пиешъ вино съ облага.“
Марко се качи горе на диване,
Горе на диване котъ Андрашина;

Андрашинъ на Марко говори:
„Ела юначе вино да пиемъ,
„Ако ти мене вино надпиешъ,
„Да ми земешъ младата кралица;
„Ако я тебе вино надпия,
„Ке ти зема коня и оруже.“
Марко на това си кандиса,
Та седна'а вино да пиѫтъ;
Марко пие ичъ го не фаща,
А Андрашина вино си го фана,
Вино го фана, дремка го улови.
Тога млада кралица заплака,
Заплака, дребни сѫзи зарони
Емъ плаче, емъ жалко говори:
„Ойле Андрашине, мое любене,
„Никой те юнакъ до сега не надпи,
„Сега те надпи тава младо дервишче,
„Та ке мене дервишче заведе,
„Ка кю тебе, Андрашине, оставе?“
А Марко на кралица говори:
Ойле Андрашинце, млада кралице,
Млада кралице, гюзелъ Марие,
Ке те вода у каурска земя,
У каурска земя у града Прилепа,
Ти ке бидешъ млада дервишица.
А кралица плаче и говори:
„Я си имамъ у Прилепа града
„Едно младо и лепо деверче,
„Него го вика'а Кралевики Марко;
„Той ке мене отъ тебе отевне.“
Ка си дочу Кралевики Марко,
Порони сѫзи низъ юнашко лице,

И на млада кралица говори:
Ой ти моя братова кралице,
Я си сѫмъ оня Кралевики Марко;
Двата се жалюстно пригѫрна'а
Та си Андрашина отъ сонь сободи'а.
И Марко на Андрашина говори:
Стани, брате, котъ майка дидемъ,
Котъ майка дидемъ, да я утешимъ;
Ке майка за тебе тешко воздише.
Стана'а бракя, коне оседла'а.
Коне оседла'а, за Прилипъ тръгна'а
Кога бе'а презъ Сушица планина,
Андрашина за вода зажадне,
Нема близу Андрашинъ вода да пие,
Меена има, у стредъ Сушица,
У стредъ Сушица, далеко отъ други.
Кога стигна'а у стредъ Сушица,
Марко на пате коня запре,
Та на Андрашина пате кажува;
Пате кажува и говори:
Връви, брате, по тоя пакь,
Та ке срещнешъ ладна меена,
Въ меена Ружа крачмарица.
Тамъ си поискай вода да пиешъ,
А я тука тебе ке чекамъ.
Отиде Андрашинъ по пате за меена,
Въ коя пиеа млади юнаци,
Млади юнаци, шеесе айдуци.
На порти Андрашинъ почука,
Излезла е Ружа Крачмарица,
Та на Андрашина говори:
„Какво искашъ, чичо отъ незнайна?"

А Адрашинъ и говореше:
Искамъ една вода да пия,
Ке сѫмъ за вода фного зажаднелъ,
А Ружа си у меена флезе,
Та на айдуци тио говореше:
Дошелъ ми е чичо отъ незнайна,
Дошелъ ми е вода да си пие;
Айдуци на Ружа говореа:
„Нека флезе внетре въ меена-та,
„Въ меена-та вода да пие;
„Да видимъ кой е и що е юнакъ.“
Излезла е Ружа крачмарица,
Та Андрашина внетре воведе.
Ка го виде'а шеесе айдука,
Одеднажъ му глава отсеко'а,
И предъ нихъ на софра-та ости'а.
Марко чека горе на пате,
Чека Андрашина да се завѫрне.
Чека́, чека́, нищо не дочека́.
Бутна Марко коня Шарка-Добра,
Та си у меена Марко отиде.
Ичъ не чука́, право внетре флезе;
Що да види Марко у меена:
Брата му на зема-та истегнатъ,
Глава му на софра исправена,
Исправена срѣщу шеесе айдука:
Извади си Марко своя остра сабя,
Маа Марко на лево на десно,
Та погуби до шеесе айдука,
И си зема глава отъ софра,
Та а тури котъ трупо на Андрашинъ,
Па си извади шише отъ пояси,

Та поле́ съ таа жива вода;
Глава си се за трупо зафана́,
Та си Андрашина на нозе стана,
И си отново коня возседна,
Та си съ Марко па тржгна'а
Па отидо'а у града Прилепа,
У Прилепа у лепа Вароша,
Кога и́ виде Маркова майка,
Що да види! Два бракя.
Два бракя нейни милни сина.
Отъ радости се майка имъ слисала,
А на Андрашина глава паднала.

XI.

Кралевики Марко се нахожда сжсъ сестра си Ангелина.

Книга пише Кралевики Марко,
Та ѣ праща на Дойчинъ отъ Солунъ,
Да му прати вино три-годишно,
И ракия четири-годишна.
А Дойчинъ на Марко книга враща,
Книга враща и въ книга писува:
„Фного ти здраве Кралевики Марко,
„Нема въ Солунъ вино три-годишно,
„Въ Солунъ ie вино-то расолова чорба.

„Иди Марко вовъ града Юкана,
„Тамъ ке намеришъ вино три-годишно,
„И ракия четири-годишна;
„Тамъ ке пиешъ ти и коне.“
Стана Марко, та въ Юканъ отиде,
Опна си чедѫре въ Юканско поле,
Та пораче на кралю Юкански,
Да му прати вино три-годишно,
И ракия четири-годишна.
И кралю Юкански му прати,
Прати му щото Марко иска́;
Пие Марко вино три-годишно,
И подъ бели чедѫре седи.
Отъ дека се зе пиле соколово,
Та на Маркови чедѫръ стѫпи;
На чедѫръ стѫпи и на Марко говори:
„Я излези Марко на твои порти,
„Да видишъ Марко кой на порти стои!“
Излезе Марко на негови порти,
Тамъ си виде бугарка да плаче,
Плаче и дребни сѫзи рони.
Марко си на бугарка говори:
Ой ти бугарко сестро моя,
Отъ дека си и кого трасишъ?
А бугарка на Марко говори:
„Ой ти чичо, чичо отъ незнайна,
„Я си чичо котъ тебе бегамъ.
„Колторисай ме чичо отъ арабски раце,
„Ке си сѫмъ тука пропаднала.
„Я сѫмъ отъ земя бугарска,
„Земя бугарска отъ града Прилепа,
„Отъ града Прилепа отъ лепа вароша,

„Немамъ нито брата нито сестра,
„Немамъ нито майка, нито баща.
„Имахъ си майка Яфросина,
„Имахъ си баща Вулкашино
„Имахъ си брата Адрашина.
„Ама кога стана'а размирни години,
„Размирни чичо и растурни,
„Анадолци Сѫрбия поплени'а,
„И назе съ брата ми пороби'а,
„Та мене въ Анадолуко продаду'а,
„На 'аджи Манолъ Ристенино.
„За триесе оки жатици.
„А брата ми незнамъ що стори'а,
„И мама и тате незнамъ де остана'а.
„Я, у 'аджи Манолъ малко седехъ,
„Отъ него ме зе'а Ерменлии,
„У нихъ седехъ десеть години;
„Зема'аме брѫзи Татаре,
„У нихъ седехъ триесе години:
„Зема'аме па цѫрни Арапе,
„У нихъ седехъ петнаесе години.
„Додé ми се чичо изметъ да чине,
„Изметъ да чине лица да цалувамъ.
„Кортолисай ме чичо отъ робство!“
Таманъ това Бугарка изрече,
И пиле Соколово па запище:
„Приготви си Марко остра сабя,
„Насреща ти идаа деветь бракя,
„Деветь бракя кралюви синове;
„Секой си въ рака сабя носи.“
Бракя котъ Марко дойдо'а
И на Марко люто говоре'а:

„Богъ те убилъ Кралевики Марко,
„Арамъ да тие вино тригодишно,
„И ракия четири годишна;
„Що дойде робиня да ни пленишъ.“
Тога се Марко люто разсѫрди,
Махна сосъ сабя на лево на десно,
Та си до деветь бракя погуби.
Па́ зе Марко съ Бугарка да се разговаре,
Та си Бугарка, Марко ти'о попита:
„Ами ти чичо незнайна, отъ де си?“
Марко на Бугарка ти'о отговаре:
И я зе си сѫмъ отъ Бугарска земя,
Отъ Бугарска земя, града Прилепа,
Града Прилепа, лепа вароша,
И я си немамъ ни сестра, ни брата,
Немамъ си ни стари татко,
А си имамъ саде майка Яфросина;
Тога си се двама упозна'а
Ке са тиа братъ и сестра.
Каѫрни се двама пригѫрна'а,
А радосни се тиа распусна'а.
Тога пиле Соколово, па запище,
Запище и на Марко говори:
„Приготви си Марко оруже,
„Насреща ти иде Кралю Юкански,
„Насреща иде съ три илядя воскя.“
Ангелина на брата си говори:
„Да бегаме брате ке отечеме.“
А Марко на Ангелина говори:
Немой да бегаме сестро, немой,
Я съ кралю Юкански ке се бия.
Дай ми три лигена вино да пия,

Три лигена по триесе оки;
Марко испи три лигена вино.
Тога пристигна кралю Юкански,
Па на Марко сѫрдито говори:
„Богъ те убилъ Кралевики Марко,
„Проклета бугарска арамио,
„Що ми погуби до деветь сина.“
Тога се Марко люто намрѫщи,
Яхна си коня Шарка-Добра,
Та флезе у стредъ Юканска воскя.
Маа сабя на лево на десно,
Та погуби три иляди воскя.
А кралю Юкански живъ фати,
Живъ го фати и на поле го ости [1]).
А Марко се котъ чедѫре вѫрна,
Вѫрна се котъ Ангелина флезна,
Та на Ангелина ти'о говори:
Айда сега сестро, дома да сидемъ,
Дома да сидемъ, майка да видимъ;
Трѫгна'а презъ Юканско поле,
Преплива'а море дибоко,
И дойдо'а въ бугарска земя.
Па отидо'а у града Прилепа,
У града Прилепа у лепа вароша,
Та флезо'а у Маркови двори.
Излезла е Маркова майка,
Та на Марко си говореше:
„Па ле ми синко робиня водишъ,
„Робиня водишъ изметъ да ми чини.“
А Марко на майка си говори:
Не ти воде мале, веке робиня

[1]) Ости = остави.

Робиня мале, изметъ да ти чини;
А ми ти воде мале твоя щерка,
Твоя щерка, щерка Ангелина.
Да биде мале на тебе другарка.
На тебе другарка, съ тебе господарка.
Ка си чу тава, Маркова майка,
Та се ѫрли на шия Ангелинина,
Жалостно се двете пригѫрна'а,
Радостно се двете разгѫрн'а
Жални сѫзи двете порони'а
И си Бога двете прослави'а [1])

XII.

Кралевики Марко избавя три синджира робіе.

Рано, рани Кралевики Марко,
Рано, рани у света неделе,
Та на люба Елена говори:
Любо, любо Елено невесто,
Ста́ни ми ста́ни, мари омеси,
Омеси двѣ бели погачи,
Наточи три здравици вино,
Оседлай ми коня Шарка-Добра,
Оседлай любо ке ке ида,
Кида любо комка да си зема,
У лепа цркква у стара София;
Ке си се ристене наричаме,

[1]) Отъ тѫзи, както и отъ IX пѣсни се срѣща въ сборникъ-тъ на В. Чолаковъ.

Па си ние цр҃ква немаме.
Стана́ люба Елена, невеста,
Омеси му две бели погачи,
Наточи му три здравици вино,
Оседла му коня Шарка-Добра
И попита Кралевики Марко:
„Господарю, Марко Кралевики
„Да ли туре оруже подъ чултаръ [1])
„Оруже, сабя и боздугана?“
А Марко на люба говори:
Мари любо Елено невесто,
Некю ида борба да се боре
Я ке ида Богу да се моле.
А тя му скришно оруже тури
Сабя тури отъ лева страна
Боздугана отъ десна страна
Та съ чултаре оруже покри
И на коня му зар҃же:
Ой ге коню, коню Шарка-Добра!
Вие по друмъ съ Марко ке минете,
Ке минете, въ София кидете;
А София е фного далеко
И незнаете какво ке по друми
По друми вазе да срещне.
Ако се видите въ неволя
На Марко оруже си покажи.
Марко излезе, коня си изведе,
Изведе го на бинекъ ташия [2])
Та се качи коне на рамена.
Бутна коня съ черклии маамузи

[1]) Чултаръ = покривъ на седло-то.
[2]) Бинекъ ташия = особно мѣсто за качване на конь-тъ.

На стреди друми го срещна'а
Срещна'а го три цѫрни арапе,
Де кара'а три синджира робе:
Пѫрви синджиръ се млади момчета;
Втори синджиръ се млади невести,
Невести армасани невенчани;
Трети синджиръ се млади девойки.
Марко на арапе ти'о говори:
Чуйте мене три цѫрни арапе
На на вазе нетстотинъ алтѫне,
Та пуснете три синджира робе.
А арапе на Марко говоре'а:
Врѫви, врѫви лудо бугарине
Да не извадимъ три остри саби
И на тебе глава да земеме."
Марко поодмина и па се вѫрна,
Та на арапе, па продума:
Моле вазе три цѫрни арапе,
На на вазе иляда алтѫне
Та пуснете три синджира робе.
А арапе му люто говоре'а:
„Врѫви, врѫви луда бугарине,
„Да не врѫземъ и тебъ у синджире,
„Та ти робето да ни водишъ,
„Като вакалъ овенъ овци-тѣ."
И Марко па робе отмина,
И па си се Марко досети
Отъ земя камене да собира,
И сосъ нихъ арапе да бие,
Та така робе да отевне.
Шарка-Добра на Марко казува:
Ой ле Марко, мой Господарю!

Немой се своди камене да берешъ,
Ке ке трошишъ мене и тебе;
Еми си земи твое оруже,
Сабя ти е отъ лева страна,
Боздугана ти е отъ десна страна,
Съ чултаре сѫ тиа покриени.
Та съ нихъ Господарю арапе бий,
Сосъ нихъ робе да отевнешъ.
Тога Марко отъ коня слезе,
Та си чултаре на коня откри,
Та си зе́ сабя и боздугана;
Та си се качи на Шарка-Добра
И се Марко па назадъ повѫрна,
Та достигна до тройца арапе,
Та и́ Марко молба помоли:
Чуйте мене до тройца арапе
На́ иляда-петстотинъ алтѫне,
Дайте мене три синджира робе.
А арапе се люто намрѫщи'а
Па извади'а три остри саби,
И се пусна'а Марко да погубаа.
И у Марко се сѫрце разлюти,
Извади си сабя димиския,
Махна си Марко на лево на десно,
Та погуби, три цѫрни арапе.
Та зе Марко три синджира робе,
Та и́ сички Марко изпусна,
И секому по алтѫнъ даде,
Кой що иска съ него да си купи,
И за Марково здраве Бога да моли.
Бутна Марко коня Шарка-Добра,
И отиде у стара София,

Тамъ на онаа лепа цр҃ква,
Лепа цр҃ква, света София.
Ага ле цр҃ква изпуснала,
Сички кралюве излезнали,
И се на Марко подсмеяли:
„Богъ те убилъ Кралевики Марко,
„Фного седишъ, фного вино пиешъ,
„Та отъ него се си ти оспалъ,
Та неможе́ цр҃ква да стигнешъ
Цр҃ква да стигнешъ, цр҃ква да заваришъ,
А Марко мл҃чи нищо не дума,
Туко отиде у шарени одаи,
Котъ Игумена стари исповедника.
Марко си на исповедника казува
Що е грешка въ неделе наприлъ:
Ой игумене стари исповедниче,
Въ неделе сабао грешка наприхъ,
До троица арапе убихъ,
Та пустихъ три синджира робе.
Иляда и шестотинъ алт҃не имъ давахъ
Да пуснаа три синджира робе.
А тиа тава нефте'а,
Иска'а и мене да погуба'а.
Богъ ми помогна арапе убихъ
Та испустихъ три синджира робе.
Тога исповедникъ на Марко рече:
„Ой ле тизе, Кралевики Марко,
„Не си ти грешка наприлъ
„Еми като га си[1]) три цр҃кви зградилъ.
„Тебе Госпокъ грешка ке опрости,

[1]) Га си = че си.

Тебе ти се, Марко, комка пада,
Комка пада, комка да си земешъ;
Да си земешъ за денъ велиденъ.
Отъ край сѫ цр҃кква зафанали,
За Марко летургия да извадаа
Цр҃кква др҃жа три са'ата време
Дойде време цр҃кква испусна
Цр҃кква испусна, Марко пречести'а
Тога Марко на двори излезе
Та седна котъ седемдесе краля;
Тога се сѫ кралюве досетили,
Защо се е Марко забавилъ.
Сички се на Марко поклони'а
И на Марко прошка просе'а:
„Прости намъ Кралевики Марко,
„Що се на тебе пресмехме.“
Марко на нихъ си прошка даде:
Просто да ви е седемдесе краля
Госпокь нека вамъ опрости.
Сички кралюве Марко покани'а
Марко покани'а въ меена дида'а,
Съ ройно вино да го служаа.
А Марко на кралюве рече:
Сполай на сички за пок·на-та,
Като канихте, като ага нихъ.
Бутна си Марко Шарка-Добра
И дома котѣ Елена си отиде.

XIII.

Кралевики Марко изгаря жена си Елена

Марко иска сина си да води,
Да води сина, на света гора,
Да го учи книга вангелиа.
Та си на Елена говори:
Ой, Елено. Елено невесто,
Меси ми две бели погачи
Наточи ми три здравици вино,
Оготви ми зопца на коне;
Я ке воде три годишно ждребе,
Ке го воде на налбатино
На налбатино, ждребе да подкове.
Ке кидемъ сосъ сина Михаила,
Кидемъ по друми за света гора;
Ке го воде книга да си учи
Книга да учи, книга ванјелия.
Елена си погаче омеси
Погаче омеси вино наточи,
Вино наточи, зопца приготви.
А Марко си зребе подкова,
И си го дома въ двори накара;
Та си оседла коня Шарка-Добра,
Оседла и ждребе три годишно;
Да заприлега на Кралевски конь
Ке ке яа Кралевско дете;
Кой ка види да го познае,
Да го познае ке ке Марково дете,
Марково дете по друмъ да мине.

И на люба Марко си говори
Дайви на дете чиста премене,
Да си дете любо премениме;
Ке е и на Госпокъ любо драго,
Кеке го воде на света гора.
Дай си Елено на дете прошка,
И си дете Елено испрати.
Изведе си Марко Шарка добра,
Изведе и тригодишно ждребе.
Изведе ѝ на бинекъ ташия;
Та си вика на сина Михаила:
Ела си сине, ждребе оседни,
Ждребе сине, три годишно;
Дете Михаила ждребе возседна,
А Марко возседна своя Шарка добра.
Та си двама отъ двори излезна'а,
Отъ двори излезна'а, по друми такна'а.
Замина'а презъ Прилепско поле,
Флезна'а у Велеско поле.
Мина'а и Велеско поле,
Флезн'а у Тиквешко поле.
Отидо'а на Димиръ-Капиа.
Тога си се дете досетило,
Ке си е вангелиа заборило,
Та на тате си говори:
„Искамъ тате назадъ да се вѫрна,
„Книгата отъ дома да си зема,
„Ке си сѫмъ вангелиа заборилъ."
А Марко на сина си говори:
Иди си сине книга си земи,
Якю тебе тука да чекамъ.
И дете се назадъ вѫрна,

Вѫрна се, съ тригодишно ждребе.
Отиде си дома на двори.
Отъ двори дете, на майка си вика:
Ела ми мале зимникъ отвори,
Отвори ми мале шарени ковчегъ,
Да си зема книга вангелиа,
Ке си сѫмъ книга мале заборилъ.
Кога дете майка си викаше;
Съ очи си виде горе на диване.
Виде дете до двамина турци.
А майка му имъ изметъ чинеше,
Бела, люта ракия служеше,
Елена се отъ дете уплаши,
Та на турци говореше:
Чуйте мене двамина турци,
Двамина турци, турци яничаре.
Идете посечете, дете Михаила,
Заре киде, на татко си ке каже,
Татко му е фного каскандиа.
Ке дойде съ огинъ ке ме изгори,
А вазе сосъ сабя ке посече.
Турци бе'а фного иснафлии
Не кайдиса'а дете да погубаа.
Богъ да бие Михаилова майка,
Михаилова майка, Елена невеста;
Узема си сабя подполата,
У десна рака позлатни ключове;
Слезна долу зимникъ отвори,
Отвори му позлатни ковчегъ.
Ела Михайле найди си книга:
Михаилъ се наведе книга да си земе,
А майка му сосъ сабя махна,

Та на дете глава отсече;
Погина дете Михаила,
Отъ своя макя ругена.
Се[1]) се чуди макя Елена,
Дека дете да си скрие.
Фѫрли дете у тевна зандана,
Де имаше седемдесе роба,
Седемдесе роба затворени.
Та си Елена котъ турци отиде,
Та на турци ракия подава.
А Марко чека на Димиръ капия,
Чека Михаила да се вѫрне.
А когато Михаилъ загина,
На Марко изъ пазва пиле изфрѫкна;
Марко си се тога досети,
Ке му е дете загинало.
Яхна си Марко Шарка Добра,
Та си си назадъ завѫрна,
Мина презъ поле Тиквешко,
Презъ Тиквешко, презъ Велешко,
Да си траси дете Михаила.
Отиде си у Прилепа града,
Отиде у свои равни двори,
Чука си на порти, та си вика;
Излезла е Елена невеста.
Марко си на Елена говори:
Мари любо Елено невесто,
Дожда ле си дете Михаила,
Да си траси книга вангелия?
Елена на Марко люто отговори:

[1]) Се = сега.

„Богъ те убилъ Кралевики Марко,
„Фного седишъ, фного вино пиешъ,
„Некаде ми дете за вино продаде,
„Ели го за вино продаде,
„Ели се опи та го погуби.“
Марко се чуди какво да чини! . . . .
Па си рече на Елена невеста:
Мари любо Елено невесто,
Ние имаме седемдесе роба,
Седемдесе роба у зандана.
Донеси ми ключи отъ зандана,
Да отключиме тевна зандана,
Да пуснеме седемдесе роба.
Седемдесе роба дете познаваа.
Да и́ пуснемъ по седемдесе града,
Да питаа да разпитуваа,
Дано ни дете изпитаа;
Ели да е нейде загинало,
Загинало, ели попленено,
Попленено ели заробено.
Богъ да убие Елена невеста!
Тя си се тога досети,
И на Марко вели говори:
„Господарю, Кралевики Марко
„Дете ни е нейде погинало;
„Ели е фного далеко закарано:
„Нема си дете ние найдеме.
„Тике пустишъ седемдесе роба,
„Седемдесе роба и тѣ ке избегаа,
„Та нема веке робе да фанешъ“,
Па и́ рече Кралевики Марко:
Кажахъ ти, па ке ти кажа,

Донеси ми ключи отъ зандана.
А тя му ключове недоноси.
У Марко се сѫрце на люти,
Та си истрѫгна лека боздугана,
Та удари зандански врати.
На зандана врати потроши,
Та си флезе у тевна зандана,
Котъ негови седемдесе роба,
И на нихъ си ти'о говори:
Ке ве пусна по земя широка,
Да трасите наше машкó дете,
Машкó дете, дете Михаила;
Ке ми е дете загубено,
Закубено некаде попленено.
А робе на Марко казува'а:
„Господарю, Кралевики Марко!
„Ѣла да видишъ у тевна тевница,
„Дека ти е дете посечено,
„И задъ назе въ зандана фѫрлено.“
Марко робе разпитува:
Кой ми дете въ зандана посече?
А робе на Марко говор'еа:
„Твоя люба дете си донесе,
„Дете донесе и въ зандана фѫрли.“
Тога се Марко назадъ повѫрна,
Та си на любо ти'о говори:
Мари любо Елено невесто,
Приготви сладки благи манджи,
Отъ зимника вино наточи
Ке калесамъ, ке калесамъ,
Ке калесамъ, мои побратима,
Побратима и приятеле,

Да ядеме любо да пиеме:
Да прощаваме наше машко дете,
Машко дете, дете Михаила,
Ке ние дете погинало,
Погинало дете посветило.
Елена си манджи приготвила,
Приготвила, вино наточила,
И по трапеза Елена наредила.
Марко си калеса сичка града,
Калеса ѝ на златна трапеза;
Сички кралюве на трапеза седна'а
Седна'а та си яде'а и пияа
И си дете Михаила прощава'а.
Тога Марко на люба си рече:
Любо моя, Елено невесто,
Що си каилъ изметъ да ми очинишъ:
Да ли ке ми сабя полюбишъ,
Ели ке ме вино послужишъ,
Ели ке ми сосъ свекя посветишъ?
А Елена невеста му рече:
„Господарю Кралевики Марко,
„Фного седишъ, фного вино пиешъ,"
„Ке задрема чеша ке ти строше,
„Тога вино ке ее расипе,
„И на тебе я ке согреше,
„Та ке ме биешъ съ легка боздугана,
„Ке ме биешъ по плещи юначки,
„Та на мене, кости ке потропишъ.
„Не мога сабя да ти полюба,
„Ке ти е сабя, въ крѫви потанала,
„Потанала, на крѫви мериса;
„Боле сосъ свекя ке ти посвете.

Тука се Елена не досети! . . .
Да беше рекла сабя ке ти цалувамъ
Кехъ на люба глава отсека.
Да беше рекла вино ке те служе,
Каба'атъ кехъ ѝ просте.
Еле рече сосъ свекя, ке ти посвете
Марко ке люба далеко отпрати.
Стана Марко на нозе юначки
Та си зе Марко, тѫй дѫго платно,
Та ѫ зави отъ пети до глáва,
И ѫ нале лой и катрань.
И по катрань барутъ насипа,
А по барутъ люта ракия.
Та ѫ запали више отъ косата,
И си на люба Марко говори:
Гори любо, да би изгорела,
Да видишъ свое чедо ка се посиче,
Ка ме бéдешъ [1]) ти на правина,
Ке си сѫмъ я, дете продалъ,
Дете продалъ, за вино изпилъ;
И да чуяа друзи-тѣ маки,
И тиа деца да си губаа
И сайбии да си бедаа,
Ке си са сайбии дете продали.
Гори любо да би изгорела,
За свекя да ми посветишъ.
Горела е Елена горела,
Горела е три дни и три нощи,
Гори, та за свекя свети.
А Марко седи та вино пие.

[1]) Бедишъ = обвинявашъ.

Горела е до де е изгорела,
Станала е на прахъ и пепелъ.
Дуна ветеръ Руманлия,
Та отъ Елена пепела занесе,
Отъ Елена ни пепелъ не остана.
Тога си Марко трапеза дигна,
И си Марко госте испрати.

XI.

ПРЕВЗИМАНИЕТО НА ГРАДА СТАЛЪКА.[1])

Книга пише царо Солимана
Книга пише отъ града Стамбола.
Като ѫ пише каде ке я прати?
Ке ѫ прати у града Сталъка,
На Сталъка на Сталакининъ Тодоръ:
„Фного ти здраве, Сталакинине Тодоре,
„Ето до тебе книга допращамъ,
„Да ми дадешъ до четири добра:
„Първо добро твоя пъряа люба.
„Твоя първа люба, Вида Сава млада;
„Стига тебе изметъ що ти чинѝ
„Изметъ що ти чини до деветь годинъ,
„Да ѫ дадешъ на мене царица да биде
„На мене царица на земя заповедница.
„Второ добро джобе поклопе,
„Що покрива юнака отъ перчика,
„Юнака отъ перчика, коня до копита.
„Що е отъ сирма оплетено,

[1]) Градъ Сталъка е билъ между рѣкитѣ Сава и Морава, тдѣто сега на сѫщото мѣсто има село Сталъка. Тази пѣсень е VII (Кралевики Марко убива дете Дукатинче) се срѣщатъ въ Сборникътъ на братия Миладинови, но кратки, и измѣнени.

Щото не фата ни сабя ни крушума.
„Трето добро коня ждралетога,
„Що се бие съ магли и облаци;
„И четвѫрто добро твоя сабя,
„Твоя сабя, Тодоре, димиския
„Щото сече дрѫве и камене.“
Даде книга на брѫзи татаринъ,
Да ѫ занесе у града Сталѫка,
На Сталѫка, на Сталакининъ Тодоръ.
Татаринъ отнесе книга въ Сталѫка,
И на Тодорови порти почука,
И Тодоръ отъ кале си излезе.
Татаринъ Тодору книга подаде;
Тодоръ предъ порти си седна
На тая бела плющиа.
Книга на колено Тодоръ разви,
Книга гледа, друга писува:
Фного ти здраве царо Солимано,
Ето назадъ книга ти повращамъ
Не си да'амъ до четири добра,
До де ми глава стои на рамена,
До де ми очи-тѣ гледаа.
Бери воскя тебе колко драго,
Ние съ тебе двата да се биемъ.
Ако ти на мене надвиешъ,
Просто да ги са до четири добра,
И Сталѫкъ съ кале ти прощавамъ
И сичка земя, сичка Сѫрбия.
Ако ти я надвия, Стамболъ ке ти зема.
Вѫрна книга по брѫзи татаринъ
Татаринъ книга въ Стамболъ занесе,
Въ Стамболъ на цара Солимана.

Татаринъ на Царо книга подаде,
Царе разви книга на десно колено.
Книга разви книга да прегледа
Книга да прегледа, книга прегледа.
Па си стана цара Солимана,
Та си собра сто иляди воскя,
И си товари топи и комбари,
И си товари сто товара азна,
Съ азна аскера да си рани.
Па стана Солиманъ и отиде
Отиде у града Сталѫка.
Та кондиса муги две рѣки,
Муги две рѣки Сава и Морава.
Стовари си топи и комбари,
Стовари сто товара азна.
Седе́ мало ѳного три години,
Та си бие Сталѫчко-то кале.
Бие го съ топове и съ комбари;
Не може каменъ да открати
Камоли кале да разбие
Кале да разбие градо да освой.
Кога стѫпи на четвѫрта година,
На Тодоръ се ѳного додея,
Додея му се отъ ѳного грѫме́не,
Та се Тодоръ на калето искачи́,
На кале-то на кула висока,
Та се Тодоръ отъ високо провикна:
Чуешъ ле ме царе Солимане,
Стига грѫме съ топи и комбари,
То стана три години време,
И покара четвѫрта година,
Какво ми ти кале биешъ,

Уши-тѣ ми съ топове заглуши.
Тако ми Бога и вера ристенска,
Токо ми цр҃ква света „Неделе“
И токо ми до четири по́сти,
Ако облека джобе поклопе,
И си яхна коня ждрялетога,
И си зема сабя у рака,
Та изъ кале ке излеза,
Живъ тебе въ раце ке те фате,
Ке ти отсека две-тѣ нози до колена,
И две-тѣ раце до рамена;
Ке ти изваде две-тѣ очи на живота,
За инатъ на Стамболъ ке те прате.
Сички Стамболъ тебе да види,
Да те види и тебе да пита:
Защо ти са нозеотсечени,
Нозе отсечени, очи извадени.
А тп на Стамболъ да кажувашъ:
Ке си на града Сталѫка 'одилъ
Да се биешъ сосъ Сталакининъ Тодоръ,
Земя Сѫрбия да му земешъ,
Земя Сѫрбия и четири добра.
Царо се уплаши воскя си дигна,
И си товари топи и комбари
И си товари сто товара азна.
Ке си иде царо на Стамбола.
На стреди друми, паша го срещна
Паша го срещва, папасъ паша.
Попъ е било, та се потурчило
Потурчило за пусто пашаларство.
На царо, паша говореше,
Говореше и разпитуваше:

„Ойле царю, царю Солимано,
Каде си 'одилъ, на каде кидешъ?“
Царо на паша казуваше:
Ойле пашо, пашо, папасъ пашо,
Еле ме питашъ право кети кажа:
Я 'одихъ на града Сталѫка
Та гобихъ три години време;
Настапи веке четвѫрта година
Мачихъ града Сталѫка да разбия
Сталѫка да разбия, Тодоръ да убия
Та да зема града Сталѫка,
Да зема и сичка Сѫрбска земя;
Да му зема, и четири добра:
Пѫрво добро негова пѫрва люба,
Пѫрва люба Видо-Сава млада.
Второ добро негово джобе поклопе,
Що покрива юнака отъ перчика
Юнакъ отъ перчика, коня до копита;
Що го нефата сабя ни куршумъ,
Що е отъ сирма оплетено.
Трекю добро, коня ждрялетока
Що се бие съ мѫгли и облаци.
И четвѫрто добро негова сабя,
Негова сабя, сабя димиския.
Щото сече дрѫве и камене.
А той се качи на високо кале,
На високо кале, на кула висока.
Та се отъ кула Тодоръ провикна:
Ойле царю, царю Солимане,
Тако ми Бога и вѣра ристенска
Тако ми црѫква св. „Неделе“
И тако ми до четири поста,

Ке слеза отъ кула висока,
Та тебе живъ кете фате,
Ке ти отсека две-тѣ нозе до колена,
И две-тѣ раце до рамена,
Ке ти изваде очи на живота,
За нишанъ въ Стамболъ кете прате.
Сички Стамболъ тебе да види,
Тебе да види и да те пита:
Защо ти са нозе отсечени,
Нозе отсечени, очи извадени
Я на нихъ да кажувамъ:
Оти сѫмъ на Сталѫкъ 'одилъ
На Сталѫкъ, Сталѫкъ да презема;
Та ми Тодоръ нозе отсече,
Нозе отсече, очи извади.
Отъ тава се я уплащихъ,
Уплашихъ се на Стамболъ кесида.
Тога му рече паша, папасъ паша:
„Чуешъ ле ме царю Солимане,
Язе знамъ каурски-тѣ адете;
Лесно Тодоръ, тебе кети фате,
Ке му зема до четири до́бра
И тебе Сѫрбия, Теслимъ ке чине.
У дай мене сто иляди аскеръ,
Да си избера мене прилични
Мене прилични се́ башъ юнаци.
Даде му царе сто иляди воскя; —
Избира́, избира́ до шеесе иляди.
Даде му царе и сто товари азна,
Даде му топи и комбари.
Паша си аскеръ назадъ повѫрна
Назадъ на Сталѫкъ го заведе.

А царе си на Стамболъ отиде.
Паша отиде подъ Сталѫка,
Подъ Сталѫка, подъ кале-то,
Кондиса муги две реки,
Муги две реки Сава и Морава.
Кое ле време беше това?
Това беше сирна-та неделе,
Кога пости зафащахме,
Пости зафащахме, за денъ велиденъ.
Та седе́ два месеци време
Не ѳѫрле, ни то́пи, ни комбари,
Туко си копа лагѫмъ подъ калето,
Копаше и пръста́ у ре́ка ѳѫрлеше.
Копа го два месеци време.
Кога беше веля-та неделе,
Веля-та, на вели четвръткъ.
А що беше Тодо́рица невеста,
Тодо́рица, Вида Сава млада.
Искачи си се на високо кале,
На високо кале, на кула висока;
Та погледна на силна воскя,
И си виде дека Сава тече,
Сава тече, кална и матна.
Тога си се Тодо́рица досети,
Та си слезе отъ кула висока,
И на Тодоръ си казува:
Господарю, Сталакининъ Тодоре!
Ето веке стана два месеца,
Отъ ка топове нема да гръме́.
Страхъ ме е Тодоре, страхъ ме е,
Царе топове ичъ неѳѫрле,
Туко си копа лагѫмъ подъ кале,

А пръста отъ лагъмъ, у ре́ка фърле,
Да се пръста́, Тодоре, невиди.
Страхъ ме е Тодоре, кале кени прокопа.
А Тодоръ си на Сава казува:
Ойле любо, Видо-Сава младо!
Нека копа, колко не́му драго.
Кале ми е три чекара мермеръ камень
Три чекара дръвя дъбо́ви;
Шесть боя е у земя на дибоко,
И шесть боя отъ земя на високо.
Неке́ може кале да пробие
Кале да пробие, к ле да прокопа.
Тава Тодоръ на люба си каза,
И Тодорица си сръце услободи.
Кога беше на света Неделе,
Неделе на денъ велиденъ.
Тога си се Тодоръ премени
У 'убави-тѣ дре'и велиденски:
По мало свила повеке злато
Тури си на глава самуръ калпакъ, —
На калпакъ триесе камене безцени.
Премени се и Тодо́рица
По мало свила, повеке злато
Опа са два златни колана
На колане безцени камене.
Обуси позлатни папуци;
На глава тури позлатни пречеле:
Дето свети като месечина.
Премениа си и машко дете
Машко дете, малки Стефана
Премени'а го у велиденски дре'и:
По мало свила повеке злато.

Огреяа като три ясни сѫнца
Такна'а на цр҃ква д'идаа,
На цр҃ква д'идаа, Богу да се молаа
Като сички бракя ристене,
Ке имъ е днеся, денъ велиденъ.
Тога си паша, кале проби
Та у Тодорови двори напѫни.
Паша на Яничере говори:
Гл'еателе тиа три ясни звезди,
Що вр҃ве на цр҃ква д'идаа,
Днеся имъ е денъ велиденъ.
Днеся ако може, Тодоръ да фанемъ,
Да му земемъ Тодо́рица млада,
Тодо́рица млада съ дете Стефана.
Тога турци въ кале на пани'а.
А Тодоръ си на цр҃ква отиде;
Седе Тодоръ, до дека цр҃ква трая,
Дойде време и цр҃ква изпусна,
Всички ристене по дума си ойдо'а,
И Тодоръ си зе́ чиста лотургия,
Та си такна [1]) съ негова пѫрва люба,
Съ пѫрва люба и съ машко́ дете.
Тодоръ беше 'итѫръ и разуменъ,
Имаше си лагѫмъ подъ земята,
И по него у конаци си отиде.
Искачи се горе на сарае
На сарае у шарени одаи
Съ негова пѫрва люба Видо Сава млада;
И съ негова машко дете, малки Стефана.
Тога Тодоръ на люба си рече:

[1]) Такна = тр҃гна.

Ойле тизе моя пѫрва любо
Пѫрва любо Видо-Сава млада:
Днеския ние денъ велиденъ.
Я си земи позлатни ебрици
Па слези долу въ зимника,
Та на точи вино и ракия,
Та донеси горе въ сарае,
Въ сарае у шарени одаи,
Да ядемъ и пиемъ велиденъ ке пр'аимъ.
Тодорица беше фного 'итра,
'Итра, акѫлия и разелия;
Соблече си царкински дре'и
Та облече робински дре'и
Та се напри[1]) Тодорова робиня.
Тога си зе позлатни ебреци,
Та слезе долу у зимника:
Що да види, чудо и големо,
Зимници турци напѫнили,
Испуснали Тодорово вино.
Едни пияа съ емении[2]),
Други пияа съ фесове;
Та се турци поднапили.
Ка виде'а Тодо́рица Видо-Сава млада,
Пусна'а се турци, Тодо́рица фана'а
Тодо́рица знаеше турцки фарсиа,
Та на турци говореше:
Чуйте мене турци яничаре,
Турци яничаре, турци Анадолци.
Не сѫмъ язе Тодо́рица,
Туко сѫмъ иа Тодоръ измикярка;

---

[1]) Напри = направи. [2]) Емений = обуща.

Пуснете мене горе да се качe,
Я ке измаме Тодо́рица,
Ке ѫ измаме въ раце да Ви флезе.
Турци се лесно измами'а,
Измами'а Тодо́рица пусна'а.
Тодо́рица на диване се качи
Въ одаи котъ Тодоръ флезе,
И на Тодоръ си казува:
Леле, леле Сталакининъ Тодоре,
Отрова било наше ядене,
Пелинъ било наше пиене.
Каковъ Велиденъ ке чиниме,
Турци ни са града напѫнили,
Града напѫнили, кале прокупали;
Зимници ни турци напѫнили,
Напѫнили и вино изпуснали.
Слези Тодоре чудо да видишъ!
Тодоръ стана Богу се помоли:
Прости Боже, що ти прегрешихме
Два месеца сме постъ чували
Постъ чували за денъ велиденъ.
Днеска се людето веселаа.
А я кида крѫвь да проливамъ.
Облече си джобе поклопе
Заклупи си сабя на рака,
Та слезе долу у зимника,
Та погуби петстотинъ турци,
И си флезе въ конски ѧѫръ,
Та изведе коня ждрялетога.
Оседла си коня ждрялетога,
Оседла го сосъ седло и зангии,
Престегна го съ дванаесе колана,

Тури му и позлатна юзда.
Па се на ждрелятога качи,
Предъ него Вида порти отвори,
Та си Тодоръ отъ двори излезе,
И на полето котъ воскя флезе,
Флезе като вѫка у стадо.
Ма'а сабя на лево на десно,
Изгуби шеесе иляди аскеръ,
Брѫза коня въ крѫви до седло.
Вѫрна коня въ кале да си флезе;
Кога се Тодоръ назадъ обѫрна.
Що да види, още толкова воскя налело,
Отъ едено двамина станали.
Та си се Тодоръ назадъ вѫрна.
Ма'а сабя на лево на десно,
Та си Тодоръ юнаци губи,
Плива коня въ крѫви до седло.
Кога Тодоръ воскя докусори,[1])
Бутна коня въ кале да си флезе.
Кога се Тодоръ назадъ обѫрна,
Що да види още толко воскя насилело,
Отъ двамина петима станали.
Сами свети Елия война води,
Война води крѫстати барякъ носи,
И на турци царство писува.
Като си виде тава Тодоръ,
Фного си се той уплаши,
И въ кале си Тодоръ флезе,
Въ кале флезе отъ коня слезе.
Маана сабя, коня си посече:

---

[1]) Докусори = свѫрши, истреби.

'Ай да коню, псета би те изели,
Немой турци коню, да те яаа
Съ тебе земя да презимаа,
И юнаци съ тебе да губаа.
Уруже си Тодоръ потроши
Деветь педи въ земя закупа:
Лежи оруже рагя[1]) да те яде,
Немой турци да те найда'а,
Съ тебе земя да презимаа,
Да презим'а, юнаци да губаа.
Качи се Тодоръ на кула висока,
И на люба си ти'омъ говори:
Любо мари Видо Саво млада,
Царство ли искашъ на земята,
Ели царство на небото?
А тя на Тодоръ си ти'омъ говори:
Господарю, Стѫлакининъ Тодоре!
Я некю турци съ очи да види,
Камо ли изметъ да имъ чине.
Кадето тизе Господарю,
И якю съ тебе да ида;
Мене съ тебе ти да водишъ.
Тога си Тодоръ фана люба,
Фана люба, подъ десна мишеца.
А машко дете подъ лева мишеца.
Та отъ кула Тодоръ фрѫкна,
Та въ Немска земя спадна.
Дето падна. тамъ се престави'а
И тамъ имъ цѫркви згради'а
Цркви згради'а, три'рама Божий:

---

[1]) Рагя = ржжда.

Пѫрва цръква Тодорова,
Втора цръква Вида Савова,
Трека цръква Малки Стефана.

III.

ДВАМА БРАТИЯ ПЕТРЪ И ПАВЕЛЪ.

Седнали два бракя рождени,
У сабота спроти[1]) неделе,
На златни трапези да вечераа.
Кои ми са два бракя рождени?
— По стария Павелъ господаръ,
По малкия Петѫръ войвода.
Емъ вечераа емъ се разговараа:
Павелъ на Петѫръ казуваше:
Ойле брате Петре, помали отъ мене
Павнишъ ли брате, ели непавнишъ,
Колко стока баща ни ости[2])
И какво баща ни зараче.
Кога фанемъ съ тебе да се делимъ,
Да разделимъ татково имане;
Татково имане и таткова стока.
Я да зема села и чифлици,
Таткова коня шестокриля,

[1]) Спроти = срѣщу [2]) Ости = остави.

Таткова сабя димиския,
Таткови рѫти и загари,
И два бракя сокола.
А ти да земешъ сиво стадо,
Що го броимъ дванаесе иляди,
И да земешъ ниви и ливади.
А Петѫръ на Павелъ говори:
„Ой ле постари брате Павле!
Тебе прилега брате да земешъ,
Да земешъ ниви и ливади,
Да земешъ сто долюма лозе,
Да земешъ тава сиво стадо,
Що го броимъ дванаесе иляди.
Оти си сѝ брате оженењъ,
Та имашъ кой изметъ да чини.
А я сѫмъ брате левтеръ[1])
Нема кой изметъ да ми чини,
Да зема ниви и ливади,
Иска косаче да фатамъ,
И на нива ораче да цане.
Иска измикяре да фатамъ
Сиво стадо да ми паса,
То иска изметъ да му се чини,
Нема кой да го посреща, испраща.
На тебе прилега тава да земешъ,
Ке си имашъ прѫва люба,
Стадо да посреща испраща.
А мене прилега таткова коня,
Таткова коня шестокрила.
Я ке зема таткова сабя,

[1]) Левтеръ = бикяринъ, ергенинъ.

И ке зема два бракя сокола,
И ке зема села и чифлици,
Тава си не мене прилега.
Да си я'амъ таткова коня,
Да си носе таткова сабя,
Да си воде рѫти и загари,
Да си оде по села и чифлици,
И да си трасе за мене прилика.
Прилика що спроти мене прилега
Що прилега за наши двори.
А на Павелъ 'атѫръ остана
Атѫръ остана на Петѫръ се разрѫди;
Стана'а та си срѫдни легна'а
А кога петли-тѣ пропе'а
Павелъ рано подрани,
Рано подрани коня изведе,
Коня изведе, коня шестокриля.
Та си коня Павелъ остегна
И си зе́ сабя и боздугана
И си вдига два бракя сокола
И си свика рѫти и загари.
И се Павелъ на коня качи,
И си извика своя прѫва люба:
Ела любо, та ме испрати
Испрати ме да ти зарачемъ:
Я ке любо, по гора ди'да,
По гора кида, ловъ да лове.
А ти любо, дома ке останешъ.
Слушай тебе, що ке ти[1]) кажа:
Кога стане братъ ми Петѫръ,
Дай му вода лице да си омие.

[1]) Що ке ти = какво ще ти.

Дай му кръпа да се обръше,
Испрати го на цръква ди'де
Да се кръсти, Богу да се моли.
А ти любо дома да останешъ
Да сготвишъ сладки, благи гозби,
Да наточишъ вино и ракия.
У гозби-те утрова да туришъ,
Увано-то утрова да туришъ,
И у ракия-та утрова да туришъ.
Кога дойде братъ ми отъ цръква,
Дай му да яде гозби съ утрова;
Да го служишъ ракия съ утрова,
Да го служишъ вино съ утрова.
Какво да мошъ братъ ми да утровишъ,
Сичка стока на насъ да остане,
Татково имане на насъ да остане,
На назе имане да ни стигне,
Отъ братъ ни широко да ни остане.
Това любо мутлакъ[1]) да изврѣшишъ;
Ке ако ли Богъ ми даде,
Живъ отъ гора я да се вѣрна,
И найда брата ми на животъ,
Ке ти отсека две-тѣ нозе,
Две-тѣ нозе до колена,
Две-тѣ раце до лахти-тѣ.
И ке ти изваде твои цѣрни очи.
Бутна Павелъ коня и отиде,
Отиде по гора зелена,
Заведе си рѣти и загари.
А Павлевица домá остана . . .

---

[1]) Мутлакъ = непремѣнно.

Разбуди се Петѫръ войвода,
Та си стана на нозе юначки,
И си викна на негова сна'а:
Дай ми сна'о вода да се омиа,
Да си омиа очи и образи.
Дай ми крѫпа да си обрѫша,
Да си обрѫша очи и образи.
Сна'а му вода посипала,
Даде му крѫпа та се обрѫша,
Стана Петѫръ на црѫква отиде.
А Павловица дома остана,
Да си готви сладки благи гозби;
Павловица беше фного акѫллия,
Акѫллия, фного рѫзеллия,
Рѫзеллия, фного милостива.
Не кайдиса у сладки. благи гозби,
Не кайдиса утрова да тури,
Ни у гозби, ни у вино-ракия,
Туко насипа тай благи шикеръ.
Сичко си Павловица приготви,
Приготви, по честна трапеза нареди.
Петѫръ седе у честита црѫква,
Седе́ до дека црѫква трая;
Дойде време црѫква изпусна,
Зема си Петѫръ чиста летургиа,
Дойде си Петѫръ отъ црѫква дома,
Седна си на честна трапеза.
А сна'а Павловица го слу́жи
Служи го бистра люта ракия,
Люта ракия съ благи шикеръ.
Сама Петѫръ ручокъ си поруче,
Дойде време сна'а вино да го служи;

До полъ чаша вино му сипува,
А сосъ сѫзи чаша препѫлнува,
Та на Петѫръ вино подаваше,
И по скути му расипуваше.
Догледа ѫ Петѫръ войвода,
И на сна'а си говореше:
Сна'о мила Павловице млада
Ке те питамъ право да ми кажешъ:
Защо плачешъ и съзи ронишъ,
Та на мене чепа преливашъ,
И ми по скути расипувашъ?
Да ли сѫмъ и на тебе дотегналъ
И на тебе като на брата ми?
Да ли оти сѫмъ малакъ сиракъ останалъ,
Останалъ безъ макя и безъ баща,
Останалъ сѫмъ на твои раце,
То стана петнаесе години,
Какво ми сна'о изметъ чинишъ,
Ти ми слагашъ ручокъ и вечере,
Ти ми сна'о слагашъ и вдигашъ,
Ти ми сна'о постилашъ и покривашъ
Ти ми сна'о премена давашъ.
Да не сѫмъ ти фного додеялъ?...
А сна'а на Петѫръ си говори:
Ой ле деверю, Петре войводо
Петнаесе години кате гледамъ,
Още петнаесе изметъ да ти чине,
Ти на мене неке дотегнешъ.
Я те незнамъ ке ми си деверъ,
Ми те знамъ за братъ рожденъ.
Слушай деверю, да ти кажа:
Каковъ дяволъ сноци муги Васъ флезе,

Та се Вие два бракя спорекохте,
Па голема кавга вдигнахте.
Не се скарахте ни за злато,
Ни за злато, ни за чисто сребро.
А на братъ ти големъ атѫръ остана,
Рано рани отъ зарана,
Рано рани каде прѫви петли,
Та си таткова Ви коня отя'а,
И отведе рѫти и загари,
Отведе два брата сокола,
Та отиде по гора зелена,
Да си гони 'итра дивотина.
Да ти кажа още да ти кажа,
Какво ми люто зарачи:
Какво да мога тебе да отрове,
Сичко имане на насъ да остане,
И на братъ ти широко да стане,
И на него стока да стигне.
Ако я некою тебе да отрове,
Кога си дойде отъ гора зелена,
И да найде тебе на животъ,
Заклелъ се е, зарекалъ се е,
Да ми сече нозе до колена.
Нозе до колена, раце до лахти-тѣ
И да ми извади очи на живота.
А Петѫръ на сна'а си думаше:
Сна'о мила Павловице млада!
Отрови ме, загуби ме,
Язе младо да погина.
Немой зарадъ мене, ти да страдашъ
Зарадъ мене, безъ нозе да останешъ,
Безъ нозе и безъ раце.

Немой зарадъ мене безъ очи да останешъ
Безъ раце, безъ очи, мачно ке живишъ.
А сна'а си на Петѫръ казуваше:
Чуй мене ти деверю Петре!
Я сѫмъ каилъ безъ нозе да седе
Безъ нозе и безъ раце да остана,
И сѫмъ каилъ безъ очи да остана,
А не сѫмъ каилъ тебе да погуба,
Да загинешъ младо и зелено,
Младо и зелено на Божия правина.
Ако ми отсече нозе и раце,
Язе имамъ деветь бракя,
И деветь-тѣ сѫ господаре;
Тиа мене за аиръ ке гледаа,
Саде тебе не ща да погубе.
Слушай ме па деверю Петре:
Ручей, двата да ручеме
Пий винце да се напиеме.
Слушай я що кю ти кажа,
И тава да ме послушашъ:
Ѣла по мене у шарени одаи,
Легни тука на меки душези,
Я кете покрия съ платно бабакериа [1]).
И по платно свещи ке напале,
На живота умрелъ да се напра'ишъ.
Кога си дойде братъ ти отъ гора,
Да видимъ братъ ти какво срѫце има,
Да ли ке заплаче братъ ти за тебе.
Петѫръ си сна'а послуша,
Та стяна въ одая си легна,

---

[1]) Бабакериа = памучно.

Легна си на меки душези.
А сна'а му Томана го покри,
Покри го съ платно бабакериа,
По него запали четири свѣщи,
Четири свещи восочени,
На живота умрелъ се напри.
Па излезе Томана ванка на диване,
Та си плаче и Петѫръ оплакува.
А Павелъ одѝ по гора зелена,
Одѝ денъ, денъ до пладнина,
Нема нищо нито да срещне,
Нито да срещне, нито да стигне,
Не може нищо ловъ ла улóви.
Вѫрна се съ коня назади,
Назади дома да сиде.
Замина си презъ свои ливади,
Слезе си отъ коня на земя,
Пусна си коня трева да пасе,
А той си легна подъ дебела сенкя.
На рака дрѫжи два пилца соколова,
И си гледа више кахъ небо-то.
Като гледа що ке да загледа?
Загледа си едно диво пиле,
Диво пиле крѫстати орелъ,
Сака Павелъ саиръ да погледа,
Какво си се нилци бораа,
Та си пусна пиле соколово,
Удари се съ крѫстати орелъ,
Еле си е орелъ по-големъ
Надви се пиле соколово,
Писна пиле като юда по гора:
Скоро брате, друго пиле соколово,

И тизе котъ мене да дойдешъ;
Заре[1]) мене орелъ ми надви,
Та кю язе отъ орелъ да погина,
А тизе сами ке си останешъ;
Утре господаре ке те прати,
Ке те прати ловъ да ловишъ,
Не ке има кой да ти помогне,
Та кешъ и ти утре да погинешъ.
Ка го до чу пиле соколояо,
Та литна отъ Павлова рака;
Собра'а се два брата сокола,
Удари'а кржстатия орелъ,
Свали'а го долу на земята,
Та го теглатъ на Павлева рака.
Орелъ пищи като люта змия.
Павелъ стана орелъ отевна,
Отевна го отъ два брата сокола,
И си на орелъ говореше:
Мжчи, мжчи, кржстати орелъ,
Я тебе у кафезъ ке чувамъ,
Ке те ране руди ягнета.
Даде Госпокь орелъ продума,
Та на Павель говореше:
Ойле Павле господарю,
Ексикъ[1]) да е твоя-та кафеза,
Пусти били твои-тѣ ягнета,
Що ке на'ранишъ ти мене;
Язе израка да се гледамъ.
Ние бехме два бракя рождени:

---

[1]) Заре = защото.

[1]) Ексикъ да е = да ти се невиди.

Дека идехме се башардисахме[1])
А никому се не давахме:
А вчера се съ братъ ми разделихме;
Братъ ми вчера отъ пушка загина,
А язе си сами останахъ.
Днеска и язе ке загина,
Отъ твой два бракя сокола,
Оти нема кой да ми помогне.
Тога си се Павелъ досетилъ,
Удари си раце у колена,
Па си вика съ гласъ нажалено:
Леле Боже, сполайти на тебе,
Що е пиле, та за братъ си плаче,
Ами що остана до назе?
Ние бехме два бракя рождени,
Та се снощи съ братъ ми скарахме,
Та я какво на люба зарачихъ:
Какво да може братъ ми да утрови,
Сичка стока на мене да остане,
И на мене широко да падне.
Сега е люба братъ ми утровила,
Я сами останахъ като су'о дрѫво,
Като су'о дрѫво на поле широко,
Утре нещо неволя да ми дойде,
Кой ке дойде мене да помогне?
Па си стана на нозе юначки,
Та си фана коня шестокрила,
Та си Павелъ коня возседна,
А си забори рѫти и загари.
Бутна коня по равни друми

[1]) Башардисахме = успѣвахме.

И си на коня ти'о говори:
Брѫзай, коню, колко можешъ,
Ние дома брѫже да сидемъ,
Дано братъ ми живъ да заваримъ;
Я на тебе големъ тимаръ ке имамъ.
Брѫза́ коня колко си може,
Отидо'а си на Павлеви порти.
Еле били порти затворени,
Нема кога Павелъ на порти да чука,
Бутна коня презъ порти префрѫкна'а
Та си спадна'а на равни двори.
Рипи Павелъ отъ конь на земя,
Пусна коня сами да си шета,
А той се качи горе на диване,
Та си срещна своя пѫрва люба.
И на нея си ти'о говори:
Любо моя Томано невесто,
Истина ле свръши що ти зарачихъ,
Да утровишъ моя милна брата?
— Ке свръше оти да не свръше?
Фалишъ ми се нозе да ми сечешъ,
Фалишъ ми се раце да ми осечешъ,
Раце да сечешъ, очи да ми извадишъ.
А я немога безъ нозе да седе
Немога безъ раце и очи да живе
А безъ твой брата, я ке помина.
Я го каде лежи у шарена одая
И на него свеки напалени.
Иди да найдешъ майсторе дулгере,
На него каща да зградаа,
Каща да зградаа, каща вечовна,
И Павелъ си въ одая флезе.

Като виде брата си истегнатъ
И каде на него свеки горé,
Викна Павелъ съ гласъ да плаче:
Леле Боже сполай ти на тебе
Каковъ дяволъ на назе припадна,
Та се ние съ братъ ми скарахме.
Скарахме та и разделихме
Разделихме се. растурихме се.
Леле брате Петре дека ке те виде
Като си ти заради мене,
Заради мене на право загина,
Та си язе сами останахъ.
Утре неволя да ми дойде,
Кой ке мене да помогне.
Дигна рака ножь да си извади,
И сами себе да си убие,
Да си убие крѫвь да расипе,
А люба му стои и саиръ гледа,
Братъ за брата шке[1]) да пра'и.
Видé люба, ке Павелъ ке се убие,
Ке се убие та ке загине,
При трачела рака му фанала,
И на Павелъ си говори:
Ойле Павле, Павле Господарю,
Що ке напра'ишъ, що ке учинишъ
Сами на себе крѫвь да расипешъ,
Крѫвь да расипешъ за братъ ти?
Еми еле ми ти Павле зараче,
Зараче ми братъ ти да отрове,
Та на тебе широко да стане,

---

[1]) Шке = що ще,

Широка да стане и мане да стигне?
И ми се фалишъ да ми сечешъ
Да ми сечешъ раце и нозе,
И още очи да ми извадишъ,
Ако братъ ти не отрóве?
Още толкова се Павелъ разяди,
Тегли рака съ ножъ да се убие.
Видé люба ке не може му надвие,
Неможе рака да му до дрѫжи,
И си вика Павловица млада:
Стани, стани деверю Петре,
Зарадъ тебе братъ ти ке загине,
Сами на себе кръвь ке расипе,
Тога се Петѫръ на нозе исправилъ
Та се съ Павелъ двама пригѫрна'а
Въ юначки лица цалува'а,
Та се бракя опростиа'а
Що си се тия двама кара'а.
Па излезо'а два бракя рождени,
Излезо'а ванка на диване,
Та си седна'а на честна трапеза,
Та си ядà бракя и си пияа
И си се двама разговораа.
Павелъ на себе си викаше:
Богъ да ми прости стара майка,
Стара майка и стари татка,
Ке ми найдо'а итра люба,
Итра люба, итра и разумна,
Каквото зарачехъ не ме слуша.
Да беше ме тя послушала
Братъ ми Петѫръ да утровеше,
Я по него, кехъ да погина,

Сичка стока кеше пуста остане,
А душмане наши да се радуваа,
Ке ни е стока пуста останала.
Па си Павелъ на люба говори:
Чуешъ леме Томано невесто,
Омеси ми двѣ бели погачи,
Наточими три здравици вино,
А я кида коня да си стегна
Ке ида девойка да трасе,
Девойка на братъ ми Петѫръ прилика,
И за двори що прилега,
И на тебе помощница,
На изметъ да ти помага.
А люба стана рада и весела
Та погаче люба омесила,
И три здравици вино наточила,
Та на Павелъ си приготвила,
Приготвила сичко що требува.
А Павелъ си коня остегна,
И зе що е Томана приготвила.
Па си Павелъ коня оседна,
Та си отиде на Релюви двори,
Кодъ онуй го Реля Шестокрила:
Доброутро ти Реля Шестокрила,
Релю нему дума повѫрна:
Далъ ти Богъ добро Павле Господарю.
А Павле Релю казува:
Чуешъ леме Релю Шестокрила,
Защо сѫмъ я до тебе допадналъ?
— Я сѫмъ до тебе Релю допадналъ
Съ тебе Релю да се осватиме
Да ми дадешъ Гроздена девойка,

Гроздена твоя милна керка,
На мене сна'а тя да биде,
Да оженимъ брата ми Петѫръ,
А Релю на Павелъ говори:
Бива Павле оти да не бива,
Я милувамъ съ васъ да се освате,
Гроздена на тебе сна'а да биде.
А Петѫръ мене зетъ да биде;
Не като зетъ а като синъ да мие.
Павелъ на Реля нишанъ даде,
Нишанъ даде златенъ прѫстенъ,
Златенъ прѫстенъ бурмалия:
Доде годешъ да напраяа
И доде препивъ да опияа,
По'арчи Павелъ три товари,
Три товари чисто злато.
Стана Павелъ дома си отиде,
Та калеса кума и старока,
Калеса и два девера млади,
И си калеса три иляди свата.
Кого ка калеса, се му дойдо'а
Зема'а и златна кочиа,
У дари'а свирки и тапене
Такна'а по равни друми,
Та си отидо'а на Релюви двори,
Та си узе'а Релюва милна керка,
Релюва карка, Гроздена девойка.
Та си ѫ доведо'а на Павлови двори
Чини'а свадба три недели време,
Та си ожени свой брата Петѫръ.
Елé се е Петѫръ човекъ згодилъ [1]),

[1]) Сгодилъ = случилъ.

Живе'а сто и педесе години,
Та си челедъ зароди'а.
Не се ни етржви скара'а
Не се ни брака раздели'а.
Колкото имане има'а,
Два ката го напри'а,
И на челедъ остави'а,
Кога у земя се скри'а,
Тога се бракя раздели'а.

IV.

ПРЕВЗИМАНИЕТО НА МАЛТѪ.[1])

Книга пише царь Султанъ Муратъ
Книга пише, изуста нарече:
Фного ти здраве Солиманъ паша,
Ето до тебе книга допращамъ,
Книга допращамъ, изустъ нарачемъ:
Да идешъ земя да преземешъ
Земя да преземешъ Малта Касаба.
Фного ми си земя преземалъ,
Фного ти се моле и Малта да земешъ.
Да дигнешъ твоя силна воскя,
Да развиешъ седемъ баряка,
Да заведешъ силна воскя,
Съ нежъ ти Малта да преземешъ.
Проводи книга по брѫзи татаринъ.
Отнесе татаринъ книга на Солиманъ.
Солиманъ книга гледа друга писува,

[1]) Часть отъ тѫжна пѣсень се срѣща въ сборникътъ на И. Бончовъ.

Друга писува на царе се моли:
Фного ти се моле царю честити,
Царю честити Султанъ Мурате:
Фного ти сѫмъ земя презималъ,
Немога веке земя да презимамъ,
Немога да презимамъ Малта Касаба;
Малта Касаба е фного имотна,
Фного имотна, фного богата.
Фного ти се моле, царю честити,
Немой ме праща Малта да презема,
Малтенцки девойки сѫ топчийки;
А невести на сабя далжийки,
А маже на вино сара'оше.
Та ке погина младо зелено,
Деца сиранн ке ми останаа.
А царе на паша книга писува:
Чуешъ ле ме, паша Солимане,
На царь се лакардиа назадъ не враща,
И тава ле Солимане да те уче:
Я си заведи твоя силна воскя
Та си иди на день велиденъ
На велиденъ, кога сѫ кауре[1]) пияни,
Тога кешъ ти Малта да земешъ.
Тога си Солиманъ воскя заведе,
Воскя заведе на день велиденъ,
Та ie заградилъ Малта Касаба,
Та си опелъ негови силни топове,
А Малтенцки довойки и невести
Девойки и невести 'оро игра'а.
А момчета камень фѫрле'а.

---

[1]) Кауре = Християне.

Кралевската щерка 'оро водеше
'Оро водеше, назадъ погледваше;
Та си загледа Солиманъ паша,
Дека е заградилъ Малта касаба,
Дека е опелъ силни топове,
Да си бие Малта касаба,
Да ѫ бие на денъ велиденъ,
На велиденъ, кога сѫ кауре пияни.
Отпусна си се мома Тодора
Отиде на баща си казува:
Чуешъ ле ме, тате, кралю честити,
Какво на тебе я ке да кажа:
Богъ да бие, тате кралю капетаню,
Богъ да бие Солиманъ паша.
Що ние заградилъ Малта касаба,
Що я е заградилъ на день велиденъ.
Какво ке чинимъ, тате кралю капетаню;
А кралю капетаню на щерка думаше:
Какво ке чинимъ щерко Тодоро;
Брѫкни, щерко, въ тиа тесни джебове,
Да извадишъ нтъ сѫнджци ключове,
Да разключишъ зелезни санджци.
Та напѫни еденъ санджкъ жатици;
Та иди, щерко, котъ паша Солиманъ;
На паша Солиманъ бакшишъ да дадемъ.
Бакшишъ му дай тоа санджкъ жатици:
Бакшишъ му дай и молба му се моле:
Фного ти здраве отъ мой баща
Отъ мой баща кралю капетаню.
Праща ти бакшишъ шиникъ жатици;
Да ни не биешъ Малта касаба,
Да ѫ не биешъ на денъ велиденъ,

Защо ни сѫ кауре пияни.
Баща ми ти се много моли,
Да не пречекашъ три дена време,
Три дена и три нощи,
Да си прекараме день велиденъ.
Та сетне каквото ти знаешъ.
А той рекалъ на мома Тодора:
„Не'амъ време са'атъ да чекамъ,
А комоли три дни и три нощи?
Мене ме е царь Султанъ пратилъ,
Да ви зема Малта касаба
Да ѫ зема на день велиденъ.
Ако немога Малта да презема,
Мене царе глава ке ми земе.
Нито ти шиникъ жатици зимамъ,
Нито ти молба-та приимамъ.
Тога се разсрѫди Тодора,
Та си се назадъ повѫрна,
И си занесе шиникъ жатѫци,
Отнеси ѝ котъ кралю капетано,
Та на кралю си жатици вращаше,
И му лакардиа думаше:
Богъ да бие тате паша Солиманъ,
Нито ти жатици зема,
Нито ти молбата прие;
Сака да преземе Малта касаба.
Кралю капитано на Тодора думаше;
Чуешъ ле ме щерко Тодоро
Чунки Солиманъ жатици не зема
Жатици не зема, молба не прие,
Прошетай се низъ Малта касаба,
Провикай се юнашко викане:

Збирайте се моми и невести,
Дошелъ ни е паша Солиманъ,
Дошелъ е сосъ силна воскя,
Та е заградилъ Малта касаба
И е опелъ силни топове,
Да ни бие Малта касаба.
Па се собра'а моми и невести.
Моми-тѣ дойдо'а съ топове-то,
А невести-тѣ съ калаче-то.
Моми и невести съ паша се бияа,
А мажето въ дукяне вино пияа,
Били се са три саата време:
Даде Госпокь Малтенки надви'а.
На Солиманъ нищо не ости'а.
Погуби'а му силна воскя,
Потроши'а му силнн топове.
Паша Солиманъ самъ останалъ,
Самъ останалъ подъ бели чеджръ
Па отиде мома Тодора,
Отиде котъ паша Солиманъ,
Та на него дума думаше:
Добѫръ вечеръ паша Солимане!
А той на Тодора отговори:
„Далъ ти Бегъ добро, моме Тодоро“,
А Тодора си му пакъ думаше:
Честито ти паша Солимане,
Честито ти Малта касаба;
Що ѫ зе́ на добѫръ день велиденъ
На велиденъ кога сѫ кауре пияни.
А паша ѫ съ око гледаше
А уста немаше дума да продума.
И му рече мома Тодора:

Чуешъ ле ме паша Солимане
Я тебе що кю дума продумамъ:
По[1]) ле си каилъ да ти изваде,
Да ти изваде очи на живота?
Ели си каилъ кожа да ти одера,
Ели си каилъ глава да ти зема?
А паша-та на Тодора отговори:
Чуешъ ле ме, моме Тодоро,
Въ раце ти сѫмъ какво кешъ чини ме
— Не сѫмъ каилъ глава да ми земешъ,
Оти ке ми деца сираци останаа;
Нема кой деца да ми гледа;
Не сѫмъ каилъ кожа да ми одерешъ.
По сѫмъ каилъ очи да ми извадишъ
Безъ очи я кю деца да гледамъ.
Па си го фана мома Тодора,
Та му на живота очи извади,
И му очи на глава тури,
Та си Тодора Солиманъ прати,
Солиманъ прати на царе бакшишъ.
Та си на царе Тодора порачe:
Ето ти пращамъ големъ бакшишъ.
Големъ бакщишъ, вишни, череши
Вишни, череши отъ Малта касаба;
Кои сѫ фтасали на денъ велиденъ,
На денъ велиденъ, кога сѫ кауре пияни,
Да се сетишъ, царе и разберешъ
Още еднажъ, царю, паша допращай
Паша допращай, Малта да ти земе.

КРАЙ.

[1]) По = повече.

ИМЕНАТА НА Г. Г. СПОМОЩЕСТВОВАТЕЛИТѢ.

София.

Ученици отъ Соф. клас. гимназия. Классъ II. Ив. Д. Ушевъ, Ч пинско-Каменица; Иванъ Марковъ, Разлогъ — Баня; Иванъ Петровъ, Ловенъ градъ; Алек. Г. Сѫздановъ, Велесъ; Георги Димитровъ, Панагюрище; Георги Палашевъ, Велесъ; Велинъ Д. Папазовъ, София; Д. Влаховъ, Д Вапцаровъ, Гложене; Владимиръ Д. Молловъ, Киевъ и Д. Н. Нѣмски, Панагюрище. Классъ III. Мустафа М. Доспатски 2 екз. (единъ за брата си Халилъ М. Доспатски ученикъ въ III классъ на Плов. гимназия); Самуилъ Пинкасъ Видинъ и М. Ба. кански, София. Классъ IV. Д. Чавдаровъ, Вѣтренъ; Кр. Якимовъ, Етрополе; Александръ Пазовъ, Прилѣпъ и Христо Игановъ, Самоковъ. Классъ V. Конст. Атанасовъ (за др. „Развитие" въ Неврокопъ); Илия Дяковъ, Прилѣпъ; Христо Пигулевъ Видинъ и Х. М Златановъ (за читалището „Напрѣдъкъ" въ Пирдопъ). Классъ VI-й Маволъ Х. Златановъ, Пирдопъ: Стефанъ Данаджиевъ, Ески-Джумая; Харал. Ломлиевъ, Севлиево; Белославъ Павловъ, Свищовъ; Анастасъ Д. Митровъ, М. Тризлинцевъ София и Захария Пе-

тровъ Котелъ. Сѫбралъ ученикьть отъ V класъ Методий Г. Ковачевъ Бѣлица.

Дѣвическа гимназия. Учителки: Мария Шишеджиева Сопотъ, Павлина Цонкова Русчукъ, Мария Дѣчинкова Пермь (Россия), Олга Крушева София, Ѳодорица Киселова Севлиево.

Ученички: отъ V класъ Мария Манолова Калоферъ, Венка Манова Джумая, Тотка Българова Сопоть, класъ IV Елисавета Христова Прилепъ, Рада Нѣмска Панагюрище, Иванка Бенчева Сопотъ, Венка Сарафидова Търново, Анна Каназирова Мехомия (Разлогъ), и Анка Шиварова Хасково. Класъ III-ий: Севастица Н. Минкова, Александра Монева, Анастасия Алаксандрова Видинъ, Донка А. Пешова, А Наумова, Марийка Младенова София, К. Гергинова Търново, Еленка Сгаматова Калоферъ и Костадинка Каменова Златица. II-ий классъ: Мария Н. Мандушева Неврокопъ, Елисавета Костова Тене-Шварь, Василка Р. Чапрашикова Джумая, Костадинка Весова Велесъ, Елисавета Мотикарова Радомиръ, Димитрия Велчева Раковица, Донка И. Христова Егрополе, Марийка Пенчева Карлово и Парашкева Мадгерова Видинъ. I-й классъ: Марийка Христова Казанлѫкъ, Тодорица Ячева Плѣвенъ, Дарина Димитрова Т. Пазарджикъ, Мария Иванова София, Мария Панчева Егрополе, Мария Табурнова Спалато, Софийка Василияди Пиза. Сѫбрала М. Н. Мандушева (Неврокопъ).

№ I Дружина фелдф. А. Ивановъ Мирково, Ст. унт. оф. А. Цековъ Плѣвенъ, Ст. Стояновъ, Б. Банковъ Севлиево, Н. Т. Бояджиевъ Габрово, М. Басарски Брѣзникъ, Ив. Тоневъ, Кюстед., Коста Христовъ младши, Георги Мариновъ Самоковъ, Ефрег. Ст. Бобревъ, Ат. Стояновъ, В. Резановъ, Т. Мариновъ. № 6 Дружина федф. Георги Калчовъ Троянъ, Ст. унт. оф. А Стефановъ, А. Буденовъ, И. Теодоровъ, Тома Ивановъ, Редов. Д. Н. Ангеловъ, Д. Минковъ, И Кипровъ, Г. Трячовъ. Сѫбралъ Юр. Станевъ (фелдш.).

№ 5 Дружина Ст. ун. оф. Игнатъ Ивановъ, Матей Симеоновъ Дойчинъ Славковъ, П. М Бѣловску, М. Великинъ, Никола Добревъ Мирково, А. Д. Георгиевъ, Ефрет. 3 р. Пешо Георгиевъ, Целе Тошевъ, П. Ивановъ Пирдопъ, 2., Бохоръ Хаимъ 2., Сабитай Давидъ, Геро Еѣновъ Камщица, Илия Ангеловъ, П. Ангеловъ Мирково, Стар. Макарий Недѣлковъ Копривщица 2, Симеонъ Димитровъ Тудень 2., Фелдф. Юр. Цачевъ Иваняне, Ст, Георгиевъ Болградъ. Сѫбралъ Фелд. Медиц. учен. С. Георгиевъ, Александров. болница Фелдшери. Лазаръ Ц. Вапцаровъ, Н. Ив. Шарлаганджиевъ Слуги: Ангелъ Петровъ Сеско-Крушево, Даринка Василева Цетина. Болни: Михаилъ Бешковъ и Атанасъ Даниловъ. Граждане: Братия Ивановци с. Банско Иванъ П. Загорски регистраторъ,

Село Цѣрово (Т.-Пазарджикско Окржжие).

Ст. Н. Черневъ, Тр. Аган. Чоловъ, Д. Н. Гърдевъ, П. Из. Гумнеровъ, Хр. П Георгиевъ, Гене Ив. Кожухаровъ, Г. Стоиловъ, Спасъ Ат. Кузевъ, Гер. Ц. Манджуковъ, Ного Поповъ Илия М. Бабаковъ, Ангелъ Г. Теллиски, Лаг. Из. Кожухаровъ, Пав. Димитровъ, Н. У. Брѫшковъ, Вас. Г. Ширенковъ, Хр. М. Рабаджиски, П. К. Еленкинъ, Тр. Павловъ, Крьстю Горостановъ, Мих. Грѣковъ, Г. С. Нетковъ, Хр. Петровъ Цвѣтановъ, Т. Ив. Гумнеровъ, А. П. Симиджиски, Д. А. Еленкинъ, П. Манджуковъ, Гал. Поповъ Крьстю Тодоровъ, Ив. Кошлуковъ, Т. Из. Гумнеровъ, Тр. В. Маргиновъ, Н. Гелеменовъ, К. П. Дудековъ, Г. Г. Теллиски, Попъ Г. Ивановъ, М. П. Чишировъ, А. Куртовъ, М. Френски, Н. Д. Малинковъ, Д. Кънчовъ, А. Г. Камишаровъ, М. И. Камишаровъ; Г. А. Нѣчовъ, Кр. Г. Блюдаровъ, Ив. П. Кушлуковъ, А. С. Кацаровъ, Кр. Геневъ, Д. Стойовъ, М. Чоловъ, С. Сордаровъ, Н. Кочовъ, П. Роглювъ, Дончо Мирчовъ и Коле Лазовъ. Сѣбралъ Фелд. М. Г. Теллийский.

Стара Загора.

К. Ивановъ. Ив. Минчовъ, Йовко К. Хитровъ, К. Мичнаковъ, Ив. Геневъ (сержанти), Г. Ив. Поповъ, Г. Ив. Тононовъ, Димитръ Х. Таневъ, Ж. Неделковъ, Б. Нейковъ, Г. Христовъ, Димитръ Господиновъ (десѣтници), Ив. Х. Димитровъ, А. Ивановъ, Тодоръ Петковъ, М. П. Канаровъ (войници), Г. В. Пановъ (учитель) М. Р. Живковъ, Д. П. Манужиевъ Сѫбралъ фелдшеръ Кост. Георгиевъ.

Сливенъ.

Ученици отъ Обл. гимназия: кл. VII Петръ Г. Лоловъ, Ст. Д. Стойновъ, Н. С. Поповъ, П. Г. Галунски, Иорданъ Петковъ, Г. Д. Чобановъ, М. С. Сапунаровъ, Димитръ Касабовъ, Алекс. Мариновъ, Ганчо Юрдановъ, Василъ Н. Салабашевъ, Д. Р. Лимоновъ Ст. Загора, Божилъ Каловъ, В. Т. Шишм. Кл. VI: Т. Маджуновъ, К. Русчевъ, К. П. Партениевъ. Кл. V: Георги Шишковъ, Ив. Великовъ. Кл. IV: Ст. Т. Кювлиевъ, Ив. Сѫбевъ Игера, К. П. Христовъ Загоричени, Д. Минчевъ, В. М. Нейковъ Ямболъ, К. Поповъ, Вас. Коевъ, Г. А. Начовъ Ст. Загора, Д. Христовъ с. Артакл. Н. Ив. Марковъ, Д. И. Качуловъ Ямболъ, К. П. Шихиревъ Ямболъ, Ив. П. Тодоровъ, Сим. Чараклиевъ, Г. Стефановъ Ямболъ, Щ. П. Верановъ Ямболъ, Еню Георгиевъ, Ю. Димитровъ Ески Джум. Кл. III: Н. Андоновъ, Д. х. Юрдановъ, Геор. Величковъ, В. Василовъ, Юр. Атанасовъ, Василъ Милковъ, Н. Тодоровъ, Ст. Николовъ, Ив. Петровъ. Преподаватели: И. Воракекъ, Д. Д. Стойновъ, Н. В. Максимовъ, Т. Странски, А. Кънчовъ, Т. П. Шишковъ, И. П. Каланати.

Георги Кондевъ, В. Петровъ Котелъ, Ил. Христовъ Гложене, Г. Ивановъ Стара Загора, Дим. Петровъ, Д. Ш. Даниовъ, П. Жековъ, С. Деневъ Дълбоки, Х. Луковъ, П. С. Мухтаровъ, П. Н. Поповъ, М. Щиляновъ, Хр. Великовъ. Събралъ Петръ Г. Лоловъ VII кл.

Котелъ.

Ив. Петровъ, Н. Вичовъ Градецъ, Хр. Мрандевъ, Ст. Н. Мудевъ Сливенъ, Н. Вълковъ, Р. Влаювъ Гержиковъ с. Шадж, Р. Хр. Карпузановъ, С. Ив. Христовъ, Ж. В. Кассжровъ Медвенъ, А. Миновъ, З. Б. Сободжиевъ, Хр. Н. Мацовъ, Р. М. Даскаловъ, Илия Гаевъ, Н. С. Дишовски, В. Караивановъ, Хр. Н. Баевъ, С. Милковъ, Гено Кировъ, Димо Върбановъ, Хр. Николовъ, Минчо С. Кременски (учители), Крьсто Ив. Крьстювъ. Сжбралъ Ив. К. Поповъ.

Радомиръ.

Давитко попъ Ионакиевъ, Б. Милошовъ, П. Кр. Църнелски (фелдшеръ), Стойне Пенчовъ, Лазаръ Тачевъ (фелдшеръ,) Н. Тошевъ, Заре Велчо и В. Точевъ (фелдфебели), Георги Генчовъ (ф—ръ), М. Велиновъ, К. Пановъ (секретарь), Н. Лазаровъ Дубница, Авдр. Ивановъ Велесъ, Марко П. Балабановъ Пловдивъ (мл. унт. офицери), Ив. Петковъ, Воинъ П. Георгиевъ, Т. Будиновъ, Д. Петровъ (ученикъ), Т. Постоловъ, С. Д. Топалевъ, Ст. Хр. Топалевъ (кметъ), Георги И. Дадовъ Сопотъ, Г. Стоевъ, К. Стойновъ, Г. Мотикарски (кавпачей), Хр. Кожухаровъ (М. Сждия), А. М. Ташковъ (касиеръ) Н. Петковъ (секретарь), А. К. Папаночи, Будивъ Славовъ, С. Кассабовъ (секр.) П. Н. Другански, Коста Вучковъ за сина си Иордана, В. Стоименовъ, А. Д. Мипиевъ, К. за сина си Никола Костадиновъ Дубница, К. М. Ковачовъ, Мирчо Петровъ, К. П. Мастаковъ-Георги Д. Деяновъ. Сжбр. Петръ Кръстевъ (фелд, шеръ.

г. Самоковъ.

ченици отъ Самоковс. Д. Д. Семинария: Кл. Ш-ий Др. Т. Табаковъ Калоф., Д. И. Парпуловъ Пагюр.. Ив. З. Геверовъ. Г. Наумовъ, Н. Филиповъ Якоруда. Т. Т. Добревъ Плѣвенъ, С. Милевъ, Н. П. Блюдовъ, Н. Христовъ, (Търновци), М. Х. Преславски

Шуменъ, Хр. М. Ганчевъ Карл. Н. Храновъ Брезн., Д. Х. Николовъ Батакъ, И. Д. Ушевъ Панаг., Цв. П. Василевъ Трънъ. Кл. II-ий Т. Захариевъ, Ив. Праматаревъ Драгличща, Л. Ив. Парпуловъ Панаг., Г. Янтовски Орх., Х. Р. Кърстановъ Пирд., Н. Т. Пауновъ градово, Д. Г. Арнаудовъ Банс, Г. В. Ханжиевъ Севл., Ив. П. Николовъ Шилковци, З. П. Петровъ Смолс., К. С. Великинъ, Т. Стоименовъ Църн., В. Радомирски Радом., Д Илиевъ Раево, С. Живковъ Пиродъ. I-ий Кл. Т. Дагардиновъ Банс.. К. Л. Ковачовъ, С. Дойчевъ Брезникъ В. Т. Бояджиевъ Габарово, А. М. Косювъ Рупчосъ, А. Г. Караулджиевъ с. Фил., И. С. Кавдански с. Брѣгъ, П. Димитровъ, М. Ив. Вариклечковъ, А. Кулински Костенецъ, Д. Цвѣтковъ, Хр. Янакиевъ, С. З. Елинковъ Д. Баня, Н. Поповъ Търново, П. П. Костевъ Брѣгово, Д. Стояновъ с. Комощ., Г. П. Николовъ Брѣгово, П Георгиевъ Боина, М. Старимировъ мѣщ., С. П. Андреевъ Енидже, Д. Величковъ Конско, С. Ивановъ Байл., В. К. Димитровъ с. Брѣгъ, П. Божиловъ Драг., П. П. Ивановъ Смолско. Сѫбралъ Ив. В. Бояджиевъ.

Вратца.

Ученици отъ педагогическото училище: Лаз. Вакановъ Банско, Хр. Цв. Бръшковъ Цѣрово, Д. Христовъ Д. Драгл., Д Савовъ Пирд. Хр. Антоновъ, Бол-градъ, П. С. Данчевъ Аджаръ. И. Цв. Поповъ, Петръ Неденъ тр. Петръ Тодоровъ, К. А. Калайджиевъ Дубница, Г. Гр. Дърдаловъ Баня, С. П. Ханджиевъ Градово, Ил. Чолаковъ Драг. Е. Петковъ Крупецъ, Ив. Х. Г. Хаджиски Ихт., Д. К. Пърповъ Д. П. Наковъ Кремена, П. П. Марковъ Калуг., И. Тодоровъ Тр. Н. Г. Наковъ, Ив. П. Цѣновъ Орх. Д. Цв. Цаневъ, С. Т. Стояновъ Макоцево, С. Клинчовъ Бераинци. Граждани: Каменъ Георгиевъ, Ив. Маринковъ, Мичо П. Ивановъ С. Бърдо, Н. Фарфоровъ Мехомия, Педаг. Г. П. Христовъ Драглица. Сѫбралъ Лазаръ Вакановъ.

Ученици отъ Нар. училице: Кл. III-ий И. Ивановъ, П. Василовъ кѫмополе Т. Ив. Гърнгаровъ, П. И. Дограмаджиевъ, Т. Др. Костадиновъ, Н. П. Маринковъ, Д Т. Диковъ, Д. Г. Дилковъ С. Каленъ, П. Ц. Лаковски Д. Кремена, Ц. П. Кръстовъ Орѣх. Кл. II-ий Ив. Вътковъ Камено поле, Ив. Г. Поповъ Чиренъ. Сѫбралъ Евстатия Христовъ отъ Ши-й Кл.

Д-ръ А. Антоновъ, Кост. Л. Пановъ (фелдш.) В. Б Геловъ (фелдшеръ), И. Рогозински (Аптекарь), Ст. Р. Бешковъ (учитель), Н. Ц. Поповъ, В. Кѫнчовъ, Н. И. Абгузовъ, Ив. Павловъ, Н. Хр. Велчевъ, Н. Жилѣзковъ, А. Мавридийски, Н. Петровъ, Хр. Симеоновъ, А. Давидовъ, М. А Ципилещовъ, М. Пеювъ. Лютаковъ. П. Чирпанлиевъ, П. Илиевъ, А. Сокачевъ, С. Х. Статковъ, Т. Богоровъ (сѫд. Слѣд.), И. попъ Н. Илиевъ, Д. П. Мехлемовъ Мискановъ, В. Тофровъ, П. Ц. Петриняки, Т. Чекъровъ Свищ., Г. Костовъ, Н. Геровъ Берковица, А. Самарджиски, Цено А. Сталийски, А. Ивановъ Х. Димитровъ, Н. В. Станевъ, Кр. Цвѣтковъ Панагюрище, Василъ Статковъ Вр. С. Иваницовъ. Сѫбр. Геловъ (фелдшеръ).

С. Новоселци (Соф. Окр.)

С. М. Шипковинский, Райчо М. Примѣровъ, Анг. Панковъ, Пешо Коцовъ, Велко Ивановъ (учители) С. Яна: Мин. Статовъ, Ив. Иотовъ, Стойко Георгиевъ. С. Жилява Г. Лазаровъ, П. М. Ивановъ, С. Долн. Лозенъ Хр. Гиоргиевъ, Н. Стояновъ С. Казичене, Д. Цвѣтковъ, Стойно Младеновъ (кметъ). С. Бариево, Ив. Илиевъ (фелдш.), Тод. Ивановъ. С. Бухово, Янко Баталовъ. С. Лакорско, П. Ив. Бояровъ, Захари Стояновъ, Цвѣтко Н. Поповъ. с. Слешница П. Михаловъ. С. Богоровъ. Сѫбралъ М. С. Попповъ (Главень учитель въ с. Бариево.

Шуменъ.

Учителки: М. П. Иванова, А. Станчева, Ф. Маринова, В. Недева, С. В. Куцарова. Ученички: II-ий классъ,

Марийка Николчева, Нергица Христова, Стефа Иванова, Зорица Г. Попова, Мариика Атанасова. Ш-ий кл. Марийка Ж. Андонова, Хриска П. Данева. Ученици: IV-ий кл. Митро Байновъ, Кръсто Ангеловъ, Ст. Граматиковъ, Петръ Калчевъ. Прѣславъ. Танасъ Кандиларовъ, Н. С. Любомирски, Иови Мълевъ, С. К. Узуновъ ос. Пазаръ, Хр. В. Свѣщаровъ, Зафиръ Ионкевъ. Граждане: Петръ Чизмаровъ, Ат. П. Чолаковъ, Никола Мариновъ, Н. С. Поповъ (учитель). Сѫбрала Г-ца Ф. Кипрева (Мехомия).

Учен. отъ Държ. Педагогич. Училище. Ат. Спасивичъ Руссе, Аганасъ Бошевъ Лѣсковецъ, В. А. п. Стояновъ Бобошево, Д. Ивановъ Бобошево, Д. Д. Дачевъ Салманово, Дечо Гюзелевъ Лѣсковецъ, Д. П. Ненковъ Гагаля, Ж. Ив. Халаджовъ Ески Дж., Ив. Хараламиевъ Кюстендилъ, Ив. Г. Теллийский Т.-Пазар., Кули Босвъ Новий Пазаръ. Манолъ С. Ивановъ Кюст., М. Караджовъ Кюст., Н. Петровъ с. Константинъ, С. Кужухаровъ Бебрево, С. Ив. Славейковъ Калугерица, С. Ц. Икономовъ Кюст., Ст. П. Гладковъ Бебрево, Юрд. Димитровъ Осм. Пазаръ, Дим. Кантаржиевъ Кюстендилъ.

Ученички: Анастас. Захариева Осм. пазаръ, Вас. Апостолова Шум., К. Д. Бояджиева, К. Кара-Маринова Шум., Мар. Ярчева Велесъ, Мар. Дърнева Елена, Мар. Василева Шум., Ст, Бойчева Руссе, Янка Минчева Шум., Пенка Стойново, уч. II кл. Осм. пазиръ,

2-ий арт. полкъ. Любом. Велевъ Плевенъ, Ст. Петровъ Руссе (старший), Недѣлко Николовъ Лѣсковецъ (фелдфебель).

Сѫбр. Ат. Спасевичъ и Ив. Г. Теллийский.

Царибротъ.

Ученици отъ Ш-клас. Д. Училище. — Кл. Ш-ий Дим. Поповъ сеславци, Ив. Сииленовъ Царево, Анг. Станковъ Царево, Н. Даракчиевъ Баня, С. Л. Ваневъ Баня, брат. С., Ив. и Ил. Черневи Златица, брат. Д. и Т. Масларови Якоруда, Б. Нико-

ловъ Баня, брат. С. С. Друджови Панаг., Г. П. Т. Ковачевъ Тржнъ, А Г. Чолеевъ Якоруда, Н. Стойчевъ Костур., Ил Д. Левски Брез., Хр. Мицовъ Ц.-Бротъ; Кл. П-ий Т. Българовъ Плѣв., Георги Н. Вардевъ София. Граждане: Х. К. Николовъ, Ставри Бѣлковъ, Хр. Мархолевъ Кълоф., Пѣйчо Ивановъ с. Мургашъ. Сжбралъ Стеф. Вардевъ.

Троянъ.

ГГ. Слом. М. Ц. Марковски, С. П. Икономовъ, Р. Б. Дренски, Ц Таслаковъ (учители), С. Николова, (учителка). Граждани: Н. Близнаковъ, Н. Гимиджиски, Д. П. Чакърски, С. П. Дрѣнски, Х. П. Георгевъ, Т. П. Христовъ, Г. Странджовъ, Н. Недѣлковъ, П. Марешки с. Вемоеко, В. Лингорски, Д. С. Поповъ, Хр. Ивановъ, Хр. М. Бояджиевъ, Д. Д. Андрѣевъ, П. М. Гълабовъ Дебнево, Х. Павловъ, Н. Марковски, П. Василевъ Ловѣчъ, В. Х. Кълговъ, С. Хесайгиевъ Габрово, К. П. Хасьнски. Ив Докторовъ, Ловѣчъ, М. С. Шишковенски, Д. Н. Шишковенски, Др. Горановъ, П. Н. Табаковъ, П. Н. Момговски, М. К. Марковски. Сжбралъ Клисурски.

Златица.

Георги Чолаковъ, х. М. Нишковъ, Яковъ Янковъ (мак.), А. Г. Футековъ Панаг., 2 екз., Ил. Стойковъ, К. Топановъ (мак.), Петко Бойгиновъ Коприщица, Ценко Чобановъ Камарци, Г. Найденовъ Камар., Юрданъ Сгоянновъ, П. Хр. Пелевъ Карлово, Ив. Н. Боринаровъ Разлогъ. Сжбралъ Ив. Н. Боринаровъ.

Свищовъ.

Ученици отъ Държ. Търгов. Училище, Курсъ I-ий: Т. х. Петровъ Айтосъ, Ив. К. Дакаловъ Пиротъ, Г. А. Станишевъ Свищ., Дим. Симионъ Рах., Тод. Николовъ, Рах., Н. Понгевъ Свищовъ, Г. М. Димовъ Св. В. С. Дрѣнковъ Ловечъ, Братия Борисъ Свищ. Асенъ Симидовъ Рах.. Т. И. Струмчевъ Джумая, Дим. Бошняковъ Пиротъ, Т. Д. Шоповъ Свищ.

Пант. Геновъ Св., Дим. Гуговъ Петричъ, Пав. Сп. Грамадевъ Ески Джум., Н. С. Пергеулиевъ Св., Д. Добрѣвъ Лѣсковецъ, Ник. Русевъ Св., Ганчо Богдановъ Пирдопъ. Сѫбралъ К. Добревъ Ловечъ.

С. Голѣма Раковица.

П. Т. Петаларевъ Гайтанджево, Мумо Миховъ, Мих. Хрмстовъ Дубница, Ат. Христевъ (мак.), Мар. Ангеловъ, Велю Петковъ, Свѣщ. Стоинъ Драгановъ Христоско Венковъ, Ив. Атан. (ковачъ), Ив. П. Шишковъ, Тото Логиновъ, Ст. Иосивовъ, Хараламли Илчевъ, Ангелъ Иосивовъ, Наид Цвѣтановъ, Ангелъ Ивановъ, Георг. П. Ивановъ. Сѫбр. П. Т. Петаларовъ (учитель).

Ломъ.

Реална Гимназия. Кл. VII-ий. Кирилъ Ночевъ Пирдопъ, П. Г. Игнатиевъ Видинъ, Н. Ковъ Ломъ, Илия Стояновъ Кула Кл. VI-ий. Г. Д. Свраковъ Кюстендилъ, П Байкушевъ Трѣвъ, Ил. х. Т. Балакчиевъ Видинъ, Хр. Савовъ Вратца, Д. Господиновъ Арм., Д. Пауновъ Свищовъ, Г. Ив. Шикерджиевъ Ломъ, С. П. Казанджиевъ Прилепъ, П. Върбановъ Прил., К. Венедиковъ Разлогъ. Кл. IV-й: Б. Тошьовъ Вълчедръмъ, К. Липовански Вратца, Н. Стаменовъ Ломъ, Г. Пауновъ Кюстендилъ, П. Торньовъ Ломъ, Д. Петровъ Шуменъ, М. Зимбилевъ V-й кл. Неврокопъ. Кл. III-ий. С. Горбановъ Правецъ, Г. П. Ангеловъ Букову, Т. Поповъ Махия, Я. Д. Възяровъ Слишовци, Ил. Младеновъ Слиш., Ив. Архангел. с. Метковецъ. Сѫбр. Хр. Дойчиновъ.

С. Бобошево.

Свещ. Григорий, Г. Ив. Зогр. за сина си Станиславъ и училищ. въ Драгоданъ екземп. 2, С. Кацаровъ, Хр. Г. Карагиозовъ Самоковъ, Ст Милошевъ Дубница, Ст. П. Михаловъ, Гр. Шишковъ (учитель), Д. П. Христовъ, К. Хр. Белобрадовъ, Н. Чапкъновъ, Хр. Стояновъ (кметъ). Сѫбралъ Г. Бобошевски.

Ловечъ.

Учители: Хр. Григоровъ, Д. Банковъ, Ив. Бенишевъ, Ив. И. Поповъ, Б. П. Джамбазовъ, Ст. Ст. Баевъ, Ив. Кирикловъ, Н. П. Корнавовъ, Хр. Янковъ (пис.), Ц. Д Василевъ, Ив. С. Памукчиевъ Кавачевъ Ст. М. Хаджиевъ, Ат. Марковъ кл. III-й, Тод. Г. Шоповъ, Василъ П Іовковъ Вратца, Хр. Допарлевъ Трѣвня, П. А. Пеловски Дърманци, Г. Ц. Метовски с. Агленъ, Ив. Р. Дошевъ, Ц І. Радославовъ, Иото Диновъ с. Глож., К. Илиевъ Іоглавъ; кл. II-й Н. Пенгувъ с. Іоглавъ, Хр. Г. Гуневъ, Д. Павл., В. Д. Узуновъ, Г. Петковъ, И. Тодоровъ IV-ро классецъ, Хр. Г. Говговъ I-й кл. с. Доиренци, Никола Тодоровъ (учитель). Сжбралъ Хр. Глигоровъ.

Рахово.

Антони Колчовъ, Т. Н. Калинковъ, Г. Пешуновъ Бук-ци, Д. Ив. Лихарски, П. Гергов, Миревъ (телеграфистъ), К. Симеоновъ, Г. Енчевъ, П. Върбановъ, Хр. Н. Мариновъ Севлиево, Н. Марковъ, Ив. Младеновъ Б. Слатина, Хр. Геновъ, М. С. Драгановъ, Д. И Баниковъ, П. Н. Лучовъ, И. П. Кифоровъ, побор. Мариновъ, Д. Симеоновъ. Сжбралъ И. Недѣлковъ (фелдшеръ),

Етрополе.

Н. Ю. Катрановъ, К. К. Кирияковъ, Н. Т. Тепавигаровъ, З. Г. Коритаровъ, С. Стойковъ, С. С-въ Ангеозову, Т. М. Банчовъ, А, П. Георгиевъ, Кр. Т. Поповъ, С. В. Кринчевъ, Бор. П. Щърбановъ, Бор. С. Поташковъ. Сжбралъ А. Бошковъ.

Пловдивъ.

Ученички отъ Дѣвич. Гимн. Пловдивъ. Кл. V-ий Мар. Х. Кадова Калоферъ, Теофа К. Стоева, Р. Личева Ан. Личева, Коприщеца, Хр. М. Васкови Пловдивъ, Зах. Василева Битоля, Димка С. Денева Рахмалия, Калуда Иванова Сливенъ, Геника Милкова, Киряки Милкова Манчестеръ, Райна Христова Карлово. Ма-

рийка Маркова Болградъ. Класъ VI-ий Теоф. Тодорова Ст.-Загора Дона Нечева Сопотъ, Рада П. Стефанова, Хрис. Фурнажиева, Екат. Иванова Карлово и Стояна Илиева, классъ IV-ий Парашкева Димитрова Карлово Стеф. Х. Граденарова, Юрд. Милкова Сливенъ, Нѣделя С. Шилева Кунаре, Мария Г. Несторова, Тана Павлова Сопотъ. Классъ III-ий Сѫба Н. Канбурова, Гана Николова Котелъ, Мар. Петрова Сопотъ, Мария П. Зидарева Анна Ганева, Бота Т. Бояджиева, Мар. М. Тинтерова Карлово, Лука Стайкова Копривщица, Виржини Младенова Сливенъ, Димитрия М. Попова Конари, Е. С. Бакарджиева Тѫрново, классъ II-ий Елена Оряхова, Кирана Андейва Медево, Класъ I-ий Куна Стоева Клисура, Дона Стефанова Карлово, Александра Райчева с. Кумрадъ Васила Тянкова Хасково, Штилиана Добрева, Мария Маркова и Мария Константинова Сѫбрала Г-жица Димка Стоянова.

Област. Риална Гимназия класъ VII-ий Хр. Н. Ненчевъ Клисура, Г. М. Ботушар въ Черпанъ. Класъ VI-ий Хр. Спасовъ Г орги Гарвановъ, Тодоръ Абаджиевъ Ст.-Загора, Д. П. Бойчевъ Рахманлие, Ив. Л. Милеевъ Копривщица, А. Костадиновъ Чирпанъ Г. А. Пасаревъ Пещ ра, Хр. Златковъ Брацигову. Класъ V-ий Алексий Игнатевъ Пловдивъ Драганъ Лачковъ Перущица, Паисій Митевъ Юрданъ Павловъ, Ив. А. Шипетковъ Сопотъ, Георги К Бойчевъ Ковъ-Бунаръ, Лука Н. И ановъ Панагюрище, Лачю Х. Василевъ Харманлие, Кржстю Жечевъ Котелъ Цоньо Спиридоновъ, Юрданъ Павловъ, Ив. П. Пиперковъ Сопотъ, Георги Д. Цанковъ, Георги С. Ташовъ Брѣстовица, Георг. Ив. Сарафовъ Ст.-Загора, Ив. Г. Поповъ Кара-Топракъ, Петъръ Г. Ангеловъ Радилово, Андрей Ляпчевъ Рѣсенъ (Мак.) Ив. С. Китайковъ Чирпанъ, М рко Н. Митковъ Калоферъ, Стоянъ Стрезовъ Копривщица, Илия Г. Врачовъ, Василъ П. Разановъ, Ст. М. Аджаровъ Карлово. Классъ IV-ий Кост. А. Витановъ Перущица, Петъръ Кова-

чевъ, Ламбри Дончевъ, Никола Кировъ, Василъ П. Воденчаровъ, Ив. А. Порязовъ Селоджиково, Ив. Н. Гиковъ. Никола Хр. Юруковъ, Атанасъ Христовъ, Хрис. Черневъ Карлово, Спасъ. Тикляровъ Брестовица Ст. Дабижевъ Яс.ж Кория, Христю Доневъ, Димитръ Петковъ Т. Пазарджикъ, Цвѣтко Павловъ Копривщица, Ко т. Хр. Шунджевъ Пещера, Хр. Ив. Милевъ С. Шипка, Василъ П. Мариновъ Чепеларе, Аргиръ Тупар ъ Брест., П. Р. Крьстановъ Сопотъ, Ангелъ Матевски Чир., Дойко Колевъ Р. Конаре. Классъ Ш-й Г. Т Димит., Ан. Н. Найденовъ учит. въ Чепеларе, Георги Цоневъ, Хр. Стоиловъ Белащица, Неделчо Ст. Чортовъ Гор. Махала, Стоилъ В. Чиловъ Р. Конаре, Георги Янковъ Ясж-Кория, Кост. Георгиевъ Селджиково, Димитръ Нончевъ Клисура, Ангелъ Ивановъ Чапакчиево, Аргиръ Ивановъ, Пею К. Пѣевъ, Н. Т. Витковъ Царацаво, Иванъ Крѣстевъ С. Ф. Щь: бановъ Панагюрище, Спасъ Христовъ, Охрида, Дѣне Ил. Стефовъ Медово. Классъ II ий: Срѣбрю Д. Христосковъ, Ламбре П. Гърдевъ, Н Славовъ, Ар. Т. Ивановъ Пловдивъ, Ангелъ Кирковъ Хасково, П. Д. Кожухаровъ, Минко Ив. Хлѣбаровъ Ямболъ, Н. Х. Комаджиевъ Сотиръ, Михаилъ Гешевъ Калоферъ, К ст. Александровъ Дари-Дере, Н. Сименовъ Брестовица, Д. А. Андревъ, Панаютъ Хри товъ Карлово, Д. Витановъ Ман. Кунаре, Стефанъ Луковъ Клисура, Н. Д. Каназировъ Колачево, Ив. П. Савовъ Панагюрище. Классъ I й: Тома Райковъ Просеченъ, Христо Славовъ Карлово. Д. Х. Пашковъ (учитель) с. Конаре, Ангонъ Василевъ с. Катуница. Сѫбралъ Хр. Спасовъ (К. Кунаре).

Татаръ-Пазарджикъ.

Ученички классъ 1 ий Вета В лкова, Елена Тодорова, Елена Иванова, Катерина Петрова, Евгин. Коцева, А. Спасова, Мар. Щерева, Ан. Танова, Мар. Костова, Търна Иванова, Ан. Вълчева, Ст. Петрова, Ст. Стефанова, Ан Юрданова, Катер. Ютова, Елена

Г. Кацарова, Мар. Николова, Анас. Атанасова, Фанка Ръжанкова, Олга Спасова, Ан. Аргирова, Парешкева Велева. Класъ III-ий Стояна Величкова, Евгини Х. Димитрова, Анас. Илиева, Паращкева Иванова. Кл. II-ий Злата Атанасова, Т. Кацарова, Г. А. Кужохаровъ. Ученици: классъ I-ий Грую Божиловъ, Ангелъ Атанасовъ, Георги Т шевъ, Никола Димитровъ, Т. П. Николовъ, Атанасъ Николовъ, Василъ Димитровъ, Атанасъ Тоновъ. Сжбр. Г-ца Райна Николова.

Г. Стефановъ, М. Крястевъ, Т. Ив Мумджиевъ, К. С. Актабовъ, М. Карабиберовъ, Н. Янковъ Брацигово, Хр. Георгиевъ Конаре, Г. Ив. Стамбуловъ Церово, Веле Юнчевъ Церово, В. Ив. Фураиджиевъ, Костадинъ Каракюзовъ, Ив. В. Писковъ Белюво, Ник. Д. Янакиевъ, Д. Т. Владовъ, Михаилъ Кривошиевъ, Методий Ангеловъ Сестрита. Ученички: Кл. IV Еленка Михаилова, Парашкева Анаста., Христина Кожухарова, Марийка Атанасова, Ив. Атанасова, Ив. Г. Игнатовъ, Пени Лютаковъ Вѣтренъ, Стоянъ Куртовъ Церово, Павелъ Тасковъ, Христу Стояновъ, Атанасъ Якужувъ, Ст. Петровъ, Ст. А. Гранчаровъ, А. Георгиевъ Сититево, Константинъ К. Христовъ, Ив. Георгиевъ с Батакъ, Ив. Атанасовъ Акаидж., Сг. Атанасовъ, Димитръ Георгиевъ Белево, Тодоръ П. Дим. Хаджиево, Трифонъ П. Димитровъ Салад. Ив. Тасовъ Чорно-горово, Лазаръ Георгиевъ Саран. Ник. А. Батаклиевъ. Сжбралъ Величковъ.

П. Г. Батаклиевъ, С. Лазаровъ, Г. Петровъ Г. Димитр въ, Оханнесъ Сжвидерянъ, Алекси Поповъ, Д. П. Мравковъ, Г Х. Димитровъ, Н. Ставревъ, А. Начовъ Сжбрали Батаклиевъ и Спасичъ.

С. Ветренъ.

П. Мановъ, Ив. П. Стойчевъ Костенецъ, х. П. Филиповъ, Стойменъ Крайчевъ, Ив. Василовъ учитель, Ненчо Теодоровъ, Свѣщ. Ангелъ Якововъ, Димитъръ Трековъ, Хр. С. Балабановъ, Крьскю Н. Джокувъ, Ст. Г. Карчевъ Славовица, Никола Д. Кръжовъ,

Дим. Пенковъ, Д. Младеновъ, Ат. Малиновъ, Христоско Поповъ, Кръстю Начовъ, Аннчу Илиювъ, Стоянъ Панагюрецъ, Ив. Заревъ, Д. С. Чавдаровъ Ветренъ. Сѫбралъ хаджи Мих. Филиповъ.

Търново.

Болнична група: Т. Ивановъ, В. И. Карагюле. Коста Доневъ, Ив. Стояновъ, Г. Христовъ, Г. Поповъ (фелдшери). Граждани: Г. Василевъ, М. Кужохаровъ учители отъ гимн. „Св. Кирилъ", Я. Чакаловъ. Н. Вакавчиевъ, Н. Шараплиевъ, В. Янулиевъ, Р. Радославовъ учен. VI кл. Ив. П. Фарашевъ 2, единъ за учен. друж. „бр. Обичь", Симеонъ Велиновъ Сим. Христовъ, Г. Д. Бояджиевъ. кл. V-й Ст. Фартуновъ, Т. Табаковъ. Сѫбралъ Хр. Велчевъ (пр. фелдшеръ).

Севлиево.

Гатю Ивановъ регистр. при сѫдътъ, Илия Игнат. Долашевъ, Дим. Хр. Боевъ, Ст. Н. Цачевъ, Х. Ив. Мустаковъ; Хр. Ив. Поповъ, Димитъръ Г. Дандаловъ, Пенко Поповъ стар. писъръ, П. С. Фарашевъ Елена, Ив. Цанковъ, Георги К. Данковъ, Г. Ив. Радоевъ писаръ, Н. Симеоновъ, Г. Кабакчиевъ Свищовецъ. Ст. И. Абаджиевъ, Трифунъ Крьстевъ. Антимъ Манджуковъ, Ст. С. Стоевчевъ, Ив. П. Катровъ, Сава Геневъ, Пепю Г. Бакарджиевъ, Мих. П. Амлакътъ Свищовецъ, Ст. Рачевъ, Никола Коконозовъ. Севлиево. Сѫбралъ: Спасъ Недевски.

Ески-Джумая.

Докторъ Ив. Теодоровъ, Д-ръ Е. Верби, Хр. Георгиевъ, Хр. П. Аврамовъ, Хр. П. Ивановъ (фелдшери), Ст. Великовъ аптекаръ, ст. унт. офиц. Василъ Харивановъ, Х. М. Иван. Ямалиевъ, Д. Вълчевъ, Ст. Ив. Стояновъ, Р. Х. Симеоновъ, Юрд. Сребровъ, Д. Радевъ фабр., Ив. Г. Дулабчиевъ, Г. Ивановъ кужох., Н. М. Станевъ Еленскій. Д. Н. Градинаровъ, Ст. Хр. Кувумувъ, Х. Димитъръ Собаджи, Василъ Тодоровъ. аСѫбралъ Хр. П. Авраамовъ (Върбица).

Видинъ.

Лука Савовъ, Рос. Сголовъ, Илия Ивончевъ, А. И. Каракашевъ, П. Джорински (учителъ), Т. Тошевъ, Т. Мирчевъ, Ст. Койчевъ, Д. Н. Ганчевъ 2, единъ ва девнч. друж. „Вѣнецъ“, Т. Дулгеровъ, А. Петровъ, П. Сташенковъ, Теодоръ Крьстевъ, П. Илиевъ, Я. Ив. Шекерджійски, А М. Филиповъ, Ст. П. Кафеджи, Д. Ю. Русковъ. Сѫбралъ Я. Дживелковъ.

Директ. Недѣлковъ и А. Поповъ въ даръ на учен. друж. „Надѣжда“ и читал. „Цвѣтъ“ 4 екз. Учен. отъ Скобел. Гимназия, кл. VI-ий В. Върбановъ, П. Ивановъ, Н. В. Нешевъ, В. Ницаловъ, А. Димитровъ и В. П. Матѣевъ. Кл. V-ий: Ив. Миладиновъ Струга, К. А. Туфикчійски Самоковъ, Хр. А. Цинцаровъ Кула, И. Ц. В. Михаиловски. Гражд. В. К. Мумджійски, Н. Цановъ. Сѫбралъ Димитръ и Ив. Гънавянови.

Трѫнъ.

Жако Дапей, Стоичко Михаиловъ, Цвѣтко Миткинъ, Любимъ Михаиловъ.

Разлогъ (Македония).
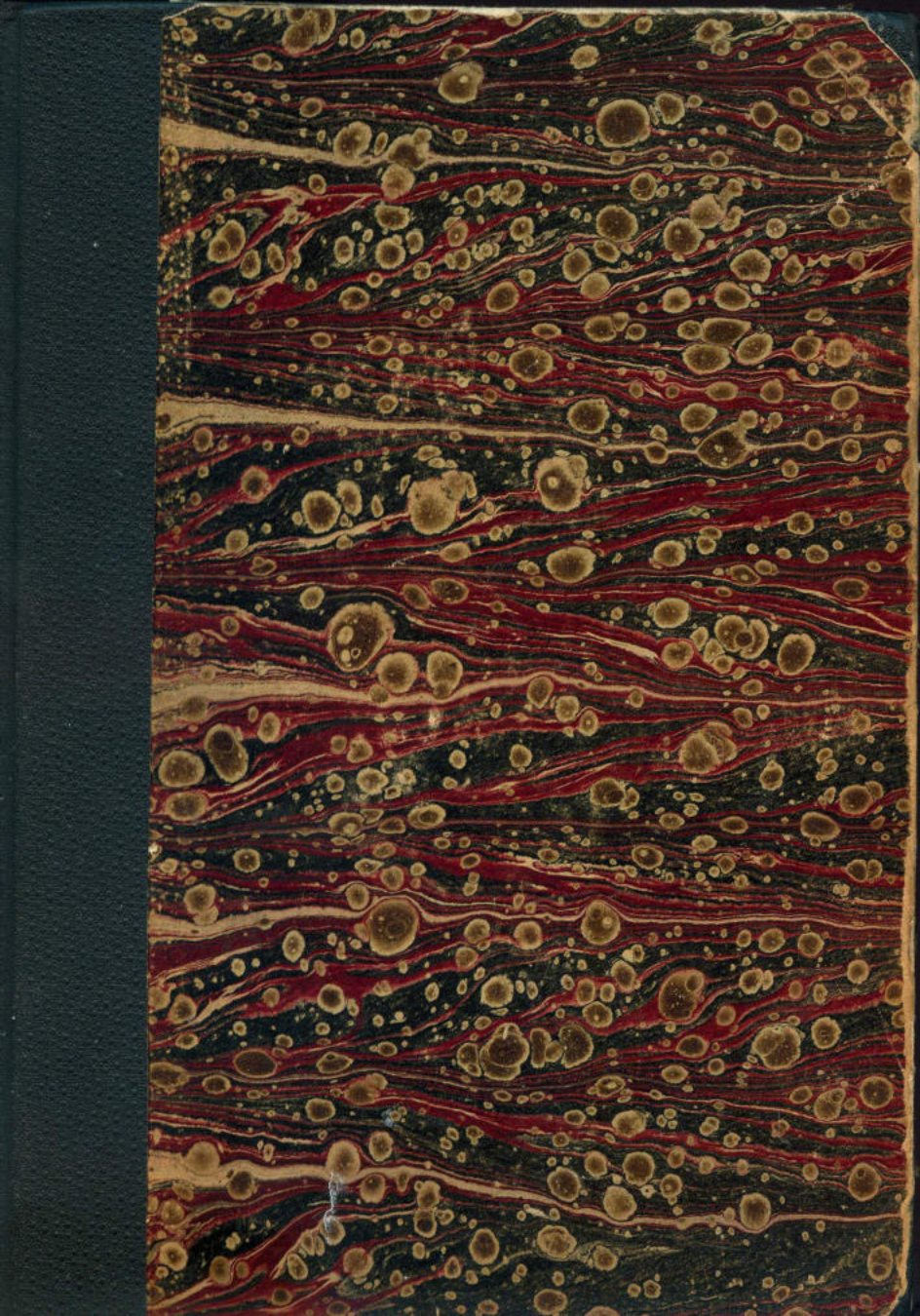
Иванъ Стойчевъ Мехомия, Иванъ П. Бояновъ (Тервия) Д. Драглища, Кирилъ Ив. Бояновъ Д. Драглища, Братия М. и М. Досеви Годлево, Иванъ М. Бѣлѣжковъ Годлево Лука П. Т. Мелисечинъ Бѣлица, Филипъ Ил. Главеовъ Якуруда, Иванъ П. Колиговъ Банско, ученици въ Солунската Гимназия.